

Ändringar i arbetsmiljölagen m.m.

Sammanfattning

I detta betänkande föreslår arbetsmarknadsutskottet att riksdagen bifaller regeringens proposition 2008/09:138 *Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet, m.m.* och därmed antar en rad förslag till lagändringar. De övergripande förslagen i propositionen är följande.

Det *första* förslaget i propositionen innebär en förstärkning och ett förtydligande av elevers och studerandes rätt till deltagande i arbetsmiljöarbetet. Även yngre elever, elever i särskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvox) får rätt att delta i arbetsmiljöarbetet efter ålder, mognad och förutsättningar i övrigt. Elever och studerande kommer att företrädas av elevskyddsombud eller studerandeskyddsombud. Studerandeskyddsombud företräder vuxna studerande, och deras roll blir betydligt starkare än de nuvarande elevskyddsombudens. Det *andra* förslaget i propositionen är ett förbättrat arbetsmiljöskydd för utomstående arbetskraft, bl.a. arbetskraft som hyrs in från bemanningsföretag, genom en utvidgning av skyddsombudens befogenheter. Ett *tredje* förslag i propositionen är att benämningen arbetsmiljöombud tas med i arbetsmiljölagen som en alternativ benämning på skyddsombud. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2010. Inga motioner har väckts med anledning av propositionen.

I betänkandet behandlar arbetsmarknadsutskottet även omkring 100 motionsyrkanden i främst arbetsmiljörättsliga frågor från de allmänna motionstiderna under riksmötena 2007/08 och 2008/09. Frågorna spänner över ett stort område och gäller bl.a. arbetsplatsolyckor, skyddsombud, företagshälsovård, ensamarbete och våld och hot i arbetslivet.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden. Reservationer och särskilda yttranden har lämnats av företrädarna för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	9
Ärendet och dess beredning	9
Utskottets överväganden	10
Proposition 2008/09:138 Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet, m.m.	10
Allmänt om arbetsmiljöarbete	12
Arbetsplatsolyckor	17
Arbetsmiljölagen m.m.	20
Vitesföreläggande enligt AML	24
Arbetsmiljöverket m.m.	26
Skyddsombud m.m.	30
Arbetsmiljökunskap	34
Företagshälsovården	35
Allmänna hälsoaspekter m.m.	38
Om äldre	41
Ensamarbete	43
Våld och hot i arbetslivet	45
Mobbning och kränkande särbehandling	49
Isocyanatforskningen	51
Reservationer	54
1. Arbetsmiljöarbete, punkt 3 (s, v, mp)	54
2. Trepartsöverenskommelse om arbetsmiljöarbete, punkt 4 (mp)	55
3. Arbetsplatsolyckor, punkt 5 (s, v, mp)	56
4. Olycksfallsstatistik, punkt 6 (s, v, mp)	57
5. Arbetsmiljölagen, punkt 7 (v)	58
6. Arbetsmiljöverket, punkt 9 (v)	59
7. Skyddsombud, punkt 10 (s, v, mp)	61
8. Arbete som utförs i hemmet, punkt 11 (v)	63
9. Skyddsombudsutbildning, punkt 12 (s, v, mp)	63
10. Arbetsmiljökunskap, punkt 13 (v)	64
11. Företagshälsovård, punkt 14 (s, v, mp)	65
12. Hälsoaspekter, punkt 15 (s, v, mp)	66
13. Äldre, punkt 17 (v)	67
14. Ensamarbete, punkt 18 (s, v, mp)	68
15. Våld och hot i arbetslivet, punkt 19 (v)	69
16. Mobbning och kränkande särbehandling m.m., punkt 20 (v, mp)	71
17. Isocyanatforskningen, punkt 21 (v)	72
Särskilda yttranden	74
1. Arbetsmiljölagen, Arbetsmiljöverket, Hälsoaspekter, Våld och hot i arbetslivet och Mobbning och kränkande särbehandling m.m., punkterna 7, 9, 15, 19 och 20 (s)	74
2. Hälsoklyftor, punkt 16 (s, v, mp)	75

<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	77
Propositionen	77
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007	77
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	82
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	87

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Antagande av lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),
2. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:000).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:138 punkterna 1 och 2.

2. Regionala skyddsombud och utomstående arbetskraft

Riksdagen avslår motion

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 7.

3. Arbetsmiljöarbete

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:A206 av Fredrik Olovsson (s),

2007/08:A222 av Hillevi Larsson (s),

2007/08:A265 av Thomas Strand m.fl. (s),

2007/08:A361 av Alf Eriksson m.fl. (s) yrkande 4,

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 18,

2007/08:A396 av Mats Gerdau (m),

2008/09:A222 av Mats Gerdau (m),

2008/09:A252 av Börje Vestlund m.fl. (s) och

2008/09:A258 av Fredrik Olovsson (s).

Reservation 1 (s, v, mp)

4. Trepartsöverenskommelse om arbetsmiljöarbete

Riksdagen avslår motion

2008/09:A403 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkande 7.

Reservation 2 (mp)

5. Arbetsplatsolyckor

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:A400 av Mona Sahlin m.fl. (s) yrkande 40,

2008/09:A261 av Inger Jarl Beck och Ronny Olander (båda s),

2008/09:A316 av Torbjörn Björlund m.fl. (v) yrkande 8 och

2008/09:A356 av Göran Persson i Simrishamn m.fl. (s) yrkande 1 i denna del.

Reservation 3 (s, v, mp)

6. Olycksfallsstatistik

Riksdagen avslår motion

2008/09:A317 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 1.

Reservation 4 (s, v, mp)

7. Arbetsmiljölagen

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:A250 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 3,

2007/08:A252 av Claes-Göran Brandin och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (båda s),

2007/08:A271 av Anneli Särnblad och Kurt Kvarnström (båda s),

2007/08:A280 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s),

2007/08:A281 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s),

2007/08:A282 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s),

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 2 och 8,

2008/09:A307 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 3 och

2008/09:A400 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s).

Reservation 5 (v)

8. Vitesföreläggande

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:A264 av Thomas Strand m.fl. (s) och

2007/08:A315 av Hans Hoff (s).

9. Arbetsmiljöverket

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:A250 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 2,

2007/08:A287 av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda s),

2007/08:A325 av Hillevi Larsson och Siw Wittgren-Ahl (båda s),

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 4, 13–15 och 17,

2008/09:A203 av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda s),

2008/09:A271 av Gunnar Sandberg (s),

2008/09:A286 av Åke Sandström och Kenneth Johansson (båda c),

2008/09:A307 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 2,

2008/09:A316 av Torbjörn Björlund m.fl. (v) yrkandena 3 och 7 samt

2008/09:A393 av Göte Wahlström och Sinikka Bohlin (båda s).

Reservation 6 (v)

10. Skyddsombud

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:A207 av Hillevi Larsson (s) yrkandena 1–3,

2007/08:A223 av Göte Wahlström och Christina Oskarsson (båda s),

2007/08:A328 av Lars Mejern Larsson m.fl. (s),

2007/08:A361 av Alf Eriksson m.fl. (s) yrkande 2,

2007/08:A369 av Gunnar Sandberg m.fl. (s),

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 5 och 6,

2007/08:A391 av Magdalena Streijffert m.fl. (s) yrkande 10,

2008/09:A316 av Torbjörn Björlund m.fl. (v) yrkandena 4 och 5 samt

2008/09:A368 av Magdalena Streijffert m.fl. (s) yrkande 7.

Reservation 7 (s, v, mp)

11. Arbete som utförs i hemmet

Riksdagen avslår motion

2008/09:A316 av Torbjörn Björlund m.fl. (v) yrkande 6.

Reservation 8 (v)

12. Skyddsombudsutbildning

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:A354 av Åsa Lindestam (s),

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 11 i denna del,

2008/09:A316 av Torbjörn Björlund m.fl. (v) yrkande 1 och

2008/09:A403 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkande 3.

Reservation 9 (s, v, mp)

13. Arbetsmiljökunskap

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 11 i denna del och

2008/09:A356 av Göran Persson i Simrishamn m.fl. (s) yrkande 2.

Reservation 10 (v)

14. Företagshälsovård

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:A201 av Inger Jarl Beck och Lars Mejern Larsson (båda s) yrkandena 1 och 2,

2007/08:A268 av Kurt Kvarnström och Anneli Särnblad (båda s),

2007/08:A277 av Christin Hagberg och Anders Karlsson (båda s),

2007/08:A363 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s),

2007/08:A378 av Helene Petersson i Stockaryd m.fl. (s),

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 21,

2007/08:A400 av Mona Sahlin m.fl. (s) yrkande 31,

2008/09:A239 av Kurt Kvarnström och Anneli Särnblad (båda s),

2008/09:A244 av Inger Jarl Beck m.fl. (s),

2008/09:A295 av Christin Hagberg och Anders Karlsson (båda s),

2008/09:A310 av Karin Åström och Kristina Zakrisson (båda s),

2008/09:A322 av Lennart Axelsson och Eva-Lena Jansson (båda s) och

2008/09:A403 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkande 9.

Reservation 11 (s, v, mp)

15. Hälsoaspekter

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:A266 av Thomas Strand m.fl. (s),

2008/09:Sf376 av Veronica Palm m.fl. (s) yrkande 20 och

2008/09:A374 av Eva Johnsson (kd).

Reservation 12 (s, v, mp)

16. Hälsoklyftor

Riksdagen avslår motion

2007/08:So378 av Gunvor G Ericson m.fl. (mp) yrkande 3.

17. Äldre

Riksdagen avslår motion

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 16.

Reservation 13 (v)

18. Ensamarbete

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:A269 av Anneli Särnblad och Kurt Kvarnström (båda s),

2007/08:A274 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 2,

2007/08:A385 av Ulf Holm (mp),

2008/09:A311 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s) och

2008/09:A317 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 3.

Reservation 14 (s, v, mp)

19. Våld och hot i arbetslivet

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:Ju246 av Carina Hägg (s) yrkande 14,

2007/08:A274 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 1,

2008/09:Ju253 av Carina Hägg (s) yrkande 14,

2008/09:Ju278 av Bo Bernhardsson och Ronny Olander (båda s),

2008/09:A317 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 2 och

2008/09:A356 av Göran Persson i Simrishamn m.fl. (s) yrkande 1 i denna del.

Reservation 15 (v)

20. Mobbning och kränkande särbehandling m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2007/08:So335 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 34,

2007/08:A302 av Christer Winbäck (fp),

2007/08:A372 av Thomas Strand m.fl. (s),

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 3,

2008/09:A215 av Christer Winbäck (fp) och

2008/09:A355 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 24.

Reservation 16 (v, mp)

21. Isocyanatforskningen

Riksdagen avslår motion

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 19.

Reservation 17 (v)

Stockholm den 5 maj 2009

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Hillevi Engström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Hillevi Engström (m), Berit Högman (s), Tomas Tobé (m), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Eva Flyborg (fp), Maria Stenberg (s), Jan Ericson (m), Désirée Pethrus Engström (kd), Ann-Christin Ahlberg (s), Hans Backman (fp), Ulf Holm (mp), Sven Yngve Persson (m), Patrik Björck (s), Reza Khelili Dylami (m), Lennart Levi (c) och Torbjörn Björlund (v).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas regeringens proposition 2008/09:138 *Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet, m.m.* Regeringen lägger fram förslag på ändringar i *arbetsmiljölagen* (1977:1160, AML) och i den ännu inte antagna *offentlighets- och sekretesslagen* (2009:000).

I ärendet behandlas också ett hundratal motioner om främst arbetsmiljöfrågor som väckts under de allmänna motionstiderna under riksmötena 2007/08 och 2008/09. Frågor med anknytning till arbetsmiljö har också behandlats i utskottets betänkanden 2007/08:AU1 om budgeten för 2008 på utgiftsområdena 13 Arbetsmarknad och 14 Arbetsliv och 2008/09:AU2 om budgeten för 2009 på utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Genom beslut den 19 mars 2009 bereddes utbildningsutskottet tillfälle att avge yttrande över propositionen. Utbildningsutskottet har beslutat att inte avge något yttrande.

De motioner som härrör från riksmötet 2008/09 refereras utan årtal.

Utskottets överväganden

Proposition 2008/09:138 Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller propositionen och därmed antar regeringens förslag till ändringar i arbetsmiljölagen och i offentlighets- och sekretesslagen.

Propositionen

I proposition 2008/09:138 *Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet, m.m.* lägger regeringen fram förslag i tre delar.

Den *första* delen avser en förstärkning och ett förtydligande av elevers och studerandes rätt till deltagande i arbetsmiljöarbetet. Även yngre elever, elever i särskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvtux) föreslås få rätt att delta i arbetsmiljöarbetet efter ålder, mognad och förutsättningar i övrigt. Elever i grundskolans årskurs 7–9, specialskolans årskurs 7–10 och gymnasieskolan ska i arbetsmiljöarbetet företrädas av elevskyddsombud. För vuxna studerande, t.ex. studenter vid universitet och högskolor, införs ett system med studerandeskyddsombud, vars roll blir betydligt starkare än de nuvarande elevskyddsombudens. Studerandeskyddsombud ska bl.a. ingå som ledamöter i skyddskommittén och ha rätt att ta del av information som andra i skyddskommittén. De ska också ha rätt att driva ärenden och att överklaga Arbetsmiljöverkets beslut för att ta till vara de studerandes intressen i arbetsmiljöfrågor. Studerandeskyddsombudens rättigheter garanteras genom en möjlighet att föra skadeståndstalan om de hindras i sitt uppdrag.

Den *andra* delen i propositionen avser ett förbättrat arbetsmiljöskydd för utomstående arbetskraft, bl.a. arbetskraft som hyrs in från bemanningsföretag, genom en utvidgning av skyddsombudets befogenheter. Skyddsombudet ges möjlighet att agera även till skydd för dessa arbetstagare när det gäller rätten att begära beslut från Arbetsmiljöverket enligt 6 kap. 6 a § AML, och – när det gäller inhyrd arbetskraft – rätten att avbryta arbete som innebär omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa (6 kap. 7 § AML – den s.k. stoppningsrätten).

Den *tredje* delen i propositionen innebär att benämningen arbetsmiljöombud tas med i AML som en alternativ benämning på skyddsombud. Det går därmed att välja att använda sig av beteckningen arbetsmiljöombud i stället för skyddsombud, utan att riskera att lida några rättsförluster i ärenden hos Arbetsmiljöverket eller i andra sammanhang.

Regeringen föreslår ändringar dels i AML, dels i den nya lag om offentlighet och sekretess som enligt förslag i proposition 2008/09:150 ska träda i kraft den 30 juni 2009.

Lagändringarna i denna proposition föreslås träda i kraft den 1 januari 2010.

Motionen

Vänsterpartiet anser i motion 2007/08:A381 yrkande 7 att 6 kap. 6 a § AML bör ändras så att regionala skyddsombud kan agera för utomstående arbetskraft. Det kan vara svårt för t.ex. inhyrd arbetskraft att påverka sin faktiska arbetsmiljö. Löntagare har via skyddsombud rätt att påverka sin arbetsgivare men det blir problematiskt för dem som arbetar på en arbetsplats som den egna arbetsgivaren inte råder över.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar regeringens förslag i propositionen och konstaterar att inga motioner har väckts med anledning av den.

Utskottet anser att det är angeläget att förstärka elevers rätt att delta i arbetsmiljöarbetet, särskilt viktigt är det att även de yngre eleverna och elever i särskola och särvux får möjlighet att delta, allt efter ålder, mognad och förutsättningar i övrigt. Utskottet ser också med tillfredsställelse på förslaget om särskilda studerandeskyddsombud, med större befogenheter, för de vuxna studerande.

Utskottet håller till fullo med regeringen om att skyddsombud ska ges möjlighet att agera även till skydd för utomstående arbetskraft och att bestämmelsen bör utformas som en möjlighet för skyddsombudet och inte som en skyldighet. Utskottet anser att regeringens förslag bättre tillgodoser den utomstående arbetskraftens behov än *Vänsterpartiets* förslag i motion 2007/08:A381 yrkande 7, varför denna motion avstyrks.

Slutligen är det positivt att regeringen nu möjliggör ett val mellan beteckningarna skyddsombud och arbetsmiljöombud i syfte att förhindra att ombuden riskerar att lida rättsförlust på grund av benämningen.

När det gäller de föreslagna ändringarna i den nya *offentlighets- och sekretesslagen* som föreslås i proposition 2008/09:150 kan utskottet konstatera att denna nya lag ännu inte antagits av riksdagen men att konstitutionsutskottet i betänkande 2008/09:KU24 beslutat föreslå riksdagen att anta lagen enligt regeringens förslag i propositionen i nu aktuella delar.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller propositionen och antar de lagändringar som föreslås i denna, vilket innebär att motion 2007/08:A381 yrkande 7 (v) avstyrks i den mån den inte kan anses tillgodosedd genom lagförslagen.

Allmänt om arbetsmiljöarbete

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet förslag om införande av arbetslivsfonder, trepartsöverenskommelser om arbetsmiljöarbetet och om en nollvision på arbetsmiljöområdet. Samtliga motioner avstyrks, bl.a. med hänvisning till pågående beredningsarbete i Regeringskansliet.

Jämför reservationerna 1 (s, v, mp) och 2 (mp).

Bakgrund

Reglering på arbetsmiljöområdet förekommer på flera olika nivåer. EG-rätten påverkar regleringen för arbetsmiljön genom bl.a. ramdirektivet 89/391/EEG och s.k. produkt- och arbetsplatsdirektiv. Produktdirektiven anger de krav och regler som ska gälla för en viss produkt på den gemensamma marknaden. Arbetsplatsdirektiven är s.k. minimidirektiv som anger den lägsta nivå av regler som medlemsstaterna måste införa på arbetsmiljöområdet. Det förekommer också avtal mellan arbetsmarknadens parter på EU-nivå.

Inom EU har det sedan 2002 funnits en arbetsmiljöstrategi. Den senaste sträcker sig över perioden 2007–2012 och har rubriken *Bättre kvalitet och produktivitet i arbetet* [KOM(2007) 62]. I strategin betonas att en god arbetsmiljö leder till en generellt bättre folkhälsa och ökar företagets produktivitet och konkurrenskraft. Det framgår även att arbetsmiljöproblemen orsakar stora kostnader för de sociala trygghetssystemen. Kommissionen anser det därför nödvändigt att garantera arbetstagarna goda arbetsförhållanden och att främja deras allmänna välbefinnande. Kommissionen pekar ut som det viktigaste målet för den nya och mer ambitiösa strategin 2007–2012 att sänka arbetsolycksfallsfrekvensen med 25 %. För att uppnå detta har kommissionen fastställt sex mellanliggande mål, bl.a. att EU-lagstiftningen måste genomföras bättre och tillämpas likadant i alla medlemsländer och att främja utarbetande av och genomförande av nationella strategier. Kommissionen föreslår i det senare fallet att medlemsländerna ska fästa särskild uppmärksamhet vid följande.

- Förebyggande hälsovård och hälsokontroller.
- Rehabilitering och återintegrering av arbetstagare.
- Anpassning till sociala och demografiska förändringar (den åldrande befolkningen, arbetsförhållandena för ungdomar).
- Samordning mellan dels arbetsmiljöpolitiken, dels den politik som förs inom områdena folkhälsa, regional utveckling och social sammanhållning, offentlig upphandling samt sysselsättning och omstrukturering.

På nationell nivå utgörs grundregleringen av AML, som är en ramlag och anger gränserna för arbetsmiljöansvaret. Arbetsmiljöförordningen (1977:1166, AMF) behandlar bl.a. skyddsorganisationen och Arbetsmiljöverkets föreskriftsrätt.

Arbetsmiljöverket har fått regeringens uppdrag att mer i detalj reglera vad som ska gälla. Detta gör verket genom att i sin författningssamling, AFS, ge ut föreskrifter och allmänna råd som preciserar vilka krav som ska ställas på arbetsmiljön. Föreskrifterna kan t.ex. gälla risker, psykiska och fysiska belastningar, farliga ämnen eller maskiner. De utarbetas i samarbete med arbetsmarknadens parter.

Dessutom finns både centrala och lokala kollektivavtal på arbetsmiljöområdet.

Motionerna

Vänsterpartiet anser i motion 2007/08:A381 yrkande 18 att arbetslivsfonder bör införas. Partiet menar att ett bra arbetsmiljöarbete förutsätter engagerade parter som samverkar kring frågorna om arbetslivsutveckling och goda arbetsmiljöer. Det är viktigt att parterna gemensamt förmår förmedla känslan av att arbetsmiljöer och arbetsorganisationer går att utveckla i positiv riktning. Inom ramen för de tidigare s.k. arbetslivsfonderna bedrevs ett utvecklingsarbete i arbetslivet. Vänsterpartiet menar att arbetslivsfonder bör återskapas med motsvarande konstruktion som riksdagen beslutade om 1989. Fondernas medel ska disponeras gemensamt av parterna för insatser inriktade på att utveckla arbetsmiljöarbete men fonderna ska inte syssla med forskning utan praktisk tillämpning av nya kunskaper.

Miljöpartiet menar i motion A403 yrkande 7 att regeringen bör inbjuda arbetsmarknadens parter till överläggningar med syftet att få till stånd en trepartsöverenskommelse om statens respektive parternas ansvar för arbetsmiljöarbetet. Partiet anser att arbetsmiljöproblem ska lösas av parterna i samverkan. En god arbetsmiljö ger konkurrensfördelar, trivsel och produktivitet utveckling. Miljöpartiet vill fortsätta att vårda de svenska traditionerna vad gäller ansvarsfördelningen mellan staten och arbetsmarknadens parter.

I motionerna 2007/08:A206 och A258 av *Fredrik Olovsson (s)* ställs krav på en samlad strategi med insatser för en nollvision på arbetsmiljöområdet. Motionären hävdar att det krävs en bättre politik för att kunna närma sig målet att ingen ska skadas, bli sjuk eller avlida av sitt arbete. *Hillevi Larsson (s)* menar i motion 2007/08:A222 att arbetsmiljöarbetet måste utvecklas och att man måste satsa mer på det förebyggande arbetet. Motionären menar att arbetarnas hälsa och säkerhet måste sättas i främsta rummet. *Thomas Strand m.fl. (s)* pekar i motion 2007/08:A265 på att det finns behov av att eftersträva en god kontakt mellan kommuner och nyföretagare i arbetsmiljöfrågor. Arbetsmiljöfrågorna är en oerhört viktig del

av EU:s politik på det sociala området, anser *Alf Eriksson m.fl. (s)* i motion 2007/08:A361 yrkande 4. När det gäller byggbranschen, och vissa andra branscher, finns det än så länge enbart frivilliga europeiska överenskommelser om säkerhetskrav. Det gör att säkerhetsnivån inom EU i dessa branscher är mycket varierande och ger otillräckligt arbetsmiljöskydd. Sverige måste med kraft driva på i dessa frågor. *Börje Vestlund m.fl. (s)* vill särskilt betona behovet av åtgärder för att åstadkomma en bättre arbetsmiljö för de anställda inom hotell- och restaurangnäringen, vilket framgår av motion A252.

Mats Gerdau (m) menar i motionerna 2007/08:A396 och A222 att det finns flera skäl för staten att agera för att stärka det goda arbetet. Det handlar bl.a. om att utveckla ett modernt och tydligt ledarskap och öka antalet goda arbetsgivare.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet betona att arbetsmiljöpolitiken ska vara utformad så att den understöder en positiv utveckling för den enskilda individen, verksamheten och samhället i stort. Arbetsmiljön är ur ett samhällsekonomiskt perspektiv viktig då stora kostnadsbesparingar kan göras om den arbetsrelaterade ohälsan minskar och därmed leder till minskade kostnader för t.ex. socialförsäkringarna. Samtidigt finns det genom förbättringar i arbetsmiljön en stor potential för ökad produktivitet. Arbetsmiljöpolitikens betydelse ur produktivitetssynpunkt är ett relativt nytt forskningsområde, liksom dess betydelse ur ett hälsobefrämjande perspektiv. Utskottet välkomnar därför att regeringen avsatt 9 miljoner kronor till forskning inom området arbetsmiljö och lönsamhet där syftet är att få ett bättre grepp över hur sambanden dem emellan ser ut.

I februari 2008 presenterade regeringen promemorian *Arbetsmiljön och utanförskapet – en tankesamling för den framtida arbetsmiljöpolitiken* (Ds 2008:16). Promemorian inleds med en bred genomgång av området. Därefter anges ett antal principiella utgångspunkter för vidare diskussioner och överväganden. Processen att skapa en nationell arbetsmiljöstrategi pågår alltjämt och sker i samråd med arbetsmarknadens parter. Utskottet vill i detta sammanhang särskilt peka på att en bärande utgångspunkt för den framtida arbetsmiljöpolitiken måste vara att den kan skapa förutsättningar för fler, bättre och mer utvecklande arbeten samtidigt som utanförskapet för dem som står långt ifrån arbetsmarknaden ska brytas. Arbetsmiljöpolitiken ska bidra till den samlade jobbpolitiken, lyfta fram arbetsmiljöns potential för ökad konkurrenskraft och ges en mer offensiv och positiv innebörd. Det ska inte enbart handla om att förhindra en dålig arbetsmiljö. I framtiden ska det i mycket högre grad även handla om att se arbetsmiljö som något som kan utveckla såväl individer som verksamhet. Förbättringar i arbetsmiljön ska kunna ses som en positiv potential för arbetsgivaren i fråga om förbättrad verksamhet.

Utskottet vill med anledning av motion A403 yrkande 7 (mp) peka på att regeringen vid ett antal tillfällen, senast nu i april, träffat representanter för arbetsmarknadens parter för att samråda om den framtida förnyade arbetsmiljöpolitiken, detta välkomnar utskottet särskilt.

Utskottet kan också nämna att regeringen utsett ett arbetsmiljöpolitiskt kunskapsråd (dir. 2008:101). Rådet består av forskare inom forskningsområden som är relevanta för arbetsmiljöpolitiken. Syftet med rådet är att det ska förse regeringen med kunskapsunderlag inom arbetsmiljöområdet baserat på svensk och internationell forskning. I rådets uppgifter ingår bl.a. att lyfta fram och belysa viktiga utvecklingstendenser inom arbetsmiljöområdet och att bidra med kunskap som stöd för utformningen av arbetsmiljöpolitiken. Något uppdrag att bedriva egen forskning ligger inte i rådets direktiv. Arbetet ska i första hand redovisas vid återkommande möten med arbetsmarknadsministern. Rådets uppdrag omfattar perioden från den 1 oktober 2008 t.o.m. den 1 augusti 2010. Regeringen har också utsett en rådgivare till statsrådet i detta arbete.

Utskottet vill i detta sammanhang nämna att regeringen den 18 juni 2008 beslutade att ratificera ILO:s konvention (nr 187) om *ett ramverk för att främja arbetsmiljö*. Utskottet har tidigare behandlat frågan om godkännande av konventionen i betänkande 2007/08:AU4.

Regeringskansliet genomförde den 17 april 2009 ett seminarium med rubriken *God arbetsmiljö – en framgångsfaktor*. Vid seminariet presenterade ledamöter i Arbetsmiljöpolitiska kunskapsrådet aktuell forskning med bl.a. följande rubriker: *Det friska företaget – hur ser det ut?*, *Kan en god arbetsmiljö främja energi, kompetens och innovationskraft?* och *Är det möjligt att förena effektiv produktion med en god arbetsmiljö?* Vid detta tillfälle presenterade även den s.k. Styrmedelsutredningen sitt delbetänkande *En ny modell för arbetsmiljö tillsyn* (SOU 2009:40). Utredningen föreslår att en tillsynsmodell utformad efter de huvudprinciper som den danska modellen bygger på bör införas i Sverige. Modellen utformas dock i flera avseenden annorlunda än den danska motsvarigheten. Förslaget innebär att det införs en jämförande ”märkning” av arbetsställen, som baseras på resultatet av Arbetsmiljöverkets tillsynsbesök. Dessa görs tillgängliga för att kunna visas och offentliggöras på verkets webbplats i syfte att skapa positiva incitament på marknaden för en tillfredsställande arbetsmiljö. Det föreslås också att det görs en genomgång genom besök av samtliga arbetsställen, inledningsvis inom en femårsperiod, för att ge underlag för märkningen och redovisningen. Utredningen beräknas avlämna sitt slutbetänkande 31 oktober 2009. Delbetänkandet ska remissbehandlas.

Utskottet har under hand inhämtat att arbetsmarknadsministern överväger att ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att närmare utforma ett förslag om hur man i mer begränsad skala skulle kunna pröva en form av den danska modellen. Tanken skulle, enligt ministern, vara att utveckla och pröva metoden för att få ett fördjupat underlag för senare ställningstagande om ett fullskaleförsök.

Svenska ILO-kommittén och Arbetsmiljöverket anordnade den 28 april 2009 ett seminarium på temat *Arbetsmiljö och produktivitet* med anledning av världsdagen för arbetsmiljö. På seminariet medverkade arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin och representanter från Arbetsmiljöverket, universitet, arbetstagarorganisationer och svenska företag.

Med anledning av motionerna 2007/08:A381 yrkande 18 (v), 2007/08:A396 (m) och A222 (m) vill utskottet betona betydelsen av ett modernt och tydligt ledarskap och vikten av att stärka det goda arbetet i såväl privat som offentlig sektor. Utskottet kan konstatera att forskningen om goda mellanmännsliga relationer i arbetet visar att sådana har en rad produktionsfrämjande effekter och därtill gynnsamma hälsoeffekter. När det gäller Arbetslivsfonden är följande att säga. Fonden tillkom i syfte att verka konjunkturpolitiskt stabiliserande. Uppgiften var att lämna bidrag till arbetsgivare för förbättringar av arbetsmiljön och arbetets organisation, att främja aktiv rehabilitering till arbete och att minska anställdas sjukfrånvaro. Arbetslivsfonden avvecklades 1995.

Inte minst med tanke på EU:s Lissabonstrategi, där en av grundpelare är ”Fler och bättre jobb”, är åtgärder för en bättre arbetsmiljö, bättre organisation av arbetet och bättre ledarskap angelägna. Som framfördes i ett yttrande till utbildningsutskottet med anledning av proposition 2008/09:50 *Ett lyft för forskning och innovation* (yttr. 2008/09:AU4y) förutsätter ett snabbt föränderligt arbetsliv forskning, utveckling och utbildning med en sådan inriktning. Det råder alltså ingen tvekan om att arbetsmiljöforskningen är viktig. Utskottet är inte heller främmande för att arbetsmarknadens parter tar ett större ansvar för forskning och utveckling, t.ex. genom att bilda ett institut som är knutet till ett universitet och finansierat av partsmedel.

Slutligen vill utskottet nämna att Arbetsmarknadsdepartementet tillsammans med arbetsmarknadens parter diskuterat frågan om att upprätta en nationell handlingsplan på arbetsmiljöområdet.

Utskottet anser att regeringens arbete med att utarbeta den framtida arbetsmiljöpolitiken bör avvaktas. Med hänvisning till detta och till det som har anförts i övrigt avstyrker utskottet motionerna 2007/08:A206 (s), 2007/08:A222 (s), 2007/08:A265 (s), 2007/08:A361 yrkande 4 (s), 2007/08:A381 yrkande 18 (v), 2007/08:A396 (m), A222 (m), A252 (s), A258 (s) och A403 yrkande 7 (mp).

Arbetsplatsolyckor

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsförslag om arbetsplatsolyckor, bl.a. en strategi att halvera antalet arbetsplatsolyckor och en nollvision på området. Samtliga motioner avstyrks.

Jämför reservationerna 3 (s, v, mp) och 4 (s, v, mp).

Motionerna

Socialdemokraterna vill i motion 2007/08:A400 yrkande 40 att det tas initiativ till en strategi i syfte att halvera antalet arbetsplatsolyckor i Sverige med inriktningen att målet ska vara uppfyllt senast 2020. För 2006 har det t.o.m. första kvartalet 2007 rapporterats och registrerats 109 000 arbetsskador. Merparten av dessa är arbetsolyckor. Dessa olyckor skedde framför allt inom transport- och kommunikationssektorn, byggbranschen och tillverkningsindustrin. Alltför många människor dör i arbetsplatsrelaterade olyckor, och varje år dör dessutom fler än 100 personer därför att de tidigare kommit i kontakt med asbest. Socialdemokraterna säger sig aldrig kunna acceptera att människor skadas eller riskerar att dö på grund av sitt arbete. Ingen ska behöva skadas eller förolyckas på sin arbetsplats. Därför måste det preventiva arbetsmiljöarbetet stärkas.

Vänsterpartiet anser i motion A316 yrkande 8 att regeringen bör införa en nollvision för dödsfallsolyckor i arbetslivet. Varje dag går människor till sitt arbete och riskerar att inte komma hem igen. År 2007 dog sammanlagt 68 personer i arbetsolyckor. Framför allt sker olyckorna inom transport- och kommunikationssektorn, byggbranschen och tillverkningsindustrin. Till detta kommer alla som skadas och blir sjuka på grund av arbetet. Det krävs mer resurser och bättre förutsättningar för både Arbetsmiljöverket och skyddsombuden för att förbättra det förebyggande arbetet. Vänsterpartiet menar i motion A317 yrkande 1 att det också bör ske en registrering av alla arbetsolyckor som inträffar i Sverige. Partiet anser att det är viktigt med en fungerande rapportering och registrering av incidenter för att det förebyggande arbetet ska vara effektivt. Det statistiska underlaget är också viktigt för arbetsmiljöforskningen. Ett aktuellt och växande problem är de stora mörkertal som kan finnas när det gäller arbetsskador som drabbar utländsk arbetskraft som tillfälligtvis arbetar i Sverige. Vänsterpartiet menar att alla arbetsskador som inträffar i Sverige bör registreras här.

Inger Jarl Beck och *Ronny Olander* (båda s) menar i motion A261 att allvarliga arbetsplatsolyckor som är dåligt utredda försämrar möjligheterna att förebygga nya olyckor och arbetsskador. De anser att åtgärder bör vidtas så att fler anmälda arbetsmiljöbrott leder till åtal. I motion A356

yrkande 1 i denna del av Göran Persson i Simrishamn m.fl. (s) framförs kravet att regeringen ska utarbeta en nollvision när det gäller olycksfall, våld och hot på svenska arbetsplatser.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att antalet anmälda arbetsolyckor och anmälda arbetsjukdomar fortsätter att minska och allt färre uppger arbetet som orsak till sin sjukfrånvaro. Detta är glädjande. Det finns dock fortfarande brister i arbetsmiljön, och det finns skäl att påminna om att dödsfallen i arbetsolyckor för några år sedan ökade, vilket var en bakgrund till den utskottsutfrågning som utskottet arrangerade hösten 2008. Den långsiktiga utvecklingen av antalet dödsolyckor fram till 2000-talet visar på en stadig minskning, bortsett från 1994 då fartyget Estonia förliste. Under de första fem åren på 2000-talet låg antalet dödsolyckor på en tämligen jämn nivå.

Arbetsmiljöverket tog under första delen av 2008 det lovvärda initiativet att tillsätta en analysgrupp för att göra en bedömning av om det ökade antalet dödsolyckor under 2007 var slumpmässigt eller stadigvarande. Analysgruppen skulle dessutom försöka belysa eventuella samband som skulle kunna förklara utvecklingen. I rapporten (Arbetsmiljöverkets beteckning AIHÄ 2008/22164) konstateras att antalet arbetsolyckor under perioden 2005–2007 ökade jämfört med åren dessförinnan. Därtill kom att fler avled i arbetet under det första halvåret 2008 jämfört med första halvåret 2007. Följande slutsatser drogs av analysgruppen. Mest utsatta verksamhetsområden är jord- och skogsbruk och byggbranschen. Anställda vid små företag och egenföretagare drabbas mest av dödsolyckor, och åldersgruppen 55 år och äldre är överrepresenterad. En rad förslag till åtgärder lämnas i rapporten. En del avser effektiviseringar och förbättringar av Arbetsmiljöverkets egna rutiner och insatser. Bland annat föreslås en informationssatsning riktad mot små företag inom byggbranschen. Ett annat förslag var att Arbetsmiljöverkets samarbete med andra myndigheter ska bli effektivare och mer strukturerat så att man kan få bukt med olycksrisiker inom övriga branscher.

I detta sammanhang vill utskottet peka på en förstärkning av Arbetsmiljöverkets budget för 2009 med 20 miljoner kronor för en informations- och kunskapssatsning. Syftet med satsningen är att fler arbetsplatser ska stimuleras till ett effektivt arbetsmiljöarbete och att de ska kunna nås av den kunskap som finns i verket. Regeringen underströk i budgetpropositionen vikten av att denna information även når de minsta företagen och ensamföretagarna.

Vid den nyssnämnda utskottsutfrågningen om arbetsplatsolyckor medverkade företrädare för bl.a. Arbetsmiljöverket och de branscher som varit särskilt drabbade. Stenografiska uppteckningar från utfrågningen återfinns som bilaga till utskottets betänkande 2008/09:AU4 *Bättre genomförande av EG:s byggplatsdirektiv*.

Statistiken över dödsolyckor i arbetet under 2008 visar följande: 53 anställda, varav 5 kvinnor, avled efter arbetsplatsolyckor. Under samma period omkom 14 egenföretagare i sådana olyckor. Året före var det 65 anställda och 10 egenföretagare. 2 utländska arbetstagare dödades i arbetet jämfört med 6 år 2007. Samtliga omkomna egenföretagare 2008 var män, hälften var över 55 år. 9 av de förolyckade var verksamma inom jord- och skogsbruk. Efter byggverksamhet, med 17 omkomna i arbetet i fjol, och jord- och skogsbruk är tillverkning och transport de värst drabbade näringsgrenarna. Fordonsolyckor låg bakom mer än en tredjedel av dödsolyckorna, varav en mindre del på väg. Personer i alla åldrar drabbades. 9 av de omkomna var i åldern 15–24 år medan 10 personer var äldre än 60 år. Det framgår av Arbetsmiljöverkets webbplats att tillsynsverksamheten i större utsträckning kommer att inriktas på små företag i riskutsatta branscher.

Utskottet noterar också att Arbetsmiljöverket under våren har inlett en bred tillsyn av jord- och skogsbruk. Denna bransch är den mest olycksdrabbade branschen relativt sett.

Trots det som nu har redovisats finns det anledning att peka på att Sverige ur ett europeiskt perspektiv fortfarande har några av de säkraste och tryggaste arbetsplatserna. Både i Sverige och inom EU-15 finns det under senare år en tendens till nedgång av antalet arbetsolyckor som lett till mer än tre sjukdagar. Detta gäller för både kvinnor och män, med undantag för kvinnor i Sverige där en viss ökning skett mellan 2004 och 2005. Nedgången har pågått längre inom EU-15 än i Sverige. Frekvensen av arbetsolyckor är dock fortfarande mycket högre för EU-15 än i Sverige, särskilt för män där nivån är drygt tre gånger högre. Kvinnor inom EU-15 har drygt dubbelt så hög frekvens arbetsolyckor jämfört med kvinnor i Sverige.

Vänsterpartiet anser i sin motion A317 yrkande 1 att alla arbetsolyckor som inträffar i Sverige också ska registreras i den svenska statistiken. Arbetsmiljöverkets generaldirektör Mikael Sjöberg kommenterade en liknande frågeställning vid den ovan nämnda utskottsutfrågningen och hänvisade då till att det formellt sett är EU:s regelverk som styr hur statistiken förs i medlemsländerna. För att undvika dubbelregistrering vill man att en och samma olycka bara ska tas med i statistiken en gång. Generaldirektören gav dock uttryck för att en viktig aspekt går förlorad med detta system och att man måste hitta ett sätt att hantera detta.

Utskottet vill i detta sammanhang också nämna Europeiska kommissionens strategi för att sänka arbetsplatsolycksfrekvensen med 25 % fram till 2012, vilket framgår av gemenskapens arbetsmiljöstrategi för 2007–2012 [KOM(2007) 62].

Den utveckling med ett ökande antal dödsolyckor som kunde iakttas för några år sedan var oroande. Utskottet kan lyckligtvis konstatera att trenden bröts 2008. Det innebär dock inte att man kan slå sig till ro. Strävan måste vara att den stadiga minskningen av olyckorna fortsätter. Lösningen är sannolikt inte alltid fler och hårdare regler. Snarare handlar det om att öka insikten om de risker som finns, att så långt som möjligt förhindra att

risker uppkommer och att sprida information om de regler som redan finns i dag. Utskottet vill understryka att regeringen i budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1 utg.omr. 14) föreslog en riktad satsning på information och kunskap som ett komplement till Arbetsmiljöverkets tillsynsverksamhet på arbetsplatserna. Frågan om arbetsplatsolyckor är alltså uppmärksammade inom olika områden, t.ex. inom Arbetsmiljöverket. Utskottet anser därför inte att några åtgärder från riksdagen är påkallade i nuläget. Motionerna 2007/08:A400 yrkande 40 (s), A261 (s), A316 yrkande 8 (v), A317 yrkande 1 (v) och A356 yrkande 1 i denna del (s) avstyrks.

Arbetsmiljölagen m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsförslag om ändringar i arbetsmiljölagen. Samtliga motioner avstyrks.

Jämför reservation 5 (v).

Bakgrund

AML trädde i kraft den 1 juli 1978 (prop. 1976/77:149). Under årens lopp har AML delvis förändrats. Några av de senaste ändringarna har genomförts i enlighet med förslag i följande propositioner: *Bättre genomförande av EG:s byggplatsdirektiv* (prop. 2008/09:5, bet. 2008/09:AU4), *Ny instansordning i arbetsmiljöärenden* (prop. 2007/08:62, bet. 2007/08:AU8) och *Genomförande av det nya maskindirektivet, m.m.* (prop. 2007/08:65 och bet. 2007/08:AU5). I det sistnämnda ärendet genomfördes även en ändring i 1 kap. 4 § AML som innebar att AML gjordes tillämplig även för arbete i arbetsgivarens hushåll.

Motionerna

Vänsterpartiet anser i motionerna 2007/08:A250 yrkande 3, 2007/08:A381 yrkande 2 och A307 yrkande 3 att en utredning bör tillsättas för att genomföra en översyn av arbetsmiljörätten och AML ur ett könsperspektiv. Arbetslivet har förändrats sedan AML:s tillkomst på 1970-talet. Allt färre arbetar i tillverkningsindustrin och allt fler arbetar inom tjänstesektorn i såväl privat som offentlig sektor. I typiskt kvinnodominerade tjänsteyrken inom vård, omsorg, handel och kontorsservice innebär psykosociala faktorer – relationer till andra människor, kunder, vårdtagare m.m. – arbetsmiljöpåfrestningar i minst lika hög grad som brister i den fysiska arbetsmiljön. AML är inte i tillräcklig grad utformad för att täcka in den

typen av arbetsmiljöproblem, vilket i praktiken innebär att kvinnors arbetsmiljö har sämre skydd i lagen än mäns. Det finns arbetsmiljöjurister som mot denna bakgrund menar att AML är sexistisk.

Vänsterpartiet menar vidare i motion 2007/08:A381 yrkande 8 att de personer som deltar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder ska få ett bättre skydd t.ex. genom ett tillägg i 1 kap. 4 § AML. Vänsterpartiet hänvisar till att man länge ställt ett sådant krav. Som exempel anges otydlighet om vem som har ansvar för t.ex. praktikanter och brister i introduktion, tillsyn, kontakt med skyddsorganisation m.m. Följden har blivit tillbud och olyckor t.o.m. med dödlig utgång.

Claes-Göran Brandin och *Gunilla Carlsson i Hisings Backa (båda s)* vill i motion 2007/08:A252 att AML ses över och förstärks så att full kostnads-täckning för den regionala skyddsombudsverksamheten säkerställs.

Anneli Särnblad och *Kurt Kvarnström (s)* ställer i motion 2007/08:A271 krav på lagstiftning om temperaturer på arbetsplatser.

I motionerna 2007/08:A280 och A400 av *Siw Wittgren-Ahl* och *Ronny Olander (båda s)* framförs synpunkter på att de delar av AML som avser det förebyggande arbetet bör göras civilrättsliga så att AML blir ett mer användbart verktyg för att förebygga ohälsa i arbetslivet. Man bör även skapa förhandlings- och skadeståndsregler liknande dem som finns i *lagen om medbestämmande i arbetslivet (1976:580, MBL)*. Motionärerna menar vidare att några av AML:s kapitel bör inordnas i *lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister (LRA)*. Samma motionärer framhåller i motion 2007/08:A281 behovet av en ökad avtalsreglering av arbetsmiljön, framför allt på det förebyggande området. Man pekar på systematiskt arbetsmiljöarbete, rehabilitering, utbildning av skyddsombud m.m. I motion 2007/08:A282 framför motionärerna att utvecklingen i arbetslivet gör det nödvändigt att se över reglerna i AML i syfte att åstadkomma en tydligare ansvarsfördelning mellan anbudsgivare och anbudstagare såväl vid entreprenader som vid anlitande av bemanningsföretag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att AML är en utpräglad ramlag. Den tar upp de grundläggande reglerna om arbetsmiljöns utformning, anger vem som har ansvar och befogenheter och talar om hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras. Som ett komplement till lagen meddelar Arbetsmiljöverket föreskrifter och allmänna råd. Arbetsmarknadens parter ingår kollektivavtal på både central och lokal nivå. Det fullständiga regelverket får sitt reella innehåll och sin fulla effekt först när det ställs mot den verklighet som finns ute i arbetslivet.

Med anledning av motionerna 2007/08:A250 yrkande 3, 2007/08:A381 yrkande 2 och A307 yrkande 3 (samtliga v) vill utskottet peka på att den Europeiska arbetsmiljöbyrån i Bilbao i Spanien har utarbetat en rapport

om genus och arbetsmiljö (*Gender issues in safety and health at work – A review*). I rapporten undersöks de könsrelaterade skillnaderna i fråga om arbetsplatskador och sjukdomar, kunskapsklyftor och det sätt på vilket riskförebyggandet kan förbättras. Bland flera slutsatser i rapporten kan följande nämnas. Det krävs fortlöpande insatser för att förbättra arbetsvillkoren för både kvinnor och män. De arbetsrelaterade riskerna för kvinnornas säkerhet och hälsa har underskattats och försumrats i förhållande till dem för männen, både med hänsyn till forskning och i det förebyggande arbetet. Ett könsneutralt synsätt vid riskbedömningen och i det förebyggande arbetet kan få till följd att kvinnliga arbetstagare undervärderas och t.o.m. förbises helt och hållet. Utskottet vill också hänvisa till att Arbetsmiljöverket även har tagit fram ett faktablad (nr 43) om hur genusaspekten kan införlivas i det riskförebyggande arbetet. På Arbetsmiljöverkets webbplats finns länkar till ytterligare information om kvinnor och arbetsmiljö.

Utskottets uppfattning är att AML ger möjligheter till anpassning till mäns och kvinnors olika förutsättningar i arbetsmiljön. Därför finns det för närvarande inte något behov av en utredning av frågan.

När det gäller den fråga om arbetsmiljöansvar för deltagare i arbetsmarknadspolitiska åtgärder som tas upp i motion 2007/08:A381 yrkande 8 (v) vill utskottet peka på den lagändring som gäller från den 1 januari i år och som innebär att det infördes en hänvisning i AML till 7 § *lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program*. Syftet var att förhindra att deltagare i arbetsmarknadspolitiska program ”glöms bort” i arbetsmiljösammanhang. Med hänvisningen ska det klargöras att AML även gäller för dem.

Utskottet ser för närvarande inget ytterligare behov av förtydligande och ställer sig därför inte bakom motionen.

Med anledning av den fråga om finansieringen av den regionala skyddsombudsverksamheten som tas upp i motion 2007/08:A252 (s) kan utskottet nämna att regeringen i april 2009 gett Ekonomistyrningsverket (ESV) i uppdrag att se över rutinerna för administration och redovisning av hur det statliga stödet till regional skyddsombudsverksamhet används och vid behov utarbeta nya rutiner för stödet. Formerna för administrationen och finansieringen av de s.k. partsmedlen har varierat något. Utskottet kan konstatera att stödet till den regionala skyddsombudsverksamheten alltid utgjort den största delen av dessa partsmedel. De kvarstående partsmedlen utgör drygt 100 miljoner kronor och hanteras av Arbetsmiljöverket.

I motion 2007/08:A271 (s) ställs det krav på lagstiftning om temperaturer på arbetsplatsen. Enligt 2 kap. 1 och 4 §§ AML ska arbetsförhållandena anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende och de arbetshygieniska förhållandena när det gäller bl.a. luft ska vara tillfredsställande. Regler om rumsklimat finns i 31–33 §§ i Arbetsmiljöverkets föreskrift *Arbetsplatsens utformning* (AFS 2000:42). Kravet på inomhusklimat sägs i föreskriften vara ”lämpligt termiskt klimat”, men några gradantal är inte angivet. Arbetsgivaren är skyldig att se till att kli-

matet i arbetslokalerna är i enlighet med reglerna. I en kommentar till föreskriften sägs att om lufttemperaturen vid lätt och stillasittande arbete varaktigt avviker från 20–24 °C vintertid och 20–26 °C sommartid bör det termiska klimatet undersökas närmare. Reglerna finns för att säkerställa både säkerhet och värmekomfort i arbetet. Det är besvärligt att mäta och bedöma klimatet av två skäl. Dels är människan känslig och upplever obehag även vid små avvikelser från det idealiska termiska klimatet, dels kan besvär och obehag av kyla inte bedömas enbart med hjälp av lufttemperatur, eftersom den upplevda temperaturen beror på flera olika faktorer. Förutom de fysiska problem som kan uppstå i samband med för hög eller låg temperatur påverkas även arbetsförmågan och därmed produktionen. En företagsekonomisk aspekt samverkar alltså med arbetsmiljökraven. Även om det inte finns regler som uttryckligen kräver att arbetet avbryts på grund av tillfälligt låg temperatur inomhus kan arbetet i extrema fall ändå behöva avbrytas. Utskottet vill erinra om att det vid arbetsmiljöproblem ska göras en riskbedömning. Det anses dock att det normalt inte föreligger någon risk för omedelbar eller allvarlig fara för liv och hälsa vid låga inomhustemperaturer, t.ex. vid tillfälligt fel på värmeanläggningen. Arbetsgivaren har emellertid alltid möjlighet att ta ansvar för arbetsmiljön och avbryta arbetet. Utskottet behandlade frågan om att tillsätta en utredning om lagstiftning om temperaturer på arbetsplatsen i sitt betänkande 2006/07:AU7 och såg då inget sådant behov. Utskottet ser inte annorlunda på saken i dag. Motionen bör därför inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

I några s-motioner förespråkar motionärerna ändringar i AML så att arbetsmarknadens parter tvingas ta ett större ansvar för förebyggande arbetsmiljöinsatser. Regler om förebyggande arbetsmiljöarbete finns i bl.a. AML och i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om *systematiskt arbetsmiljöarbete* (AFS 2001:1, SAM). Regelverket innefattar bestämmelser om bl.a. arbetsgivares ansvar och samverkan med arbetstagare. Reglerna har offentligrättslig karaktär. Kännetecknande för en offentligrättslig reglering, till skillnad från en privaträttslig, är att överträdelser är sanktionerade med straff (t.ex. böter eller fängelse) eller vite och att offentliga myndigheter övervakar tillämpningen av reglerna. På AML:s område sker övervakningen bl.a. genom tillsynen och genom möjligheten att besluta om förelägganden och förbud eventuellt tillsammans med vite – utskottet återkommer till detta i nästa avsnitt. Civilrätten avser förhållandet mellan privata rättssubjekt, inom arbetsrätten arbetsgivaren, arbetstagaren och deras organisationer. Inom den svenska arbetsrätten är den absoluta merparten av regleringen av civilrättslig karaktär (t.ex. lagen om anställningsskydd och medbestämmandelagen). På arbetsmiljöområdet finns däremot omfattande offentligrättsliga inslag (AML och arbetstidslagen). De civilrättsliga lagreglerna kan i den utsträckning som lagen medger ersättas av avtal, inom arbetsrätten i de flesta fall genom kollektivavtal. Konsekvenserna av en offentligrättslig reglering är vanligtvis att arbetstagaren saknar möjligheter att rikta

enskilda anspråk om t.ex. skadestånd mot arbetsgivaren med den berörda lagen som grund för sin talan. Men om en arbetstagarare drabbas av t.ex. ett arbetsmiljöbrott kan brottbalkens regler och vanliga regler om skadestånd bli tillämpliga. Utmärkande för en civilrättslig reglering är att de enskilda parterna själva har att bevaka sina rättigheter och agera om dessa ifrågasätts. Påföljden för överträdelse är företrädesvis skadestånd. Med anledning av förslaget om civilrättslig reglering på arbetsmiljöområdet vill utskottet framhålla att AML i hög grad bygger på att förändringar ska åstadkommas genom samverkan mellan parterna. Tillsynsorganen kan utfärda förelägganden och förbud för att arbetsgivaren ska följa lagen. Det handlar om det framåtsyftande. Det civilrättsliga sanktionssystemet handlar däremot i hög grad om det som redan inträffat, t.ex. ett avtalsbrott. Skulle den ena parten bryta mot en avtalsbestämmelse gäller det sedvanliga arbetsrättsliga sanktionssystemet. Utskottet ser inget skäl att ändra det nuvarande tillsyns- och påföljdssystemet i AML.

Utskottet vill ändå framhålla att arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer har en viktig roll inom arbetsrätten när det gäller att kontrollera efterlevnaden av lagarna och kollektivavtalen. Allmänt sett vill utskottet understryka att den svenska modellen, där kollektivavtal verkar tillsammans med lagregler, fungerar bra. Den modell där förhållandena på arbetsmarknaden i hög grad regleras genom avtal mellan arbetsmarknadens parter bör värnas. Det är en modell som förutsätter att arbetsmarknadens parter uppträder på ett ansvarsfullt sätt. Parterna har själva i stor utsträckning de verktyg som behövs för att rätta till det som kan uppfattas som obalanser eller brister.

Någon åtgärd kan inte anses påkallad med anledning av motionerna 2007/08:A250 yrkande 3 (v), 2007/08:A252 (s), 2007/08:A271 (s), 2007/08:A280 (s), 2007/08:A281 (s), 2007/08:A282 (s), 2007/08:A381 yrkandena 2 och 8 (v), A307 yrkande 3 (v) och A400 (s). Motionerna avstyrks.

Vitesföreläggande enligt AML

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt avstyrker utskottet motionsförslag om vitesföreläggande enligt AML.

Bakgrund

Arbetsmiljöverket utövar tillsyn över att AML och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs. 7 kap. 7 § AML ger Arbetsmiljöverket möjlighet att rikta föreläggande eller förbud mot dem som har skyddsansvar enligt AML, när det behövs för att lagstiftningen ska efterlevas. Arbetsmiljöverket har befogenhet att i samband med föreläggande eller förbud fastställa ett vitesbelopp, men kan välja om föreläggandet eller förbu-

det ska förenas med vite eller inte. Har vite inte satts ut inträder i stället automatiskt straffhot enligt 8 kap. 1 § AML mot den som bryter mot föreläggandet eller förbudet. Böter eller fängelse i högst ett år kan dömas ut. Detta gäller alltså inte om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite. Vitesförelägganden regleras i *lagen (1985:206) om viten*. Vitesföreläggandet kan riktas mot en juridisk person som sådan eller mot dess ställföreträdare. Beslut att sätta ut vite kan överklagas till länsrätten enligt reglerna i 9 kap. AML. Frågor om utdömande av viten prövas av domstol.

Motionerna

Thomas Strand m.fl. (s) betonar i motion 2007/08:A264 behovet av en diskussion om och prövning av överklaganden av vitesföreläggande från Arbetsmiljöverket.

I motion 2007/08:A315 anger *Hans Hoff (s)* nödvändigheten av ändringar så att yrkesinspektionen ska kunna förelägga vite även mot statliga arbetsgivare.

Utskottets ställningstagande

När det gäller frågan om överklagande av vitesföreläggande enligt AML har lagändringar skett sedan motion 2007/08:A264 (s) väcktes under den allmänna motionstiden 2007. Efter lagändringar som föreslogs i proposition 2007/08:62 *Ny instansordning för arbetsmiljöörenden* (2007/08:AU8) överklagas numera Arbetsmiljöverkets beslut alltid till allmän förvaltningsdomstol, vilket i första instans är länsrätt, i stället för till regeringen. Samtidigt infördes ett generellt krav på prövningstillstånd för att få ett överklagande prövat i kammarrätten. Dessa ändringar trädde i kraft den 1 juli 2008. Utskottet vill i detta sammanhang nämna att regeringen i proposition 2008/09:165 *En långsiktigt hållbar organisation för de allmänna förvaltningsdomstolarna i första instans* bl.a. föreslagit beteckningen ”förvaltningsrätten” som ett nytt namn för allmän förvaltningsdomstol i första instans, dvs. dagens länsrätter. Ändringen föreslås träda i kraft den 15 februari 2010.

I motion 2007/08:A315 (s) tas frågan upp om möjligheten att vitesförelägga statliga arbetsgivare. Som princip gäller att staten inte kan förelägga vite, vilket anges i förarbetena till *lagen om viten* (prop. 1984/85:96 s. 100). Enligt förarbetena ska det krävas ”att ett helt speciellt undantagsfall är för handen” för att ett vitesföreläggande mot staten ska kunna komma i fråga. I samband med ändringar i den numera upphävda jämställdhetslagen (prop. 1999/2000:143) togs frågan upp om att staten skulle kunna föreläggas vite. Lagrådet avstyrkte detta i sitt yttrande i lagstiftningsärendet. Om det ändå skulle införas ansåg Lagrådet att en uttrycklig bestämmelse om statens vitesskyldighet borde tas in i lagtexten. En sådan bestämmelse infördes i 35 § jämställdhetslagen. Motsvarande bestämmelse finns nu i 4 kap. 5 § *diskrimineringslagen* (2008:567).

Utskottet är inte berett att föreslå något tillkännagivande med anledning av förslagen i motionerna 2007/08:A264 (s) och 2007/08:A315 (s). Motionerna avstyrks.

Arbetsmiljöverket m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsförslag om olika frågor relaterade till Arbetsmiljöverket, bl.a. inspektionsverksamheten. Samtliga motioner avstyrks.

Jämför reservation 6 (v).

Bakgrund

Arbetsmiljöverket bildades 2001, detta skedde genom att Yrkesinspektionen och Arbetarskyddsstyrelsen gick samman och bildade en enda myndighet. Arbetsmiljöverket har regeringens och riksdagens uppdrag att bl.a. se till att arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen följs. Arbetsmiljöverkets mål är att minska riskerna för ohälsa och olycksfall i arbetslivet och att förbättra arbetsmiljön ur ett helhetsperspektiv – från fysisk, psykisk, social och arbetsorganisatorisk synpunkt. AML, som är en ramlag, utgör grunden för verksamheten. Mera detaljerade bestämmelser finns i de föreskrifter som Arbetsmiljöverket utfärdar och som också är juridiskt bindande. Arbetsmiljöinspektörerna kontrollerar att AML och föreskrifterna följs när de inspekterar arbetsställen. Arbetsmiljöverket ansvarar för statistik om arbetsmiljö och arbetsskador i Sverige. Dessutom är Arbetsmiljöverket Sveriges s.k. förbindelsekontor enligt *lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare*. Arbetsmiljöverket ska ge information om vilka arbets- och anställningsvillkor som gäller vid utstationeringar i Sverige.

Antalet anställda var den 31 december 2007 ca 715 personer.

Under 2009 sker en särskild satsning inom Arbetsmiljöverkets verksamhet på sammanlagt 33 miljoner kronor. Av dessa medel ska 20 miljoner kronor användas till en informations- och kunskapsatsning, 3 miljoner kronor till förstärkt information till utländska företag och arbetstagare och 10 miljoner kronor till marknadskontroll och deltagande i standardiseringsarbetet.

Motionerna

Vänsterpartiet vill i motionerna 2007/08:A250 *yrkande 2* och A307 *yrkande 2* ge uppdrag till Vinnova och Arbetsmiljöverket att tillsammans inventera arbetsmiljön och utveckla arbetsredskap med avseende på kön. Uppdraget bör formuleras i samverkan med myndigheterna och kan avgränsas till ett antal utvalda typarbetsplatser, t.ex. inom industrin, i syfte att få

fram användbara lösningar som kan appliceras på hela arbetsmarknaden. Ett problem är att arbetsredskapen ofta är utformade för att passa en genomsnittlig man, vilket ökar risken för belastningsskador hos kvinnor. Detta är aspekter av problemet med den könssegregerade arbetsmarknaden och kvinnors överrepresentation när det gäller arbetsrelaterad ohälsa som uppmärksammas i alltför liten grad. För att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden och nå målet om en arbetsmarknad där män och kvinnor har samma villkor och möjligheter bör därför den fysiska arbetsmiljön ses över ur ett könsperspektiv.

Vänsterpartiet vill vidare i motion *2007/08:A381 yrkande 4* att Arbetsmiljöverket får i uppdrag att inhämta och sprida kunskap om transpersoners arbetsmiljöproblem. Diskriminering, mobbning och andra kränkningar som transpersoner får utstå på sina arbetsplatser är en arbetsmiljöfråga. Förutom fördomar och kränkningar av olika slag möter transpersoner inte sällan också rent fysiska arbetsmiljöproblem: omklädningsrum, toaletter, uniformer och namnbrickor skapar problem för den vars könsidentitet inte stämmer överens med det biologiska könet och dopnamnet. Kunskaperna om transpersoner är generellt sett mycket bristfälliga i samhället. Det är därför viktigt att kunskaper om transpersoner och handfasta råd om hur transpersoners arbetssituation kan underlättas görs tillgängliga för alla arbetsgivare.

Vänsterpartiet anser att Arbetsmiljöverket bör ges i uppdrag att administrera ett skyddsombudsregister, vars huvudsyfte ska vara att kunna ge skyddsombuden information om nya metoder i arbetsmiljöarbetet, motionerna *2007/08:A381 yrkande 13* och *A316 yrkande 3*.

I motionerna *2007/08:A381 yrkande 14* och *A316 yrkande 7* anser Vänsterpartiet att arbetsmiljötillsyn bör ligga på nordisk nivå. Arbetsmiljöverket har som tillsynsmyndighet en stor betydelse för det lokala arbetsmiljöarbetet. Den verksamhet som löntagarnas skyddsombud utför kan inte ersätta inspektörernas arbete. Det behövs både fler inspektörer och ökad kompetens eftersom förändringstakten i arbetslivet är hög och nya riskfaktorer tillkommit som ställer krav på delvis andra kunskaper och omställningar i det traditionella tillsynsarbetet. Målet bör vara att uppnå samma nivå på den offentliga tillsynen som våra nordiska grannländer har.

Vänsterpartiet menar i motion *2007/08:A381 yrkande 15* att en arbetsgrupp bör tillsättas med uppdrag att se över hur Arbetsmiljöverket långsiktigt ska kunna säkra tillgången på tillräckliga beslutsunderlag i arbetet med gränsvärden. Med den mängd nya ämnen som kommer ut på marknaden är det nödvändigt att säkra tillgången på relevant forskning.

I motion *2007/08:A381 yrkande 17* menar Vänsterpartiet att Arbetsmiljöverket har en central roll för det lokala arbetsmiljöarbetet. Arbetsmiljöinspektionen ska samarbeta med Försäkringskassan för att upptäcka dåliga arbetsmiljöer där många blir sjukskrivna. Resultatet av myndigheternas samverkan på området bör återrapporteras till riksdagen.

Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda s) anser i motionerna 2007/08:A287 och A203 att regeringen bör verka för att yrkesinspektörerna har ett enhetligt arbetssätt med ett standardiserat frågeformulär som underlag vid inspektionen.

I motion 2007/08:A325 av *Hillevi Larsson och Siw Wittgren-Ahl (båda s)* föreslås att varje svensk arbetsplats en gång om året ska genomföra en självdeklaration om arbetsmiljön. Motionärerna vill att Arbetsmiljöverket ska få i uppdrag att ta fram en blankett för detta ändamål. Kontroller ska göras stickprovvis.

Gunnar Sandberg (s) menar i motion A271 bl.a. att Arbetsmiljöverkets tillsynsfrågor måste prioriteras som en åtgärd för att minska antalet arbetsplatsolyckor.

Göte Wahlström och Sinikka Bohlin (båda s) framför i motion A393 bl.a. att det är angeläget att regeringen ser över möjligheterna att öka antalet arbetsmiljöinspektörer.

I motion A286 av *Åke Sandström och Kenneth Johansson (båda c)* betonas behovet av att underlätta användningen av det inom EU gemensamma standardiseringssystemet Sis-standarder i arbetsmiljöarbetet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inleda med att understryka att besparingarna på Arbetsmiljöverket har gjorts för att genomföra regeringens jobbpolitik. Det har möjliggjort satsningar för att få fler i arbete och för att bryta utanförskapet för dem som står långt från arbetsmarknaden. Behovet av sådana satsningar har inte avtagit i betydelse utan blir tvärtom större med den situation som kan befaras till följd av den internationella krisen. De anslagsminskningar som har genomförts under perioden 2007–2009 innebär, när de är helt genomförda, att anslagsnivån kommer att ligga på i stort sett samma reala nivå som i slutet av 1990-talet.

Att Arbetsmiljöverket skulle nå alla arbetsplatser med statliga tillsynsinsatser ter sig inte som ett effektivt användande av resurserna. Som utskottet framfört i budgetbetänkande 2008/09:AU2 finns det inte något enkelt samband mellan nivå på Arbetsmiljöverkets anslag och antalet arbetsplatsolyckor, arbetssjukdomar och arbetsrelaterade arbetsmiljöproblem. Det som är avgörande är hur och med vilka metoder arbetet utförs. Vad som är den bästa metoden är inte givet en gång för alla. Utskottet vill här peka på det som redovisats ovan i avsnitt *Allmänt om arbetsmiljöarbete* om försök enligt den s.k. danska modellen. Inriktningen på det tillsynsarbete som för närvarande bedrivs är att fokusera på arbetsplatser som har störst risk för ohälsa och olycksfall. Detta har ansetts vara en viktig prioritering för att kunna upprätthålla en effektiv tillsynsverksamhet. Enligt utskottets mening är det mot den bakgrunden av vikt att den statliga tillsynen över efterlevnaden av lagstiftningen kompletteras med aktiva parter på arbetsmarknaden.

Arbetstagarorganisationerna och skyddsombuden har viktiga uppgifter i fråga om hur arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna ska organiseras och bedrivas.

I detta sammanhang kan utskottet nämna att Senior Labour Inspectors Committee (Slic), som har i uppdrag att arbeta för enhetlig och effektiv tillämpning av EU:s arbetsmiljölögstiftning, nyligen (rapporten daterad januari 2009) har utvärderat Sveriges arbetsmiljötillsyn. Arbetsmiljöverket fick flera positiva omdömen, bl.a. därför att man har kompetenta och engagerade inspektörer som agerar professionellt och tillgång till bra hjälpmedel för att genomföra inspektionerna. Att verkets planering utgår från var arbetsmiljöriskerna är som störst pekade också ut som positivt.

Regeringen tillsatte i november 2008 en särskild utredare för att se över behovet av och möjligheterna att införa marknadsorienterade styrmedel på arbetsmiljöområdet (dir. 2008:129). Resultatet av uppdraget redovisas i delbetänkandet *En ny modell för arbetsmiljötillsyn* (SOU 2009:40) i de delar som avser möjligheterna att koppla aktuella styrmedel till Arbetsmiljöverkets tillsyn över efterlevnaden av AML. Övriga delar ska redovisas i ett slutbetänkande senast den 31 oktober 2009. I delbetänkandet har utredningen beaktat den modell som införts i Danmark. Man har funnit att en tillsynsmodell utformad efter de huvudprinciper som den danska modellen bygger på bör införas i Sverige, men att den i flera avseenden bör utformas annorlunda. Den skisserade nya modellen i arbetsmiljötillsynen förutsätter enligt utredningens uppfattning en genomgång av samtliga arbetsställen genom besök (s.k. screening). I förslaget ingår även ett synlig- och offentliggörande av resultatet av tillsynen genom en ”märkning” på tillsynsmyndighetens webbplats. Utredningen har även mera allmänt pekat på certifiering som ett styrmedel och på vad som gäller i dag om arbetsmiljöcertifiering. Utredningen har dock inte slutligt tagit ställning till en eventuell roll för arbetsmiljöcertifieringen i den föreslagna nya tillsynsmodellen. Detta kommer att ske i slutbetänkandet. Utredningens förslag innebär ökade administrativa kostnader för företagen eftersom verksamheten måste avsätta tid för att närvara vid tillsynsbesöken. De statsfinansiella kostnaderna kommer att öka; en överslagsmässig beräkning i utredningen uppgår till 800 miljoner kronor vid ett fullt genomförande. Det skulle bl.a. innebära att drygt 700 inspektörer behöver rekryteras.

Enligt en underhandsuppgift från Regeringskansliet kommer delbetänkandet att remissbehandlas på sedvanligt sätt.

Arbetsmiljöverket har även regeringens uppdrag att mer i detalj besluta och ge ut föreskrifter och allmänna råd som preciserar vilka krav som ska ställas på arbetsmiljön. Föreskriftsarbetet präglas av regelförenklingsträvanden. Under 2008 har sex nya författningar utfärdats efter revidering av befintliga föreskrifter. Fyra författningar har upphävts. För närvarande pågår revidering av föreskrifterna om *arbetsanpassning och rehabilitering* (AFS 1994:1) och föreskrifterna om hur *minderåriga* får arbeta (AFS 1996:01), de senare kommer tidigast att träda i kraft under hösten 2010.

När det gäller föreskrifterna om *kränkande särbehandling i arbetslivet* (AFS 1993:17) har revidering påbörjats, det är dock oklart när denna kan avslutas. En revidering av föreskrifterna om *ensamarbete* (AFS 1982:3) kommer att påbörjas under 2010. Inför en eventuell revidering sker en s.k. omprövning. När det gäller föreskrifterna om *våld och hot i arbetsmiljön* (AFS 1993:2) kommer en sådan omprövning att inledas under hösten 2009.

I detta sammanhang kan också nämnas att regeringen den 2 april 2009 gav Arbetsmiljöverket i uppdrag att genomföra en kunskaps- och informationssatsning för att främja jämställdhet och motverka hot och våld i arbetslivet. Uppdraget ska genomföras under 2009 och 2010. Arbetsmiljöverket får 4 miljoner kronor för uppdraget under 2009, och avsikten är att tillföra ytterligare 10 miljoner kronor för 2010.

Utskottet anser att en ökad satsning på att förebygga hot och våldsrisker med utgångspunkt i ett jämställdhetsperspektiv innebär ett bra komplement till Arbetsmiljöverkets ordinarie tillsynsverksamhet. Den ökade kunskap som projektet ger kan samtidigt tas till vara för att öka kvaliteten och effektiviteten i verkets framtida arbete. Utgångspunkten för arbetet ska vara att en positiv och bra arbetsmiljö ska inkludera både män och kvinnor och att Arbetsmiljöverkets åtgärder uppfattas som jämställda oavsett arbetsplats och region.

Med anledning av motionerna om skyddsombudsregistret kan utskottet konstatera att Arbetsmiljöverket inte längre för ett sådant. Det har inte funnits något krav i författning att föra register. De skäl som låg bakom beslutet att upphöra med registret var att det enligt Arbetsmiljöverket var behäftat med kvalitetsbrister och av mycket begränsad nytta för såväl verket självt som externa intressenter.

Flera motioner tar upp olika tillsynsfrågor. Utskottet värdesätter att nya metoder utvecklas, men är inte berett att ställa sig bakom enskilda förslag. Pågående utredningsarbete och det beredningsarbete som utförs i Regeringskansliet bör avvaktas. Inte heller övriga motionsyrkanden bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Motionerna 2007/08:A250 yrkande 2 (v), 2007/08:A287 (s), 2007/08:A325 (s), 2007/08:A381 yrkandena 4, 13–15 och 17 (v), A203 (s), A271 (s), A286 (c), A307 yrkande 2 (v), A316 yrkandena 3 och 7 (v) och A393 (s) avstyrks.

Skyddsombud m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsförslag om skyddsombudsverksamheten. Samtliga motioner avstyrks.

Jämför reservationerna 7 (s, v, mp), 8 (v) och 9 (s, v, mp).

Bakgrund

Utgångspunkten i AML är att arbetsgivare och arbetstagare ska samverka i arbetsmiljöarbetet och på lämpligt sätt organisera arbetsmiljöverksamheten, vilket framgår av bl.a. 6 kap. AML.

På arbetsställen där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsätts ska det bland arbetstagarna utses skyddsombud. Om förhållandena kräver det ska skyddsombud även utses på mindre arbetsställen. Ett skyddsombud utses av den lokala arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Om det inte finns en sådan organisation utses skyddsombud av arbetstagarna (6 kap. 2 § AML). Om det finns flera skyddsombud på ett arbetsställe ska ett av dem utses att vara huvudskyddsombud (6 kap. 3 § AML).

Vid arbetsställen där minst 50 arbetstagare regelbundet sysselsätts ska det finnas en skyddskommitté. Det är ett samrådsorgan sammansatt av företrädare för arbetsgivaren och arbetstagarna (6 kap. 8 § AML). Skyddskommittén ska bl.a. delta i planeringen av arbetsmiljöarbetet på arbetsplatsen och följa arbetets genomförande.

För arbetsställen där en skyddskommitté inte har tillsatts får en lokal avdelning av ett förbund eller en jämförlig sammanslutning av arbetstagare utse skyddsombud utanför kretsen av arbetstagare på arbetsstället, s.k. regionalt skyddsombud. Rätten att utse regionalt skyddsombud gäller endast om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället (6 kap. 2 § AML).

Skyddsombuden har i AML tillförsäkrats en rad befogenheter, t.ex. den s.k. stoppningsrätten. Om ett visst arbete ”innebär omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa och kan rättelse icke genast uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren”, kan skyddsombud bestämma att arbetet ska avbrytas i avvaktan på ett ställningstagande av Arbetsmiljöverket. ”Om det är påkallat från skyddssynpunkt och rättelse icke genast kan uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren kan skyddsombudet i avvaktan på Arbetsmiljöverkets ställningstagande avbryta arbete som arbetstagare utför ensam” (6 kap. 7 § AML).

De utsedda skyddsombuden ska ha anmälts till arbetsgivaren för att de ska ha de rättsliga befogenheterna (6 kap. 14 § AML).

Motionerna

Vänsterpartiets inriktning är att minska den arbetsrelaterade ohälsan. I motionerna 2007/08:A381 och A316 finns ett antal yrkanden som avser frågor om skyddsombud m.m. och som enligt partiet skulle förbättra situationen. Skyddsombuden ses som centrala personer i arbetsmiljöarbetet.

Vänsterpartiet vill ha att en förnyad utredning om stoppningsrätten för skyddsombud och om den s.k. hänvändelseordningen (2007/08:A381 yrkande 5 och A316 yrkande 4). Kraven för att stoppningsrätten ska få användas är högt ställda samtidigt som formerna för detta är otydligt for-

mulerade. Vänsterpartiet anser att stoppningsrättens utformning behöver utvärderas. Regeringen bör ta initiativ till att frågan utreds och återkomma med förslag om hur stoppningsrätten ska kunna användas mer effektivt. Denna utvärdering bör även omfatta skyddsombudens möjlighet att vända sig till tillsynsmyndighet, dvs. hänvändelseordningen.

Vänsterpartiet anser att regionala skyddsombud ska kunna utses där kollektivavtal finns, oberoende av om arbetstagarorganisationen har medlemmar på arbetsplatsen. Denna förändring bör genomföras i 6 kap. 2 § AML (2007/08:A381 yrkande 6 och A316 yrkande 5).

Alla anställda ska ha rätt till grundläggande arbetsmiljöutbildning. För chefer och skyddsombud ska arbetsmiljöutbildning och kontinuerlig vidareutbildning självklart vara en obligatorisk del av befattningen respektive uppdraget. Vidare bör, när det gäller chefer, särskilda arbetsmiljökort överbägas. Vänsterpartiet anser att en översyn bör göras av behoven av partsgemensamma arbetsmiljöutbildningar och hur dessa ska tillgodoses (2007/08:A381 yrkande 11 i denna del och A316 yrkande 1).

Vänsterpartiet vill också att särregleringen i 15 § AMF avseende inspektion av arbetsmiljön i arbetsgivarens hushåll tas bort (A316 yrkande 6). Regleringen innebär att det i praktiken inte förekommer några inspektioner i hushåll med anställda där lagen om arbetstider m.m. i husligt arbete är tillämplig. Motivet till dessa särregler har varit att skydda hemmets sfär. Arbetstagarna har inte ansetts tillräckligt skyddsvärda. I och med att denna arbetsmarknad kan komma att växa är det befogat att möjligheten till tillsyn av arbetsmiljön blir densamma som i övrigt i arbetslivet. Särregleringen bör upphävas så att arbetstagare i hushåll omfattas av motsvarande skydd som andra arbetstagare.

Miljöpartiet vill i motion A403 yrkande 3 att de lokala och regionala skyddsombuden ges stöd genom utbildning så att de kan hålla sig uppdaterade i fråga om lagar och säkerhetsföreskrifter i den förändrande arbetsmiljön. De lokala och regionala skyddsombuden har enligt Miljöpartiet ett mycket viktigt arbete som förtroendevalda. Det förebyggande och systematiska arbetsmiljöarbete som skyddsombuden utför är mycket värdefullt för både arbetstagare och arbetsgivare. Skyddsombuden bör ges stöd i form av utbildning. Oftast utförs deras arbete i god relation med arbetsgivaren men i vissa fall krävs det att skyddsombudet tar konflikt för att förbättra arbetsmiljön för de anställda.

Hillevi Larsson (s) vill i motion 2007/08:A207 yrkandena 1–3 ge stöd till de lokala skyddsombuden (yrkande 1), tilldela de regionala skyddsombuden en större roll i kontakterna med de lokala skyddsombuden och större befogenheter på arbetsplatserna (yrkande 2) och ge de regionala skyddsombuden möjlighet att besöka arbetsplatser som har lokala skyddskommittéer (yrkande 3).

Göte Wahlström och *Christina Oskarsson (båda s)* anser i motion 2007/08:A223 att det lokala arbetsmiljöarbetet bör förstärkas.

Lars Mejern Larsson m.fl. (s) menar i motion 2007/08:A328 att man måste ge de lokala och regionala skyddsombuden möjlighet att verka genom att stoppa utarmningen av Arbetsmiljöverket.

Åsa Lindestam (s) betonar i motion 2007/08:A354 behovet av kontinuerlig utbildning för skyddsombud.

Alf Eriksson m.fl. (s) ställer i motion 2007/08:A361 yrkande 2 krav på att de regionala skyddsombuden får utökade möjligheter att agera på samtliga arbetsplatser.

Gunnar Sandberg m.fl. (s) vill i motion 2007/08:A369 få till stånd en uppdatering av skyddsombudsregistret med information bl.a. om den utbildning som skyddsombudet genomgått med anledning av sitt uppdrag.

Magdalena Streijffert m.fl. (s) framför i motion 2007/08:A391 yrkande 10 att unga och orutinerade anställda löper en förhöjd risk att råka ut för arbetsskador. Skyddsombuden kan genom sin kunskap om arbetsmiljö och arbetsmiljölagstiftning förhindra att arbetsskador uppstår och skapa en god arbetsmiljö. Det är därför av stor vikt att stödet till arbetsmiljöutbildningen inte bantas ännu mer. Det skulle få stora konsekvenser för folkhälsan, inte minst bland unga. Motsvarande förslag finns även i motion A368 yrkande 7 av *Magdalena Streijffert m.fl. (s)*.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att skyddsombuden utgör en viktig del av det svenska arbetsmiljösystemet. Det är svårt att nå alla arbetsplatser med statliga tillsynsinsatser, och det vore inte heller ett effektivt användande av resurserna. Det är bl.a. mot den bakgrunden av vikt att den statliga tillsynen över efterlevnaden av lagstiftningen kompletteras med aktiva parter på arbetsmarknaden. Fackliga organisationer och skyddsombud har viktiga uppgifter i fråga om hur arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna ska organiseras och bedrivas. Skyddsombuden har också möjlighet att ingripa vid missförhållanden och uppmärksamma tillsynsmyndigheten på dessa förhållanden och eventuella lagbrott.

De regionala skyddsombudens uppgift är att aktivera och vara ett stöd till arbetstagar sidan i det lokala arbetsmiljöarbetet, främst på mindre arbetsställen där det saknas skyddskommittéer. Utskottet vill understryka att staten årligen ger bidrag till den regionala skyddsombudsverksamheten på omkring 100 miljoner kronor. De fackliga organisationerna tillskjuter egna medel till verksamheten. Under de senaste åren har de fackliga medlen svarat för omkring hälften av de totala kostnaderna. Som framgått tidigare i detta betänkande har ESV fått i uppdrag att se över rutinerna för administration och redovisning av hur det statliga stödet till regional skyddsombudsverksamhet används. Utskottet vill också peka på de ovan behandlade och tillstyrkta förslagen i proposition 2008/09:138 *Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet, m.m.* I propositionen föreslås en förstärk-

ning och ett förtydligande av elevers och studerandes rätt att delta i arbetsmiljöarbetet, bl.a. införs ett system med studerandeskyddsombud. Arbetsmiljöombud ska kunna användas som en alternativ benämning på skyddsombud.

Utskottet är inte berett att föreslå några tillkännagivanden med anledning av förslagen i motionerna 2007/08:A207 yrkandena 1–3 (s), 2007/08:A223 (s), 2007/08:A328 (s), 2007/08:A354 (s), 2007/08:A361 yrkande 2 (s), 2007/08:A369 (s), 2007/08:A381 yrkandena 5, 6 och 11 i denna del (v), 2007/08:A391 yrkande 10 (s), A316 yrkandena 1, 4, 5 och 6 (v), A368 yrkande 7 (s) och A403 yrkande 3 (mp). Motionerna avstyrks.

Arbetsmiljökunskap

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt avstyrker utskottet motionsförslag om arbetsmiljökunskap.

Jämför reservation 10 (v).

Motionerna

Vänsterpartiet anser i motion 2007/08:A381 yrkande 11 i denna del att det krävs ett förtydligt ansvar för att arbetsmiljökunskap även i praktiken blir en viktig del i utbildningssystemet. Därför menar partiet att en handlingsplan bör tas fram i syfte att rusta upp arbetsmiljökunskapen i utbildningsprogram som har stor betydelse för arbetsmiljön. Utbildning i arbetsmiljökunskap är viktig i vissa högskoleutbildningar. Det kan gälla ingenjörer och konstruktörer, ekonomer osv. Under de senaste årtiondena har inslaget av arbetsmiljökunskap i utbildningen försämrats.

I motion A356 yrkande 2 menar *Göran Persson i Simrishamn m.fl.* (s) att de upphandlingsansvariga bör ha tillräckliga arbetsmiljökunskaper och ställa tydliga krav på underentreprenörerna. På grund av otillräckliga arbetsmiljökunskaper ställs ofta otydliga krav på underentreprenörerna vid upphandlingar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i motionernas uppfattning att arbetsmiljökunskap är viktigt både i utbildnings- och upphandlingssammanhang. I frågan om arbetsmiljökunskap i utbildningssystemet vill utskottet peka på att förslag om detta avstyrkts av utbildningsutskottet med hänvisning till rådande examensordningar för högskoleingenjörer, civilingenjörer och civilekonomer. Utbildningsutskottet har framhållit vikten av att lärosätena beaktar vad som framkommer i Högskoleverkets utvärderingar (bet. 2006/07:Ubu4 och

2008/09:UbU15). Arbetsmarknadsutskottet är inte berett att föreslå något tillkännagivande med anledning av förslagen i motionerna 2007/08:A381 yrkande 11 i denna del (v) och A356 yrkande 2 (s), som därför avstyrks.

Företagshälsovården

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsförslag om företagshälsovården. Samtliga motionsyrkanden avstyrks.

Jämför reservation 11 (s, v, mp).

Bakgrund

Enligt 3 kap. 2 b § AML ska arbetsgivaren svara för att den företagshälsovård som arbetsförhållandena kräver finns att tillgå. Med företagshälsovård menas en oberoende expertresurs inom områdena arbetsmiljö och rehabilitering. Företagshälsovården ska särskilt arbeta för att förebygga och undanröja hälsorisker på arbetsplatser och ha kompetens att identifiera och beskriva sambanden mellan arbetsmiljö, organisation, produktivitet och hälsa. Verksamheten regleras även genom föreskrifter och allmänna råd som utfärdats av Arbetsmiljöverket.

Motionerna

Socialdemokraterna efterlyser i motion 2007/08:A400 yrkande 31 en företagshälsovård som svarar mot både individens och arbetsgivarens behov. Företagshälsovården bör utvecklas. En metod kan vara att underlätta för parterna att nå ett omställningsavtal med rehabilitering för hela arbetsmarknaden. Erfarenheterna av omställningsavtalen har varit positiva, och modellen skulle också kunna tillämpas för att ge även dem som är sjukskrivna från sitt arbete rätt till omställningsinsatser. Företagshälsovården skulle kunna bli en nyckelaktör. En sjukförsäkring som ger möjlighet att använda de samlade resurserna där de gör bäst nytta, i samverkan med en företagshälsovård som svarar mot både individens och arbetsgivarens behov, bör kunna bidra till att nya vårdgivare etableras med stabilitet och uthållighet.

Vänsterpartiet anser i motion 2007/08:A381 yrkande 21 att regeringen bör återkomma till riksdagen med en särskild proposition om företagshälsovård. Där bör det juridiska ramverket tydligt framgå och likaså hur riksdagens anslag ska användas. Sedan det statliga stödet till företagshälsovården togs bort i början av 1990-talet har antalet personer med tillgång till företagshälsovård minskat och dess innehåll förändrats. Ett antal utredningar av företagshälsovården har visat att konsekvensen av borttagandet av det statliga stödet har blivit minskad tillgång till kvalitativ förebyggande företagshälsovård för landets löntagare. Tillgängligheten har minskat generellt,

men framför allt har skillnaderna ökat i nyttjande mellan anställda i små och i stora företag och mellan företag i glesbygd respektive i större tätorter. Sverige har ratificerat ILO-konventionen om företagshälsovård i vilken medlemsstaterna förbinder sig att göra företagshälsovården tillgänglig för alla. Sverige förmår inte leva upp till detta åtagande. För att förebygga ohälsa är det viktigt att ge företagshälsovården en mer offensiv roll. Med en företagshälsovård som har god kunskap om enskilda arbetsplatser och stor branschkunskap kan det förebyggande arbetet stärkas. För att anpassa företagshälsovården till olika arbetsplatsers behov krävs bra arbetsmiljöavtal mellan arbetsmarknadens parter. Om sådana avtal kommer till stånd bör staten ställa upp med ekonomisk stimulans. Det bör ställas kvalitetskrav på dessa avtal, och de bör även stipulera genusanalyser av ohälsorisker. Om avtal inte tecknas eller blir tillräckligt bra kommer frågan om obligatorisk lagstadgad företagshälsovård att bli än mer aktuell. Arbetsgivarnas ansvar är viktigt. Olika förslag bör prövas för att få effektiva samarbetsavtal mellan företagshälsovården och sjukvården. Företagshälsovårdens tillgång till olika tjänster är viktig om den ska spela en mer betydelsefull roll i att förebygga ohälsa. Det är Vänsterpartiets mening att en certifierad företagshälsovård bör kunna ta del av viktiga tjänster i alla landsting.

Miljöpartiet anser i motion A403 yrkande 9 att regeringen bör tillsätta en utredning som ska syfta till att fler personer på arbetsmarknaden får tillgång till företagshälsovård. Företagshälsovården spelar en mycket viktig roll i arbetet att verka för sunda och säkra arbetsplatser och förebygga ohälsa. Förebyggande regelbundna hälsoundersökningar bör finnas för alla anställda oavsett bransch eller arbetsgivare. Miljöpartiet framhåller att allt färre har tillgång till företagshälsovård – 1995 hade 77 % tillgång till företagshälsovård jämfört med 73 % 2007. Det strider mot AML:s krav på sunda och säkra arbetsplatser.

I motion 2007/08:A201 yrkandena 1 och 2 betonar *Inger Jarl Beck* och *Lars Mejern Larsson* (båda s) betydelsen av kvalitetssäkring av företagshälsovården och behovet av att aktivt eftersträva att alla arbetsgivare tillhandahåller företagshälsovård. Även i andra enskilda s-motioner understryks bl.a. vikten och behovet av bra företagshälsovård. Dessa motioner är 2007/08:A268 och A239, båda av *Kurt Kvarnström* och *Anneli Särnblad*, 2007/08:A277 och A295, båda av *Christin Hagberg* och *Anders Karlsson*, 2007/08:A363 av *Gunilla Carlsson i Hisings Backa*, 2007/08:A378 av *Helene Petersson i Stockaryd m.fl.*, A244 av *Inger Jarl Beck m.fl.*, A310 av *Karin Åström* och *Kristina Zakrisson* och A322 av *Lennart Axelsson* och *Eva-Lena Jansson*.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att företagshälsovården har en viktig roll i det förebyggande arbetsmiljöarbetet. Det är angeläget med en vidareutvecklad företagshälsovård som också i större utsträckning kan fungera som ett stöd i återgången till arbete och som en länk mellan arbetsplatsen och hälso- och sjukvården. Det är också viktigt att kunskapsförsörjningen inom området kan ske på ett långsiktigt och stabilt sätt. Detta bör enligt utskottet ge ökade förutsättningar för att säkerställa en framtida tillgång till en företagshälsovård som kan tillgodose arbetsplatsernas behov av stöd i såväl det rehabiliterande som det förebyggande arbetet.

I sammanhanget kan nämnas att Statistiska centralbyrån (SCB) sedan 1989 publicerat arbetsmiljöundersökningar vartannat år. Under 2008 publicerades *Arbetsmiljön 2007* (rapport 2008:4) som genomförts på uppdrag av Arbetsmiljöverket. Av undersökningen framgår att ungefär två av tre kvinnor och män uppger att de har tillgång till företagshälsovård på sin arbetsplats. Det är samma storleksordning som tidigare år.

Under 2009 och 2010 kommer ytterligare satsningar att göras på företagshälsovården och rehabiliteringsgarantin. Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har undertecknat en överenskommelse om att stödja en vidareutveckling av företagshälsovården. Arbetsgivarna, staten och landstingen ska bidra med i princip lika delar till den långsiktiga finansieringen av en utvecklad företagshälsovård.

Regeringen beslutade i slutet av mars 2009 (dir. 2009:18) att inrätta en delegation för kunskapsområdet företagshälsovård. Uppdraget är att övergångsvis upphandla och samordna långa utbildningar, på magister- och masternivå, i företagshälsovården. Delegationen ska även bilda ett forum för att stödja utvecklingen inom området företagshälsovård. Den ska organisera ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan högskolor, arbetsmarknadens parter, myndigheter och företagshälsovårdsbranschen för att utveckla en kvalitetsdiskussion som blir vägledande för kunskapsområdet företagshälsovård. Delegationen ska också verka för ökad forskning inom området. Delegationens arbete ska avslutas senast under december 2011.

I april 2009 meddelade regeringen sitt beslut att överlåta till universitet och högskolor att utforma de långa företagshälsovårdsutbildningarna. Överföringen är en del av regeringens mångmiljardsatsning på företagshälsovård. Utskottet välkomnar detta beslut. Enligt regeringen är detta en förutsättning för att kunna erbjuda sjukskrivna den hjälp och det stöd som de behöver. I väntan på att högskolorna och universiteten tar över utbildningarna kommer den nyinrättade Delegationen för kunskapsområdet företagshälsovård att handla upp utbildningarna.

Utskottet välkomnar det pågående arbetet att utveckla företagshälsovården. Något tillkännagivande till regeringen kan inte anses behövligt. Motionerna 2007/08:A201 yrkandena 1 och 2 (s), 2007/08:A268 (s), 2007/08:

A277 (s), 2007/08:A363 (s), 2007/08:A378 (s), 2007/08:A381 yrkande 21 (v), 2007/08:A400 yrkande 31 (s), A239 (s), A244 (s), A295 (s), A310 (s), A322 (s) och A403 yrkande 9 (mp) avstyrks.

Allmänna hälsoaspekter m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsförslag om tidigare sjuka personers möjligheter att återgå i arbete och om gravida kvinnors möjlighet att arbeta. Utskottet avstyrker samtliga motioner.

Jämför reservation 12 (s, v, mp).

Motionerna

Socialdemokraterna anser i motion *Sf376 yrkande 20* att en utredning bör se över möjligheten att ge någon form av ekonomisk stimulans till de arbetsgivare som anställer en person som varit långtidssjukskriven, detta för att stimulera arbetsgivare att våga investera i arbetskraft som haft ned-satt arbetsförmåga. Partiet hänvisar till att en allt större del av gruppen sjukskrivna under senare år också är arbetslösa. Studier har dock visat att det inte är bristande motivation som gör att sjukskrivna arbetslösa har svårt att komma tillbaka i arbete. Inte heller att de ekonomiska incitamenten skulle vara för svaga för den enskilde utgör någon optimal förklaringsmodell. I stället finner man den främsta förklaringen i ett arbetsliv där viljan inte är stor nog att våga ta risker och anställa personer med lång tid av frånvaro från arbetsmarknaden. För att nå framgång måste det till reella insatser. Krav blir verkningslösa om de inte åtföljs av något riktigt stöd. Drivkrafter får inte utformas som en ensidig press på den enskilde. Drivkrafterna måste förstärkas för arbetsgivare – så att de vågar anställa personer som varit borta från arbetsmarknaden, men också så att det skapas möjligheter till rehabilitering och arbetsträning.

Miljöpartiet vill i motion *2007/08:So378 yrkande 3* uppmärksamma de ökande hälsoklyftorna och kopplingen till den ökande lönespridningen. Efter det att hänsyn tagits till ålder, region, yrke och utbildning motsvarade kvinnors lön 2006 i genomsnitt ca 93 % av männens lön, den oförklarliga löneskillnaden. Löneutvecklingen de senaste 10 åren visar på ökad lönespridning. De sämst avlönade har ofta fått de lägsta lönepåslagen. På var sin ytterkant i statistiken för 2006 finns köksbiträdet med 16 900 kr per månad och direktören med 63 100 kr per månad. Miljöpartiet arbetar för jämställda löner i offentlig sektor. De ökande löneskillnaderna i samhället förstärker den sociala hierarkin. Den sociala positionen för dem med låga inkomster blir ännu lägre, vilket ökar risken för ohälsa.

Den nationella folkhälsoenkäten som årligen görs av Folkhälsoinstitutet visar att personer med låg inkomst och de som saknar kontantmarginal eller varit i ekonomisk kris i betydligt större utsträckning hade fysisk och psykisk ohälsa än de som inte varit ekonomiskt utsatta. Rökning och övervikt är också vanligare bland dem med låg inkomst eller låg utbildning. Ju kortare utbildning personer har, desto större är andelen med fetma. För att tydliggöra de ökade ekonomiska klyftornas effekter på folkhälsan föreslår Miljöpartiet att mått på inkomst och inkomstjämlighet kompletteras med mått på hur långvariga de ekonomiska svårigheterna är; mått på långvarig ekonomisk utsatthet bör även kompletteras med mått på hur ekonomiska svårigheter upplevs.

Thomas Strand m.fl. (s) pekar i motion 2007/08:A266 på behovet av att uppmärksamma tvärvetenskaplig forskning om kvinnors arbetsmiljö och hälsa i syfte att öka kunskapen om detta och för att stödja arbetet mot kvinnors ohälsa.

Eva Johnsson (kd) vill i motion A374 uppmärksamma gravida kvinnors arbetsmiljö.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att ett bra arbetsliv med väl fungerande arbetsvillkor minskar den arbetsrelaterade ohälsan. Det bidrar till en allmänt förbättrad folkhälsa. Därför måste kraven i arbetslivet balanseras mot människors möjligheter att kunna fungera och må bra under ett helt arbetsliv. Individens verksamhet i arbetslivet ska kunna gå att förena med familjeliv och fritid på hälsofrämjande sätt. Det är bl.a. mot denna bakgrund som det krävs en god arbetsmiljö. Arbete som präglas av en säker och trygg miljö, fysiskt såväl som psykiskt och socialt, bör därför eftersträvas. Till grundvillkoren hör att ha kontroll, att känna delaktighet och ha inflytande över sitt eget arbete och hur det ska utföras och att kunna påverka arbetstakt och arbetsmängd. Man ska inte heller undervärdera känslan av att bli sedd.

Utskottet vill framhålla regeringens intensiva arbete för att underlätta och hjälpa personer att åter komma i arbete. För att nämna några exempel på regeringens politik på detta område vill utskottet peka på propositionerna *En reformerad sjukskrivningsprocess för ökad återgång i arbete* och *Från sjukersättning till arbete*. I mars 2008 kom regeringens proposition *reformerad sjukskrivningsprocess för ökad återgång i arbete* (prop. 2007/08:136). Genom förslagen i propositionen har det genomförts ett antal åtgärder i syfte att effektivisera sjukskrivningsprocessen och öka möjligheterna för sjukskrivna att återgå i arbete. Det har vidare införts en rehabiliteringskedja med fasta tidpunkter för prövning av arbetsförmågan. En rätt till ledighet för att på grund av sjukdom prova annat arbete har också genomförts (prop. 2007/08:151 och bet. 2007/08:AU10).

I juni 2008 överlämnade regeringen ännu en proposition på området, nämligen *Från sjukersättning till arbete* (prop. 2007/08:124). Åtgärderna ska underlätta för personer med icke tidsbegränsad sjukersättning att komma tillbaka till arbete, t.ex. ger man möjlighet för en person som har beviljats en icke tidsbegränsad sjukersättning före juli 2008 att arbeta eller studera utan att rätten till sjukersättning omprövas. En person som arbetar med en sådan sjukersättning kan tjäna 42 800 kr per år utan att ersättningen minskas (2009). De nya reglerna tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2009.

Utskottet vill också peka på regeringens satsning på ett forskningsprogram om kvinnors hälsa. Regeringen har gett Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) i uppdrag att initiera ett forskningsprogram om kvinnors hälsa. För uppdraget har FAS tilldelats 30 miljoner kronor per år i tre år med början 2008. Programmet ska enligt uppdraget ha en bred inriktning.

Utskottet vill också framhålla åtgärdspaketet för att minska kvinnors sjukfrånvaro och arbetsrelaterade sjukdomar. Det innehåller satsningar på sammanlagt 41 miljoner kronor, varav 25 miljoner kronor går till rehabiliteringsprojekt för att minska kvinnors sjukskrivning. Åtgärdspaketet ingår i den kommande strategin för jämställdhet på arbetsmarknaden som regeringen planerar att presentera i form av en skrivelse till riksdagen under 2009.

Som redan nämnts ovan har Europeiska arbetsmiljöbyrån i Bilbao i Spanien utarbetat en rapport om genus och arbetsmiljö (*Gender issues in safety and health at work – A review*). I rapporten undersöks de könsrelaterade skillnaderna med hänsyn till arbetsplatskador och sjukdomar, kunskapsklyftor och på vilket sätt riskförebyggandet kan förbättras. Arbetsmiljöbyrån har även tagit fram ett faktablad (nr 43) om hur genusaspekten kan införlivas i det riskförebyggande arbetet. En avdelning på arbetsmiljöbyråns webbplats har länkar till ytterligare information om kvinnor och arbetsmiljö.

När det gäller gravida kvinnors arbetsmiljö vill utskottet betona att ett regelverk redan finns på plats. På EU-nivå finns *direktivet 92/85/EEG om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar*. Den svenska regleringen har anpassats till detta genom Arbetsmiljöverkets föreskrift *Gravida och ammande arbetstagare* (AFS 2007:5) och dess allmänna råd i frågan. Föreskrifterna gäller arbete som utförs av arbetstagare som är gravid, nyss har fött barn eller ammar och som har underrättat arbetsgivaren om detta. Utskottet noterar också att det pågår en process att ändra EU-direktivet (KOM[2008] 637).

Utskottet betonar betydelsen av fortsatt fokus på frågor om kvinnors arbetsmiljö och ohälsa. Utskottet välkomnar därför den av regeringen aviserade strategin för jämställdhet på arbetsmarknaden. Med hänvisning till det som anförts ovan avstyrker utskottet motionerna 2007/08:So378 yrkande 3 (mp), 2007/08:A266 (s), Sf376 yrkande 20 (s) och A374 (kd).

Om äldre

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt avstyrker utskottet ett motionsförslag om äldre i arbetslivet.

Jämför reservation 13 (v).

Motionen

Vänsterpartiet vill i motion 2007/08:A381 yrkande 16 ha en samlad redovisning av arbetsgivarens ansvar i hälsoarbetet bland de äldre och om anpassningen av arbetsmiljön till äldres förutsättningar. En sådan redovisning bör även omfatta Arbetsmiljöverkets tillsyn. Arbetsgivarnas krav på flexibilitet för att kunna anpassa produktionen till snabbt förändrade förutsättningar kan också ge möjligheter till att anpassa arbetsförhållandena till de anställdas önskemål och behov avseende anställningsformer, arbetstider, arbetsuppgifter och arbetsplatsens förläggning. Arbetsgivaren har enligt lagstiftningen ett omfattande ansvar för att de anställda inte skadas eller drabbas av ohälsa i arbetet. Enligt Vänsterpartiet åsidosätts dock denna lagstiftning på grund av bristande kunskaper. Det finns därför anledning att göra en samlad redovisning av arbetsgivarens ansvar för hälsoarbetet bland de äldre.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inleda med att konstatera att åldrandet är en långsam process utan bestämda gränser och med en stor variation mellan olika människor. En vanlig föreställning är att den tidiga vuxenåldern är den bästa tiden när det gäller fysisk och psykisk förmåga och att det därefter ”bara går utför med prestationerna”. Möjligen gäller detta för en del funktioner. Men det finns exempel på att toppunkten för intelligens, problemlösning, kreativitet och skaparförmåga ligger i medelåldern eller ännu senare i livet.

Det sker stora förändringar på arbetsmarknaden i de övre åldrarna i arbetskraften. Utträdet från arbetsmarknaden sker betydligt tidigare än vid 65 års ålder. Enligt *Långtidsutredningen 2008* (SOU 2008:105) var utträdesåldern 2006 – mätt som genomsnittsåldern vid utträde ur arbetskraften bland personer över 50 år som vid 50 års ålder fanns i arbetskraften – 63,4 år för män och 62,7 år för kvinnor.

Positivt är t.ex. att de som är 50 år och äldre trivs med arbetet i högre grad än de yngre. Enligt Arbetsmiljöverkets arbetsmiljöundersökning 2007 är män och kvinnor i åldern 50–64 år i det stora hela mycket nöjda med arbetet (78 % av männen och 80 % av kvinnorna) och anser det även vara meningsfullt (73 % av männen och 80 % av kvinnorna). De äldre har i lägre grad än de yngre konflikter på arbetsplatsen. Positivt är också att man i Sverige stannar kvar i arbetslivet längre än i många andra EU-län-

der. Negativt är att andelen i åldern 60–64 år som uppger att de har svårt att klara arbetsuppgifterna med hänsyn till åldern är 9,4 % för kvinnorna och 7,5 % för männen. Dessutom bedömer 11,2 % av kvinnorna och 8,1 % av männen att de inte kommer att orka arbeta fram till ordinarie pensionsålder. För både män och kvinnor är dessa siffror högre i åldern 55–59 år. Utskottet vill i detta sammanhang särskilt peka på att arbetsmarknadens parter har möjlighet att genom kollektivavtal träffa avtal som underlättar för äldre att t.ex. gå ned i arbetstid.

Andelen äldre i befolkningen kommer att öka och bli betydligt större på lite längre sikt. År 2008 motsvarade antalet personer över 65 år 17,8 % av den totala befolkningen (SCB). Enligt SCB:s demografiska rapport 2006:2 är 21 % av befolkningen i den åldersgruppen 2020. Samtidigt beräknas andelen i den förvärvsarbetande åldern 20–64 år minska från 59 % till 56 % 2020. Sammantaget kommer det att få konsekvenser för tillväxten genom en tilltagande försörjningsbörda. Om inte andelen personer i arbete ökar kommer försörjningsbördan att öka.

Redan i dag är en hel del personer över 65 år i sysselsättning. Enligt AKU:s årsmedeltal för 2008 var 100 600 personer i åldern 65–74 i sysselsättning under 2008, vilket motsvarar 12,1 % av befolkningen i den åldersgruppen. Fler män (16,3 %) än kvinnor (8,1 %) arbetade i den åldern.

Utskottet utesluter inte att ett problem för äldre kan vara att de diskrimineras på grund av sin ålder. I den nya diskrimineringslagen finns ett förbud i arbetslivet mot direkt och indirekt diskriminering på grund av ålder, ett förbud som dock inte hindrar särbehandling som har ett berättigat syfte förutsatt att de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

I sammanhanget vill utskottet också peka på rapporten *Äldres arbetsutbud och möjligheter till sysselsättning* (Ds 2007:21). I denna framkommer att andelen äldre som arbetar har ökat, men att de som har lämnat arbetsmarknaden i förtid sällan återvänder. I rapporten konstateras att tillgången till olika trygghetssystem, inklusive de kollektivavtalade pensionerna, verkar spela en viktig roll för om man väljer att gå i pension eller inte. I rapporten betonas att arbetsgivarens merkostnader för att anställa äldre arbetskraft, vare sig dessa är faktiska eller förväntade, påverkar efterfrågan på äldre arbetskraft negativt. I rapporten konstateras att arbetskraftsdeltagandet bland äldre ökat sedan mitten av 1990-talet. Vad det beror på är, enligt rapporten, för tidigt att säga. Faktorer som kan avgöra om äldre lämnar eller stannar kvar i arbetslivet är enligt rapporten följande: 1) samhällens normer för vid vilken ålder man ska lämna arbetsmarknaden, 2) förmåns- och pensionsrättigheter inom socialförsäkringssystemen, 3) hur arbetet är utformat och om det är anpassat för äldre, 4) det gemensamma beslut som fattas i hushållet, 5) arbetsgivarens syn på äldre och slutligen 6) relationen mellan arbetskraftskostnaden och produktiviteten för äldre i förhållande till yngre arbetstagare.

Utskottet noterar att med det tredje steget för jobbskatteavdragen förenklas avdraget för dem som fyllt 65 år och skatteminskningen kopplas direkt till inkomsten. Utskottet konstaterar att därmed gynnas också de med låga inkomster och det ökar drivkrafterna för äldre att stanna kvar i arbetslivet.

Utskottet konstaterar att regeringen är uppmärksam på frågan om äldre i arbetslivet och anser därför inte att något initiativ för närvarande är nödvändigt. Motion 2007/08:A381 yrkande 16 (v) avstyrks.

Ensamarbete

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsförslag om ensamarbete. Motionsyrkandena avstyrks.

Jämför reservation 14 (s, v, mp).

Bakgrund

Regler för ensamarbete finns i 3 kap. 2 § andra stycket AML och anger att arbetsgivaren ska beakta den särskilda risk för ohälsa och olycksfall som kan följa av att arbetstagaren utför arbete ensam. Arbetsmiljöverket har utfärdat föreskrifter och anvisningar om ensamarbete, främst i föreskriften *Ensamarbete* (AFS 1982:3). Ensamarbete och obekväma arbetstider kan även regleras i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter.

Motionerna

Vänsterpartiet anser i motion 2007/08:A274 yrkande 2 att regeringen ska återkomma med förslag om hur lagstiftningen kan ändras i syfte att den ska ge ett effektivt skydd mot riskfyllt ensamarbete. I motion A317 yrkande 3 föreslås att en strategi utarbetas för att fasa ut riskfyllt ensamarbete. I den privata sektorn är det nya 24-timmarssamhället med krav på kvälls-, natt- och dygnet-runt-service en faktor som ökar risken för våld och hot i arbetslivet. För dem som arbetar i nattöppna butiker och bensinstationer är våld och hot vanliga arbetsmiljöproblem. Inom dessa yrken är också risken för rån eller rånförsök stor, vilket innebär en stor psykisk påfrestning. Avgörande för personal i denna typ av riskyrken är förstås ett väl fungerande arbetsmiljöarbete med tydliga och verksamma säkerhetsrutiner. Det finns ett klart samband mellan ensamarbete och förekomsten av rån, hot och våld av olika slag. De regler som gäller i dag och som förbjuder ensamarbete om det innebär en påtaglig risk för hot och våld efterlevs inte i praktiken. Det är också viktigt att sanktionssystemet görs effektivare i förhållande till det regelverk som finns och att det finns tillräckliga resurser och kompetens hos Arbetsmiljöverket och rättsvårdande myndigheter.

Anneli Särnblad och *Kurt Kvarnström* (båda s) anser i motion 2007/08:A269 att det är viktigt att man gör insatser för att ensamarbetande ska känna sig trygga och inte bli utsatta för våld och hot.

Arbetsmiljöverket ska ges i uppdrag att se över sina föreskrifter om ensamarbete m.m. menar *Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl.* (s) i motion A311.

I motion 2007/08:A385 av *Ulf Holm* (mp) ställs krav på att regeringen snart ser över frågan om att ytterligare begränsa möjligheterna till ensamarbete på kvällar och nätter och återkommer till riksdagen med lagförslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att ensamarbete i allmänhet inte är förbjudet, men att det finns krav på vilka förhållanden det får utföras under. Det är förbjudet med ensamarbete för några yrkesgrupper, exempelvis vid vissa elarbeten. Även om kraven i föreskrifterna är uppfyllda kan ensamarbete av vissa personer upplevas som påfrestande. Att utföra arbete ensam kan innebära en stark psykisk påfrestning, särskilt om det är förenat med andra risker som t.ex. våld eller trakasserier. Ett annat förhållande som kan vara påfrestande är övervakningsarbete där stora värden – mänskliga och materiella – står på spel. Ensamarbete kan även innebära en ökad olycksfallsrisk.

Utskottet vill framhålla att olägenheter som orsakas av ensamarbete oftast kan förebyggas genom planering av arbetet. Åtgärder kan vidtas t.ex. så att den som utför ensamarbetet inte löper större risk för skada än om flera gemensamt utför arbetet. Det är viktigt att arbetstagarna har tillräcklig utbildning, information och instruktion för att utföra arbete ensamma. Särskild hänsyn måste också tas till arbetstagarens fysiska och psykiska förutsättningar för arbetet. Det är viktigt att arbetstagaren kan känna sig trygg genom nödvändiga larmanordningar och t.ex. genom att vid behov kunna konsultera arbetsledningen. För att förebygga ohälsa måste arbetet ibland organiseras så att ensamarbete minimeras.

Utskottet anser att frågor om ensamarbete allmänt sett lämpar sig väl för avtal mellan arbetsmarknadens parter. Parterna har mot bakgrund av föreskrifterna om ensamarbete själva i stor utsträckning de verktyg som behövs för att hitta fungerande lösningar för ett sådant arbete.

Utskottet har under hand inhämtat från Arbetsmiljöverket att en revidering av föreskrifterna om *Ensamarbete* (AFS 1982:3) kommer att påbörjas under 2010.

Utskottet kan konstatera att frågorna om ensamarbete är uppmärksammade både av Arbetsmiljöverket och av parterna på arbetsmarknaden. Med hänvisning till det som anförts avstyrker utskottet motionerna 2007/08:A269 (s), 2007/08:A274 yrkande 2 (v), 2007/08:A385 (mp), A311 (s) och A317 yrkande 3 (v).

Våld och hot i arbetslivet

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsförslag om våld och hot i arbetslivet, bl.a. mot kvinnor och offentliganställda. Samtliga motionsyrkanden avstyrks.

Jämför reservation 15 (v).

Motionerna

Vänsterpartiet anser i motionerna 2007/08:A274 yrkande 1 och A317 yrkande 2 att en utredning bör tillsättas med syfte att göra en översyn av våld, hot och psykosocial arbetsmiljö för offentliganställda. Offentliganställdas arbetssituation är ett i högsta grad politiskt ansvar. Det är rimligt att anta att förekomsten av hot och våld mot personal i den offentliga sektorns välfärdsverksamheter hänger samman med de nedskärningar och regelskärpningar som gjorts inom verksamheterna i välfärdssystem. Vid sidan av den strukturella underbemanning som präglat arbetsvillkoren i många offentliga verksamheter sedan 1990-talet har också omfattande ändringar i regler och praxis som rör myndighetsutövningen förändrat villkoren för många offentliganställda. Sedan regeringen beslutade om skärpta regler för arbetslösas rätt till ersättning från a-kassan och hårdare sökrav har anställda på arbetsförmedlingar till fackförbundet ST uppgett att de upplever en ökning av antalet hotelser och incidenter med frustrerade och aggressiva arbetssökande. Mot bakgrund av detta bör regeringen tillsätta en utredning som ser över konsekvenserna av sänkt personaltäthet i offentliga välfärdsverksamheter och myndigheter med serviceuppdrag. Översynen ska även avse följderna för de offentliganställda av de regeländringar som genomförts i fråga om rätten till ekonomiskt bistånd, ersättning från sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen med avseende på våld och hot och psykosocial arbetsmiljö. Utredningens resultat skulle vara ett värdefullt underlag för framtida diskussioner och beslut som rör den offentligt finansierade välfärden.

Regeringen bör inleda samtal med arbetsgivare och organisationer som Svenskt Näringsliv om frågor som rör våld mot kvinnor i arbetslivet, anser *Carina Hägg (s)* i motionerna 2007/08:Ju246 yrkande 14 och Ju253 yrkande 14.

Bo Bernhardsson och *Ronny Olander (båda s)* vill i motion Ju278 att man ska se över säkerhets- och trygghetsfrågorna för personal inom de myndigheter som arbetar med att bekämpa den organiserade ekonomiska brottsligheten för att kunna erbjuda dem ett bättre personskydd och en ökad trygghet i arbetet.

Göran Persson i Simrishamn m.fl. (s) menar i motion A356 yrkande 1 i denna del att regeringen ska utarbeta en nollvision när det gäller olycksfall och våld och hot på svenska arbetsplatser.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tar tydligt avstånd från allt våld och hot om våld i arbetslivet. Rättsligt finner man, utöver det som hänför sig till straffrätten, särskilda bestämmelser i Arbetsmiljöverkets föreskrift *Våld och hot i arbetsmiljön* (AFS 1993:2). Enligt underhandsuppgift från Arbetsmiljöverket kommer denna föreskrift att under hösten bli föremål för omprövning, vilket är en åtgärd som föregår ett eventuellt beslut att revidera föreskriften.

Föreskriften gäller allt arbete där det kan finnas risk för våld och hot. Bestämmelsen anger att riskerna ska utredas av arbetsgivaren, och den tar upp särskilda säkerhetsrutiner, utbildning och information, stöd och handledning, utformning av arbetsplatser, larm, ensamarbete och värdetransporter.

Våld och hot om våld på arbetsplatsen är ett allvarligt arbetsmiljöproblem. De som råkar ut för detta utsätts ofta för någon form av fysisk skada och långvariga psykiska besvär. I flera branscher är riskerna särskilt höga för kvinnor. Några yrkesgrupper som därför kan behöva uppmärksammas ur ett jämställdhetsperspektiv är polis, skola, vård och omsorg, detaljhandel, väktare, brandkår, åklagare, bussförare och socialsekreterare.

Utskottet anser att det är viktigt att arbetsgivaren tillsammans med arbetstagarna regelbundet gör riskinventeringar i fråga om våld och hot och därefter snarast åtgärdar aktuella arbetsmiljöproblem. En arbetstagare som utsatts för våld och hot måste snabbt få hjälp och stöd för att lindra skadeverkningarna.

Av Arbetsmiljöverkets undersökning *Arbetsmiljön 2007* (Arbetsmiljöstatistisk rapport 2008:4) kan klart utläsas att det är betydligt vanligare bland kvinnor än bland män att ha varit utsatt för våld och hot om våld i arbetet någon gång de senaste tolv månaderna, 18 % jämfört med 10 %. Dessa andelar ligger på ungefär samma nivå som vid föregående undersökning 2005. Bland kvinnor inom vård och omsorg är det mycket vanligt att utsätts för våld och hot. Även bland kvinnliga grundskollärare är det också vanligt förekommande. Varannan man inom service, omsorgs- och säkerhetsarbete är utsatt för våld och hot i arbetet, men även bland fordonsförare (inkluderar buss- och taxichaufförer) och lärare är en stor andel utsatta. Även en annan rapport från Arbetsmiljöverket, *Arbetssskador 2007 preliminära uppgifter* (Rapport 2008:2), visar att personal i kollektivtrafiken är en utsatt grupp i detta avseende. Det finns dock stora geografiska skillnader. Landsortstrafiken är inte lika drabbad.

När det gäller arbetsmiljön i skolan tyder det enligt Arbetsmiljöverkets Korta arbetsskadefakta (1/2008) sammantaget på att hot och våld i arbetsmiljön ökat för lärare i grundskolan under senare år. För gymnasielärare ses ingen sådan tendens. Manliga lärare är mer utsatta för våld och hot än kvinnliga.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har under flera år arbetet med hot och våld utifrån ett demokrati- eller rättssäkerhetsperspektiv. På Brås webbplats anges bl.a. följande. År 2005 kom rapporten *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner* (Rapport 2005:18) med en undersökning av allvarliga trakasserier, hot och våldssituationer och otillbörliga erbjudanden riktade mot tjänstemän i den s.k. kontroll- och rättskedjan. Med otillåten påverkan menas sådana handlingar som är tänkta att påverka myndighetsutövningen och därmed myndigheternas funktionssätt. Då konstaterades bl.a. att allvarliga trakasserier har underskattats och uppfattats som mindre viktigt än allvarliga hot och konkreta våldssituationer. Bedömningen gjordes att det är ett synsätt som behöver förändras. I genomsnitt hade 12 % av de tillfrågade tjänstemännen utsatts för hot, våld eller allvarliga trakasserier någon gång under en 18-månadersperiod mellan 2004 och 2005. Framför allt hade de civila yrkesgrupperna drabbats av trakasserier, dvs. åklagare, domare och tjänstemän inom Kronofogdemyndigheten. Åklagarna var relativt ofta även utsatta för allvarliga hot. Ofta var det enskilda kriminella, störda personer eller rättshaverister som låg bakom trakasserierna, och den vanligaste formen var upprepade telefonsamtal. Enligt Brå handlar det om en brottslighet som inte bara påverkar de enskilda personerna eller arbetsmiljön. Den har också inverkan på myndigheternas sätt att fungera och är i förlängningen därmed en demokratifråga. Det konstaterades att det finns ett behov hos flera myndigheter att förbättra rutinerna för att skydda och stötta den egna personalen.

Som ett bidrag till bättre rutiner hos de berörda myndigheterna har Brå tillsammans med Utvecklingsrådet tagit fram en handbok mot otillåten påverkan. Handboken baseras på de kunskaper som Brå fått genom rapporten *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner*. Handboken har både ett demokrati- och arbetsmiljöperspektiv. Förutom boken lanseras också webbplatsen www.hotpajobbet.se, som bygger på samma material och vänder sig till tjänstemän inom staten.

År 2006 kom rapporten *Hot och våld mot kriminalvårdens personal* (Rapport 2006:5). Den undersökningen visar att cirka en fjärdedel (26 %) av personalen i kriminalvården under år 2005 uppger att de utsattes för hot (23 %), trakasserier (9 %) eller våld (6 %) från intagna eller klienter. Personalen i häkte utsattes något mer än personalen i anstalt och i transporttjänst – och betydligt mer än personalen i frivården. Mest utsatt för hot är personalen i häktena, medan transporttjänstens personal är mest utsatt för våld. Svaren visar att en större andel av dem som arbetat hela året och har mycket direktkontakt med intagna eller klienter har utsatts. Sammantaget rapporterar ca 40 % av de kriminalvårdsanställda i anstalt,

häkte och transporttjänst att de drabbats i någon form. Både hoten och trakasserierna framförs vanligen muntligen. Våldet består i typfallet av slag eller sparkar som inte lett till skador eller till skador som inte krävt behandling. Enkätundersökningen visar mycket tydligt att män i samtliga verksamhetsgrenar i större utsträckning än kvinnor är utsatta för hot, trakasserier och våld. Även de som utsätter personalen för hot, våld och trakasserier är till helt övervägande del män (92 %).

Institutet för framtidsstudier (IFS) har under 2006–2008 haft ett forskningsprogram benämnt *Våld i arbetslivet – ett samhällsproblems uppkomst, utveckling och struktur*. Det övergripande syftet med programmet var att studera framväxten av våld i arbetslivet som ett samhällsproblem, beskriva och analysera utvecklingen av utsatthet för våld i arbetslivet över tid och att studera hur våldshändelser ser ut respektive uppfattas hos olika individer, arbetsplatser och yrkesgrupper. Publicering har skett löpande i vetenskapliga tidskrifter och en IFS-rapport är planerad.

Regeringen har som noterats ovan gett Arbetsmiljöverket i uppdrag att genomföra en kunskaps- och informationssatsning för att främja jämställdhet och motverka hot och våld i arbetslivet. Satsningen ska ge ökad kunskap om de miljöer och situationer där risker för hot och våld kan uppstå. De branscher och yrkesgrupper där risker för hot och våld är störst ska ges särskild uppmärksamhet. På så vis kan det skapas bättre förutsättningar för ett förebyggande arbete och riskerna för att utsättas för hot och våld på arbetsplatsen motverkas. Arbetsmiljöverkets arbete ska inriktas både mot kunskapsuppbyggnad och ökad tillgänglighet av information och råd inom området. Uppdraget ska genomföras under 2009 (4 miljoner kronor) och 2010 (aviserat 10 miljoner kronor). Det kan också nämnas att Arbetsmiljöverket genom sin tillsynsverksamhet bl.a. har uppmärksammat hot- och våldsrisker på akutmottagningar och hot och våld samt kränkningar i skolan. Inom många branscher (demensvård, psykiatrisk vård, kriminalvård, krogverksamhet, skolor, räddningsverksamhet och polisier verksamhet) har verket ställt krav på åtgärder.

På EU-området finns ett meddelande från november 2007 från kommissionen till rådet och Europaparlamentet om överlämnande av det europeiska ramavtalet om trakasserier och våld i arbetet [KOM(2007) 686 slutlig]. Det är det tredje självständiga avtalet på området som har förhandlats fram av de branschövergripande arbetsmarknadsparterna på europeisk nivå (EFS, Business Europe, UEAPME och CEEP) och syftar till att förebygga och hantera problem med mobbning, trakasserier och fysiskt våld på arbetsplatsen. Detta är företeelser som arbetsmarknadsparterna i avtalet bestämt tar avstånd ifrån och som de uppmanar företagen i EU att vidta synnerligen stränga åtgärder mot.

Utskottet kan med det ovanstående konstatera att frågor om våld och hot är uppmärksammade inom olika områden, t.ex. inom Arbetsmiljöverket, Brå och IFS. Mot den bakgrunden är inte utskottet berett att föreslå något tillkännagivande med anledning av förslagen i motionerna 2007/08:

Ju246 yrkande 14 (s), 2007/08:A274 yrkande 1 (v), Ju253 yrkande 14 (s), Ju278 (s), A317 yrkande 2 (v) och A356 yrkande 1 i denna del (s) som därför avstyrks.

Mobbning och kränkande särbehandling

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsförslag om HBT-personers psykosociala arbetsmiljö, vuxenmobbing och kränkande särbehandling. Samtliga motioner avstyrks.

Jämför reservation 16 (v, mp).

Motionerna

Vänsterpartiet menar i motionerna 2007/08:A381 yrkande 3, 2007/08:So335 yrkande 34 och A355 yrkande 24 att det är av stor vikt att Arbetsmiljöverket utvecklar sina föreskrifter om HBT-personers psykosociala arbetsmiljö. Lagstiftningen som förbjuder diskriminering av homosexuella och bisexuella personer i arbetslivet är tydlig, men trots detta förekommer en omfattande diskriminering av HBT-personer på arbetsplatserna. Diskriminering, mobbing och andra kränkningar som HBT-personer får utstå på sina arbetsplatser är i grunden en arbetsmiljöfråga. Alla kränkningar som HBT-personer utsätts för i arbetslivet är nämligen inte möjliga att beivra genom den befintliga diskrimineringslagstiftningen inklusive Arbetsmiljöverkets föreskrift om kränkande särbehandling. Partiet pekar bl.a. på att skrivningarna i föreskriften är generella och att HBT-personer inte nämns särskilt. *Vänsterpartiet* menar att de olika typer av arbetsmiljöproblem som möter homo- och bisexuella och transpersoner behöver uppmärksammas särskilt eftersom kunskaperna ofta är dåliga och fördomarna många. Det är mot denna bakgrund av stor vikt att Arbetsmiljöverket utvecklar sina föreskrifter om HBT-personers psykosociala arbetsmiljö.

Thomas Strand m.fl. (s) vill i motion 2007/08:A372 betona vikten av att verka för ett kunskaps- och resurscentrum för personer som utsätts för vuxenmobbing.

Christer Winbäck (fp) kräver i två motioner handlingsplaner mot olika former av oönskat beteende. I motion 2007/08:A302 yrkas att en handlingsplan med en nollvision tas fram för att stödja arbetet mot vuxenmobbing, och i motion A215 understryks behovet av en nationell handlingsplan mot kränkande särbehandling i arbetslivet.

Utskottets ställningstagande

Mobbning och kränkande särbehandling på arbetsplatsen regleras i Arbetsmiljöverkets föreskrift om *kränkande särbehandling i arbetslivet* (AFS 1993:17). Kränkande särbehandling definieras som återkommande klandervärda eller negativt präglade handlingar som riktas mot en enskild person på ett kränkande sätt och som kan leda till att denna ställs utanför arbetsplatsens gemenskap. Till kränkande särbehandling hör mobbning, psykiskt våld, social utstötning och olika former av trakasserier. Utskottet konstaterar att föreskrifterna mot kränkande särbehandling även omfattar kränkning av homo- och bisexuella och transpersoner i arbetslivet även om dessa kategorier inte uttryckligen är omnämnda i föreskriften. Föreskrifterna ställer krav på att arbetsgivaren ska planera och organisera verksamheten så att kränkande särbehandling förebyggs. Den som utsätts för kränkande särbehandling ska snabbt få stöd och hjälp.

Det är arbetsgivarens skyldighet att planera och organisera arbetet så att mobbning eller kränkande särbehandling så långt möjligt förebyggs. Arbetsgivaren ska också klarlägga att en sådan behandling inte accepteras. Arbetsmiljöverket utövar tillsyn även på detta område.

Utskottet har under hand inhämtat från Arbetsmiljöverket att revidering har påbörjats av föreskriften *kränkande särbehandling i arbetslivet* (AFS 1993:17). Det är dock oklart när denna kan avslutas.

I Arbetsmiljöverkets föreskrift om det *systematiska arbetsmiljöarbetet* (AFS 2001:1, SAM) preciseras det ansvar arbetsgivaren har enligt 3 kap. 2 a § AML. Detta ansvar omfattar många olika arbetsmiljöaspekter, bl.a. att det ska finnas en arbetsmiljöpolicy som beskriver hur arbetsförhållandena i arbetsgivarens verksamhet ska vara för att ohälsa och olycksfall i arbetet ska förebyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. Utskottet kan konstatera att Arbetsmiljöverket under senare år har stärkt sin kompetens och sina tillsynsmetoder för att fånga brister i den sociala och organisatoriska arbetsmiljön.

I den nya diskrimineringslagen finns ett förbud mot diskriminering såväl på grund av sexuell läggning som på grund av könsöverskridande identitet och uttryck. Diskrimineringsförbuden gäller bl.a. i arbetslivet. Diskrimineringsförbudet omfattar förutom homo- och bisexuella även transsexuella, den som har ändrat sin juridiska könstillhörighet och den som identifierar sig som transsexuell men inte tänker ändra sin könstillhörighet men även den som är transvestit, transgenderist, intergender eller intersexuell. Förbudet mot diskriminering ger ett skydd mot olika former av sämre behandling, bl.a. trakasserier. Ett exempel på diskriminering är att arbetsgivaren inte anställer någon därför att personen bär "det motsatta könets kläder". Förutom att lagen förbjuder diskriminering är arbetsgivaren skyldig att utreda påstådda sådana trakasserier och i förekommande fall vidta åtgärder för att förhindra att de fortsätter. Bryter arbetsgivaren mot lagen kan skyldighet att utbetala s.k. diskrimineringsersättning uppkomma.

I sammanhanget kan även nämnas det avtal som beskrivits ovan och som har förhandlats fram av de branschövergripande arbetsmarknadsparterna på europeisk nivå (EFS, Business Europe, UEAPME och CEEP). Det syftar till att förebygga och hantera problem med mobbning, trakasserier och fysiskt våld på arbetsplatsen. Detta är företeelser som arbetsmarknadsparterna i avtalet bestämt tar avstånd ifrån och som de uppmanar företagen i EU att vidta synnerligen stränga åtgärder mot.

I arbetsmiljöundersökningen *Arbetsmiljön 2007* (Rapport 2008:4) tillfrågas de som ingår i urvalet om de varit utsatta för personlig förföljelse (mobbning) från chefer eller arbetskamrater. I den senaste undersökningen (2007) uppgav drygt 8 % av både män och kvinnor att de varit utsatta för detta minst någon gång de senaste tolv månaderna. Andelen ligger relativt konstant men har ökat något jämfört med mitten av 1990-talet.

Utskottet vill understryka att arbetsmarknadens parter – både centralt och lokalt – har en viktig roll i att förebygga och motverka mobbning och diskriminering i arbetslivet. Mobbning kan vara en följd av förhållandena på arbetsplatsen. Det är där som de tidiga signalerna kan fångas upp och stöd ges till dem som drabbas. Det är därför utskottets uppfattning att ett fortsatt och utvecklat arbete mot mobbning på arbetsplatserna av arbetsmarknadens parter, lokalt och centralt, och av berörda myndigheter är ett bra sätt att motverka kränkande särbehandling i arbetslivet.

Slutligen kan nämnas att Europaparlamentet den 19 februari 2009 antog en *resolution om psykisk hälsa* (2008/2209(INI)) som bl.a. omfattar arbetsplatsen. I resolutionen uppmantrar Europaparlamentet arbetsgivarna att bl.a. införa antimobbningsstrategier.

Med hänvisning till det som anförts ovan anser utskottet att motionerna 2007/08:So335 yrkande 34 (v), 2007/08:A302 (fp), 2007/08:A372 (s), 2007/08:A381 yrkande 3 (v), A215 (fp) och A355 yrkande 24 (v) bör avslås av riksdagen.

Isocyanatforskningen

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet ett motionsförslag om isocyanatforskning. Motionen avstyrks.

Jämför reservation 17 (v).

Motionen

Vänsterpartiet vill i motion 2007/08:A381 yrkande 19 att riksdagen och regeringen särskilt uppmärksammar isocyanatforskningen. Nedläggningen av Arbetslivsinstitutet är ett faktum, och nu krävs framåtsyftande diskussioner om hur arbetsmiljö- och arbetslivsforskningen ska kunna byggas upp på nytt. Det krävs också politiska initiativ för att bygga ett system för forsk-

ningsfinansiering som stöder kunskapsuppbyggnad och garanterar att kunskapen också får praktisk tillämpning i arbetslivet. Det behövs en överblick av forskningsresultaten för att den praktiska tillämpningen ska bli effektiv, vilket också måste få organisatoriska konsekvenser. Ett exempel på arbetsmiljöforskning som kommit till direkt praktisk tillämpning är den om isocyanaters påverkan och utvecklingen av mätinstrument. Riksdagen och regeringen har särskilt uppmärksammat isocyanatforskningen. Vänsterpartiet anser att regeringen därför bör återrapporera utvecklingen av isocyanatforskningen i Sverige till riksdagen.

Utskottets ställningstagande

Motion 2007/08:A381 yrkande 19 (v) tar upp frågan om isocyanater i arbetsmiljön. Utskottet kan med anledning av motionen konstatera följande. Gemensamt för alla isocyanater är att de innehåller minst en reaktiv isocyanatgrupp i sin molekylstruktur. Monoisocyanater innehåller endast en sådan grupp medan diisocyanater innehåller två. Monoisocyanater är irriterande på slemhinnor i ögon och luftvägar. Diisocyanater påverkar luftrör och hud, och det föreligger också en risk för att allergiska astmaliknande besvär ska uppstå. Diisocyanater används som härdare till uretanplast medan monoisocyanater saknar denna egenskap och därför inte används som råvara i svensk industri.

Arbetsmiljöverket har tagit fram flera föreskrifter som har bäring på användningen av isocyanater. Dessa gäller bl.a. *kemiska arbetsmiljörisker* (AFS 2000:4), *hygieniska gränsvärden och åtgärder mot luftföroreningar* (AFS 2005:17), *härdplaster* (AFS 2005:18) och *medicinska kontroller i arbetslivet* (AFS 2005:6).

Vid användande av diisocyanater är utgångspunkten att om det finns en mindre farlig produkt som kan ersätta något som innehåller diisocyanater ska den också användas (jfr 3 kap. 2 § AML). Före ett eventuellt användande av diisocyanater ska arbetsgivaren göra en riskbedömning. Riskbedömningen ska ligga till grund för hur man ska hantera komponenterna på den enskilda arbetsplatsen och hur arbetsplatsen ska utformas. Alla som kan komma att utsättas för diisocyanater i arbetet måste genomgå en läkarundersökning som visar att de inte har något problem med luftvägarna. Den som har det får över huvud taget inte arbeta med diisocyanater. Alla som yrkesmässigt kommer i kontakt med diisocyanater ska läkarundersökas minst vartannat år. Isocyanater är farligast vid inandning, och därför är bra ventilation viktigt. Det är också viktigt att skydda huden med lämpliga handskar. Alla som arbetar med diisocyanater, eller vid heta arbeten där sönderdelning av monoisocyanater kan ske, måste utbilda sig både teoretiskt och praktiskt om risker och skyddsåtgärder. Det är arbetsgivaren som ska anordna och bekosta utbildningen.

Utskottet har i Arbetsmiljöverkets preliminära arbetsskadestatistik för 2008 noterat en liten ökning av anmälda sjukdomar orsakade av kemiska och biologiska faktorer på arbetsplatsen jämfört med året före, vilket är oroväckande. Men utskottet kan totalt sett konstatera en minskning av antalet arbetssjukdomar 2008. Det innebär en halvering av arbetssjukdomarna under de senaste fem åren. Det är minskningen av de vanligaste orsakerna, belastningsfaktorer och psykosociala förhållanden, som slår igenom för arbetssjukdomarna.

Eftersom Arbetsmiljöverket är beroende av att ha kunskap om exponering i olika branscher för att kunna ställa rätt krav i det förebyggande arbetsmiljöarbetet bedriver verket mätverksamhet med hjälp av sina yrkeshygieniker och kemister.

Även Europeiska arbetsmiljöbyrån har uppmärksammat problemen med isocyanater och andra kemiska risker. I en rapport tidigare i år om observationer av risker i arbetsmiljön anges bl.a. isocyanater (*Expert forecast on emerging chemical risks related to occupational safety and health* ISSN 1830–5946). Det som på engelska kallas ”emerging occupational safety and health risk” (”emerging OSH risk”) är sådana risker som både är nya och ökande. I Europeiska arbetsmiljöbyråns faktablad (nr 84) ingår isocyanater som en sådan ”emerging OSH risk”.

Utskottet ser allvarligt på att det under 2008 tycks ha skett en ökning av anmälda sjukdomar orsakade av kemiska och biologiska faktorer på arbetsplatsen. Utskottet kan dock konstatera att frågor om isocyanater är väl reglerade och uppmärksammade både i Sverige och inom EU. Utskottet är därför inte berett att förorda något tillkännagivande till regeringen om isocyanater utan avstyrker motion 2007/08:A381 yrkande 19 (v).

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Arbetsmiljöarbete, punkt 3 (s, v, mp)

av Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp), Patrik Björck (s) och Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2007/08:A222 av Hillevi Larsson (s) och

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 18 och avslår motionerna

2007/08:A206 av Fredrik Olovsson (s),

2007/08:A265 av Thomas Strand m.fl. (s),

2007/08:A361 av Alf Eriksson m.fl. (s) yrkande 4,

2007/08:A396 av Mats Gerdau (m),

2008/09:A222 av Mats Gerdau (m),

2008/09:A252 av Börje Vestlund m.fl. (s) och

2008/09:A258 av Fredrik Olovsson (s).

Ställningstagande

Sverige måste gå vidare för att utveckla arbetsmiljöarbetet och åter satsa på det förebyggande arbetet. Dåliga arbetsmiljöer är en tickande bomb om ingenting görs. Vi måste sätta arbetstagarnas hälsa och säkerhet i främsta rummet.

Arbetsmiljöverket ansvarar bl.a. för tillsynen av att arbetsgivarna följer AML och andra arbetsmiljöbestämmelser. Nedskränningarna på Arbetsmiljöverket innebär bl.a. betydligt färre arbetsmiljöinspektörer som verkar för att arbetsmiljön för de anställda är godtagbar.

Nedskränningarna är ett hårt slag mot arbetsmiljöarbetet i Sverige. Försumliga arbetsgivare kan prioritera ned arbetsmiljön, eftersom risken att få inspektionsbesök av Arbetsmiljöverket minskar i takt med att antalet inspektörer blir lägre.

Konsekvenserna på längre sikt blir alltfler arbetsskador och arbetssjukdomar. Det handlar om att förebygga och behandla både psykiska och fysiska problem relaterade till arbetet. För alltför många kan utslagning från arbetsmarknaden bli den yttersta konsekvensen av nedskärningspolitiken. Det rimmar illa med alliansregeringens påstådda vilja att minska sjukskrivningarna och att få fler i arbete.

Ett bra arbetsmiljöarbete förutsätter engagerade parter som samverkar kring frågorna om arbetslivsutveckling och goda arbetsmiljöer. Under 1960- och 1970-talen bedrevs på många håll ett konstruktivt och framtåsyftande arbete med fokus på arbetslivsfrågor och utveckling. Såväl parter som forskare var engagerade. Men sedan dess har frågorna om arbetslivets utveckling och det goda arbetets villkor inte varit lika tydliga. Det har hänt samtidigt som omvandlingstrycket och förändringstakten i arbetslivet ökat dramatiskt.

Vägen fram till ett uthålligt arbetsliv förutsätter att parterna på nytt tar ett gemensamt ansvar för utvecklingen och via legitimitetsskapande processer visar på möjligheterna att förena krav på lönsamhet, effektivitet och produktivitet med utvecklande arbetsuppgifter och goda arbetsmiljöer, kompetensutveckling och arbetstagarinflytande. Det är viktigt att parterna gemensamt förmår förmedla känslan av att arbetsmiljöer och arbetsorganisationer går att utveckla i positiv riktning.

Vi menar att det är angeläget att stimulera parterna att pröva olika vägar att utveckla arbetslivet med målet ett långsiktigt och hållbart arbetsliv. En konstruktion med erfarenheter motsvarande tidigare arbetslivsfonder som riksdagen beslutade om 1989 bör beaktas för att parterna ska erhålla medel för insatser inriktade på att utveckla arbetsmiljöarbetet. Utifrån dessa förutsättningar bör regeringen återkomma med förslag till riksdagen.

Vad som i reservationen har sagts om arbetsmiljöarbete bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motionerna 2007/08:A222 och 2007/08:A381 yrkande 18 bör bifallas.

2. Trepartsöverenskommelse om arbetsmiljöarbete, punkt 4 (mp)

av Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:A403 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkande 7.

Ställningstagande

Frågan om en god arbetsmiljö är i sig inte förhandlingsbar. Men arbetsmiljöproblem bör lösas av parterna i samverkan. Historiskt har arbetarskyddet och arbetsmiljöarbetet drivits fram av facken, ofta i hård kamp mot arbetsgivarna. Nu har arbetsgivarna tagit till sig att resurser som satsas på en god arbetsmiljö är väl använda pengar. En god arbetsmiljö ger konkurrensfördelar, trivsel och produktivitet utveckling. Man kan alltså tjäna på goda arbetsförhållanden och trivsamma arbetsplatser.

Det råder en bred politisk enighet om att den svenska förhandlingsmodellen med lagar och kollektivavtal är ett bra instrument för att reglera förhållandena på arbetsmarknaden. Till och med de borgerliga partierna har insett att avtal mellan parterna lägger grunden för arbetsfred och goda resultat.

I Sverige har vi goda traditioner vad gäller ansvarsfördelningen mellan staten och arbetsmarknadens parter. Dessa traditioner vill Miljöpartiet fortsätta att vårda. Men vi vill också utveckla och förstärka ramlagarna så att skyldigheter och rättigheter klart framgår.

Den snabba förändringen av arbetsmarknaden skärper kraven på flexibilitet och förändringsvilja när det gäller partssamverkan och arbetsmiljöinsatser. Miljöpartiet anser att regeringen bör inbjuda arbetsmarknadens parter till överläggningar med syftet att få till stånd en trepartsöverenskommelse om statens respektive parternas ansvar i fråga om arbetsmiljöarbetet.

Vad som i reservationen har sagts om en trepartsöverenskommelse om arbetsmiljöarbete bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motion A403 yrkande 7 bör bifallas.

3. Arbetsplatsolyckor, punkt 5 (s, v, mp)

av Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp), Patrik Björck (s) och Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2007/08:A400 av Mona Sahlin m.fl. (s) yrkande 40 och

2008/09:A316 av Torbjörn Björlund m.fl. (v) yrkande 8 och avslår motionerna

2008/09:A261 av Inger Jarl Beck och Ronny Olander (båda s) och

2008/09:A356 av Göran Persson i Simrishamn m.fl. (s) yrkande 1 i denna del.

Ställningstagande

Under 2007 och första halvåret 2008 var antalet dödsolyckor i arbetslivet väldigt högt.

2006 dog sammanlagt 68 personer i arbetsolyckor och 2007 dog 75 personer. Det är mer än en person per vecka. Framför allt sker olyckorna inom transport- och kommunikationssektorn, byggbranschen och tillverkningsindustrin. Till detta tillkommer alla som skadas och blir sjuka på grund av själva arbetet. Varje år dör t.ex. mer än 100 personer med anledning av att de tidigare kommit i kontakt med asbest. Att människor skadas eller riskerar att dö på grund av arbetet kan vi aldrig acceptera. Ingen ska behöva skadas eller förolyckas på sin arbetsplats. Det preventiva arbetsmiljöarbetet måste därför stärkas. Det krävs mer resurser och bättre förutsättningar för både Arbetsmiljöverket och skyddsombuden för att förbättra det förebyggande arbetet. Vi vill ta initiativ till en strategi i syfte att i första hand halvera antalet arbetsplatsolyckor och på sikt införa en nollvision för dödsolyckor i arbetslivet.

Vad som i reservationen har sagts om arbetsplatsolyckor bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motionerna 2007/08:A400 yrkande 40 och A316 yrkande 8 bör bifallas.

4. Olycksfallsstatistik, punkt 6 (s, v, mp)

av Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp), Patrik Björck (s) och Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:A317 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi vill understryka vikten av en fungerande rapportering och registrering av arbetsskador och andra arbetsmiljörelaterade incidenter för att det förebyggande arbetsmiljöarbetet ska vara effektivt. Det statistiska underlaget är också viktigt för arbetsmiljöforskningen. Ett aktuellt och växande problem är de stora mörkertal som kan antas finnas när det gäller arbetsskador som drabbar utländsk arbetskraft som tillfälligtvis arbetar i Sverige. Alla arbetsskador som inträffar i Sverige bör naturligtvis även registreras här. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det anförda innebär att motion A317 yrkande 1 bör bifallas.

5. Arbetsmiljölagen, punkt 7 (v)

av Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2007/08:A250 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 3,

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 2 och

2008/09:A307 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 3 och
avslår motionerna

2007/08:A252 av Claes-Göran Brandin och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (båda s),

2007/08:A271 av Anneli Särnblad och Kurt Kvarnström (båda s),

2007/08:A280 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s),

2007/08:A281 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s),

2007/08:A282 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s),

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 8 och

2008/09:A400 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s).

Ställningstagande

Grunden för ett effektivt arbetsmiljöarbete är AML och föreskriften om systematiskt arbetsmiljöarbete. Delar av arbetsmiljölagstiftningen behöver ses över för att öka parternas, men framför allt arbetsgivarnas, incitament att utveckla arbetsmiljöarbetet. Arbetslivet har förändrats sedan AML kom till på 1970-talet. Förändringar i arbetslivets organisering genererar nya arbetsmiljöproblem som kräver nya angreppssätt. Utökade kunskaper om tidigare dolda arbetsmiljöproblem behöver omsättas i handling. Allt färre arbetar i tillverkningsindustrin och alltfler arbetar inom tjänstesektorn i såväl privat som offentlig sektor. I typiskt kvinnligt dominerade tjänsteyrken inom vård, omsorg, handel och kontorsservice innebär psykosociala faktorer – relationer till andra människor, kunder, vårdtagare m.m. – arbetsmiljöpåfrestningar i minst lika hög grad som brister i den fysiska arbetsmiljön. AML är inte utformad för att täcka in den typen av arbetsmiljöproblem i tillräcklig grad, vilket i praktiken innebär att kvinnors arbetsmiljö har sämre skydd i lagen än mäns. Arbetsmiljöjuristen Maria Steinberg menar mot denna bakgrund att arbetsmiljölagen är sexistisk.

Vänsterpartiet anser att det är angeläget att se över det juridiska regelverket kring arbetsmiljöfrågor utifrån ett könsperspektiv. Regeringen bör tillsätta en utredning som får detta uppdrag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motionerna 2007/08:A250 yrkande 3, 2007/08:A381 yrkande 2 och A307 yrkande 3 bör bifallas.

6. Arbetsmiljöverket, punkt 9 (v)

av Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2007/08:A250 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 2,

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 4, 13–15 och 17,

2008/09:A307 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 2 och

2008/09:A316 av Torbjörn Björlund m.fl. (v) yrkandena 3 och 7 samt avslår motionerna

2007/08:A287 av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda s),

2007/08:A325 av Hillevi Larsson och Siw Wittgren-Ahl (båda s),

2008/09:A203 av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda s),

2008/09:A271 av Gunnar Sandberg (s),

2008/09:A286 av Åke Sandström och Kenneth Johansson (båda c) och

2008/09:A393 av Göte Wahlström och Sinikka Bohlin (båda s).

Ställningstagande

Arbetsmiljöverket har som *tillsynsmyndighet* en central roll för det lokala arbetsmiljöarbetet. Vänsterpartiet är utomordentligt kritiskt till regeringens kraftiga nedskärningar på Arbetsmiljöverket. Det behövs både fler inspektörer och ökad kompetens eftersom förändringstakten i arbetslivet är hög och nya riskfaktorer tillkommit som ställer krav på delvis andra kunskaper och omställningar i det traditionella tillsynsarbetet. Medan den traditionella tillsynens fokus låg på riskfaktorer i den fysiska miljön: olycksfallsrisiker, maskinskydd osv., handlar arbetsmiljöproblemen på dagens arbetsplatser snarare om organisation, bemanning, prestationskrav och resurser. Arbetsmiljöinspektionen behöver fortsätta att utveckla sin tillsyn och rådgivning så att den anpassas till förändringarna i arbetslivet och de nya riskfaktorerna i arbetsmiljöerna. En förstärkning av tillsynsverksamheten bör innefatta såväl fler inspektörer som satsningar på kompetensutveckling och fördjupad samverkan mellan arbetsmiljöinspektion och berörda aktörer på arbetsplatserna. Målet bör vara att uppnå en nivå som ligger i paritet med våra nordiska grannländer.

Arbetsfördelningen mellan könen sätter tydliga spår i arbetslivet. Kvinnor och män befinner sig till stor del inom olika yrken och branscher – detta brukar benämnas den *könssegregerade arbetsmarknaden*. Hälften av kvinnorna arbetar i offentlig sektor och hälften i privat sektor medan männen till största delen – 80 % – befinner sig i privat sektor. Könsuppdelningen på arbetsmarknaden har minskat något under 1990-talet. Det är kvinnorna som har breddat sina yrkesval, framför allt till många mansdominerade yrken som kräver högre utbildning. Män har dock inte gjort

några större inbrytningar på kvinnodominerade områden. Vänsterpartiet menar att tydligare fokus måste läggas på arbetsgivarna och deras ansvar. Det kan exempelvis handla om att se över den fysiska utformningen av arbetsplatser och hjälpmedel, att aktivt arbeta med den psykosociala arbetsmiljön och att arbeta mer aktivt med rekrytering och kompetensutveckling. Det är fortfarande vanligt att mannen utgör rådande norm för hur arbetsmiljön inrättas och anpassas och för hur arbetsredskap och hjälpmedel konstrueras. I många manligt dominerade yrken inom exempelvis verkstadsindustri och lagerhantering utgör den fysiska arbetsmiljön hinder för kvinnors möjligheter att arbeta på lika villkor. Risker för förslitnings- och belastningsskador är högre för kvinnor eftersom arbetsredskapen är utformade för att passa något slags genomsnittlig man. Kvinnor på hela arbetsmarknaden är också överrepresenterade när det gäller belastningsskador. Detta är aspekter av problemet med den könssegregerade arbetsmarknaden och kvinnors överrepresentation när det gäller arbetsrelaterad ohälsa som uppmärksammats i alltför låg grad. För att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden och nå målet om en arbetsmarknad där män och kvinnor har samma villkor och möjligheter bör därför den fysiska arbetsmiljön ses över ur ett könsperspektiv. Inventeringsarbetet bör vara direkt kopplat till praktisk tillämpning och utveckling av mer flexibla och anpassningsbara arbetsredskap och hjälpmedel.

Vänsterpartiet föreslår att regeringen ger ett uppdrag till Arbetsmiljöverket och Vinnova att tillsammans inventera arbetsmiljön och utveckla arbetsredskap med avseende på kön. Uppdraget bör formuleras i samverkan med myndigheterna och kan avgränsas till ett antal utvalda typarbetsplatser, t.ex. inom industrin, i syfte att få fram användbara lösningar som kan appliceras på hela arbetsmarknaden.

Diskriminering, mobbning och andra kränkningar som *homo- och bisexuella personer* och *transpersoner* får utstå på sina arbetsplatser är i grunden en arbetsmiljöfråga, och den bör ingå som en naturlig del i det kontinuerliga arbetsmiljöarbetet på landets alla arbetsplatser. Vi menar att de olika typer av arbetsmiljöproblem som möter HBT-personer i arbetslivet behöver uppmärksammas särskilt eftersom kunskaperna ofta är dåliga och fördomarna många. Förutom fördomar och kränkningar av olika slag möter transpersoner inte sällan också rent fysiska arbetsmiljöproblem; omklädningsrum, toaletter, uniformer och namnbrickor skapar problem för den vars könsidentitet inte stämmer överens med det biologiska könet och dopnamnet. Kunskaperna om transpersoner är generellt sett mycket bristfälliga i samhället, och i arbetslivet riskerar okunskapen att leda till särbehandling och diskriminering – oavsett om det finns uppsåt hos arbetsgivaren eller inte. Det är därför viktigt att kunskaper om transpersoner och handfasta råd om hur transpersoners arbetssituation kan underlättas görs tillgängliga för alla arbetsgivare. Arbetsmiljöverket bör få i uppdrag att inhämta och sprida kunskaper om transpersoners speciella arbetsmiljöproblem.

Arbetsmiljöverket bör även ges i uppdrag att administrera ett *skyddsombudsregister*, vars huvudsyfte är att kunna ge skyddsombuden information om nya metoder i arbetsmiljöarbetet.

För att Arbetsmiljöverket ska kunna verka för en god arbetsmiljö krävs tillräckliga *beslutsunderlag*, bl.a. när gränsvärden ska sättas. Med den mängd nya ämnen som kommer ut på marknaden är det nödvändigt att säkra tillgången på relevant forskning. Därför bör en arbetsgrupp tillsättas med uppdrag att se över hur Arbetsmiljöverket långsiktigt ska kunna säkra tillgången på tillräckliga beslutsunderlag.

Arbetsmiljöinspektionen samarbetar med Försäkringskassan för att bl.a. upptäcka dåliga arbetsmiljöer där många blir sjukskrivna. Det är i detta sammanhang viktigt att Försäkringskassan har kunskap om de föreskrifter som finns angående t.ex. *arbetsanpassning och rehabilitering* (AFS 1994:1). Vänsterpartiet anser också att resultatet av *myndigheternas samverkan* på detta område bör återrapporteras till riksdagen.

Det som har sagts ovan om tillsynsverksamheten, könsperspektiv på arbetsmiljön, inhämtande och spridande av kunskap om transpersoners arbetsmiljöproblem, skyddsombudsregister, beslutsunderlag och myndigheters samverkan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motionerna 2007/08:A250 yrkande 2, 2007/08:A381 yrkandena 4, 13–15 och 17, A307 yrkande 2 och A316 yrkandena 3 och 7 bör bifallas.

7. Skyddsombud, punkt 10 (s, v, mp)

av Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp), Patrik Björck (s) och Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:A207 av Hillevi Larsson (s) yrkandena 1–3, 2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkandena 5 och 6 samt 2008/09:A316 av Torbjörn Björlund m.fl. (v) yrkandena 4 och 5 samt avslår motionerna 2007/08:A223 av Göte Wahlström och Christina Oskarsson (båda s), 2007/08:A328 av Lars Mejern Larsson m.fl. (s), 2007/08:A361 av Alf Eriksson m.fl. (s) yrkande 2, 2007/08:A369 av Gunnar Sandberg m.fl. (s), 2007/08:A391 av Magdalena Streijffert m.fl. (s) yrkande 10 och 2008/09:A368 av Magdalena Streijffert m.fl. (s) yrkande 7.

Ställningstagande

Lokala skyddsombud har ett ytterst viktigt, men i många fall svårt, förtroendeuppdrag. Skyddsombudens arbete med att förebygga arbetsmiljöproblem och slå larm om dålig och farlig arbetsmiljö går ibland stick i stäv med arbetsgivarens intressen. Att i sådana lägen ta strid mot arbetsgivaren kräver både mod, kunskap och stöd. Det är därför viktigt att de lokala skyddsombuden ges utbildning och erkännande för sitt uppdrag. I det systematiska arbetsmiljöarbetet som sker i samverkan med arbetsgivaren är det också av betydelse att arbetsgivaren har en tydligt utsedd arbetstagarpart att samarbeta med. De regionala skyddsombuden bevakar arbetsmiljön på arbetsplatser där det inte finns lokala skyddsombud. De regionala skyddsombudens verksamhet är nödvändig för att sprida kunskaper om gällande lagar och säkerhetsföreskrifter. Man ska inte heller underskatta deras utbildningsinsatser för de lokala skyddsombuden. De regionala skyddsombudens förebyggande arbete är väsentligt för att underlätta arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna och för att hindra att arbetstagare utsätts för fara. Att ge regionala skyddsombud tillträde även till arbetsplatser där det finns en skyddskommitté vore ett sätt att konkret underlätta deras möjligheter att bistå lokala företrädare med stöd och information. Det kan finnas situationer där regionala skyddsombud också skulle behöva ges tillträde till arbetsplatser utan fackliga medlemmar, eftersom arbetstagarerna på sådana arbetsplatser ofta är särskilt utsatta och har små möjligheter att vid behov försvara sina rättigheter gentemot arbetsgivaren. *Utredningen om arbetsmiljölagen* (SOU 2007:43) föreslog att regionala skyddsombud ska kunna utses på arbetsplatser där kollektivavtal finns, oavsett om arbetstagarorganisationen har någon medlem där. Vi anser att denna förändring bör genomföras.

Inom ramen för sitt uppdrag har lokala och regionala skyddsombud bl.a. rätt att under vissa omständigheter stoppa farligt arbete. De krav som uppställs för att stoppningsrätten ska få tillämpas är höga samtidigt som formerna för hur man utövar denna rätt är otydliga. Vi menar att stoppningsrättens utformning behöver utvärderas. Regeringen bör ta initiativ till att frågan utreds och återkomma med förslag på hur stoppningsrätten ska kunna användas mer effektivt i dagens och framtidens arbetsliv. Utvärderingen bör även omfatta skyddsombudens möjlighet att vända sig till tillsynsmyndigheten, dvs. den s.k. hänvändelseordningen.

Vad som i reservationen har sagts om skyddsombud bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motionerna 2007/08:A207 yrkandena 1–3, 2007/08:A381 yrkandena 5 och 6 och A316 yrkandena 4 och 5 bör bifallas.

8. Arbete som utförs i hemmet, punkt 11 (v)

av Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:A316 av Torbjörn Björlund m.fl. (v) yrkande 6.

Ställningstagande

Vänsterpartiet anser att det behövs ett stärkt skydd för anställda i hushåll. Ett problem är att Arbetsmiljöverkets inspektionsbesök i fråga om arbete som utförs i hemmet endast får göras på begäran av arbetsgivar- eller arbetstagarparten eller om det finns särskild anledning. Detta regleras i 15 § tredje stycket AMF. Det innebär i praktiken att det inte förekommer några inspektioner av arbete som utförs i hem. I och med att antalet anställda som har sin arbetsplats i andra människors hem kan komma att öka är det motiverat att möjligheten till tillsyn över arbetsmiljön blir densamma som i övriga arbetslivet. Det är hög tid att helt avskaffa denna otidsenliga reglering som särbehandlar anställda som arbetar i hushåll.

Detta bör ges regeringen till känna. Det anförda innebär att motion A316 yrkande 6 bör bifallas.

9. Skyddsombudsutbildning, punkt 12 (s, v, mp)

av Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp), Patrik Björck (s) och Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2007/08:A354 av Åsa Lindestam (s),

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 11 i denna del,

2008/09:A316 av Torbjörn Björlund m.fl. (v) yrkande 1 och

2008/09:A403 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkande 3.

Ställningstagande

Arbetsmiljöutbildning är grunden för bättre arbetsmiljöer och färre skador och sjukdomar relaterade till arbetet. De lokala och regionala skyddsombuden gör ett mycket viktigt arbete som förtroendevalda. Dessa bör ges stöd

i utbildning för att kunna hålla sig uppdaterade om gällande lagar och säkerhetsföreskrifter. Det är dock inte ovanligt att såväl skyddsombud som chefer saknar relevant utbildning. Enbart inom LO:s avtalsområden saknar ca 18 000 skyddsombud och 11 500 arbetsledare arbetsmiljöutbildning. En tredjedel av alla arbetsledare, dvs. fler än 50 000 personer, saknar grundläggande arbetsmiljöutbildning. För vanliga anställda är situationen ännu värre.

Vi menar att situationen är helt oacceptabel. Alla anställda ska ha rätt till grundläggande arbetsmiljöutbildning, och för chefer och skyddsombud ska arbetsmiljöutbildning och kontinuerlig vidareutbildning självklart vara en obligatorisk del av befattningen respektive uppdraget. Vidare bör, när det gäller chefer, särskilda arbetsmiljökort övervägas. Vi föreslår att en översyn görs av behoven av partsgemensamma arbetsmiljöutbildningar och hur dessa ska tillgodoses.

Vad som i reservationen har sagts om skyddsombudsutbildning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motionerna 2007/08:A354, 2007/08:A381 yrkande 11 i denna del, A316 yrkande 1 och A403 yrkande 3 bör bifallas.

10. Arbetsmiljökunskap, punkt 13 (v)

av Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 11 i denna del och avslår motion

2008/09:A356 av Göran Persson i Simrishamn m.fl. (s) yrkande 2.

Ställningstagande

Utbildning i arbetsmiljökunskap är viktigt i högskoleutbildningar. Det kan gälla t.ex. ingenjörer, konstruktörer och ekonomer. Detta är bl.a. en fråga om att skapa reella förutsättningar för att rekrytera personer av underrepresenterat kön till olika yrken. Ett exempel på detta handlar om att anpassa arbetsredskap. Under de senaste årtiondena har inslaget av arbetsmiljökunskap i utbildningar försämrats. I högskoleförordningen för bl.a. ingenjörsutbildningar finns krav på att de studerande ska ha "förvärvat kunskaper om och färdigheter i att handha produkter, processer och arbetsmiljö med hänsyn till människors förutsättningar". I Högskoleverkets utvärdering framkommer att det finns stora brister när det gäller dessa kunskaper och färdigheter.

Mot denna bakgrund krävs ett förtydligat ansvar för att arbetsmiljökunskap även i praktiken blir en viktig del i utbildningssystemet. Vi måste förhindra att arbetsmiljörisker byggs in i olika produktionsmedel, maskiner och arbetsorganisationer. Därför bör en handlingsplan tas fram i syfte att rusta upp arbetsmiljökunskapen i sådana utbildningsprogram som har stor betydelse för arbetsmiljön. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motion 2007/08:A381 yrkande 11 i denna del bör bifallas.

11. Företagshälsovård, punkt 14 (s, v, mp)

av Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp), Patrik Björck (s) och Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 21, 2007/08:A400 av Mona Sahlin m.fl. (s) yrkande 31 och 2008/09:A403 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkande 9 och avslår motionerna 2007/08:A201 av Inger Jarl Beck och Lars Mejern Larsson (båda s) yrkandena 1 och 2, 2007/08:A268 av Kurt Kvarnström och Anneli Särnblad (båda s), 2007/08:A277 av Christin Hagberg och Anders Karlsson (båda s), 2007/08:A363 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), 2007/08:A378 av Helene Petersson i Stockaryd m.fl. (s), 2008/09:A239 av Kurt Kvarnström och Anneli Särnblad (båda s), 2008/09:A244 av Inger Jarl Beck m.fl. (s), 2008/09:A295 av Christin Hagberg och Anders Karlsson (båda s), 2008/09:A310 av Karin Åström och Kristina Zakrisson (båda s) och 2008/09:A322 av Lennart Axelsson och Eva-Lena Jansson (båda s).

Ställningstagande

Att verka för sunda och säkra arbetsplatser och förebygga ohälsa är den viktigaste uppgiften i arbetsmiljöarbetet. Arbetet med att förebygga olyckor måste ha högsta prioritet. Det finns ett klart samband mellan god hälsa och minskade olycksrisker. Människor som mår bra är mer uppmärksamma och klartänkta när det gäller att vidta åtgärder och minimera risken för olyckstillbud. Företagshälsovården spelar en mycket viktig roll i sammanhanget. För att förebygga ohälsa är det också viktigt att ge företagshäl-

sovården en mer offensiv roll. Med en företagshälsovård som har god kunskap om enskilda arbetsplatser och stor branschkunskap kan det förebyggande arbetet stärkas.

Sedan det statliga stödet till företagshälsovården togs bort i början av 1990-talet har antalet personer med tillgång till företagshälsovård minskat och dess innehåll förändrats. En lärdom är att utan stimulanser via ekonomiska och juridiska styrmedel blir tillgången på företagshälsovård mindre och mycket varierande i kvalitet.

För att företagshälsovården ska vara ett effektivt verktyg i kampen mot ohälsan krävs att den håller en hög generell standard. De företag som erbjuder företagshälsovård måste ha tydliga riktlinjer att utgå från när det gäller att säkerställa kvalitetsnivån. Företagshälsovård ska ha kompetens inom medicin, teknik, beteendevetenskap och ergonomi.

För att anpassa företagshälsovården till olika arbetsplatsers behov måste också bra arbetsmiljöavtal mellan arbetsmarknadens parter komma till stånd. Det är arbetsgivarens skyldighet att se till att den företagshälsovård som arbetsförhållandena kräver finns att tillgå. På sikt måste tillgång till en bra företagshälsovård med god kvalitet och med en inriktning på ett förebyggande arbete bli en rättighet för alla anställda.

Vi menar att företagshälsovården bör utvecklas mer. En metod kan vara att underlätta för parterna att nå ett omställningsavtal med rehabilitering för hela arbetsmarknaden. Erfarenheterna av omställningsavtalen har varit positiva och modellen skulle också kunna tillämpas för att ge rätt till omställningsinsatser även för dem som är sjukskrivna från sitt arbete. Att byta arbetsplats eller jobb kan vara en viktig del för att komma tillbaka i arbetslivet. Företagshälsovården har återkommande pekats ut som en nyckelaktör.

Regeringen bör tillsätta en utredning som syftar till att fler på arbetsmarknaden ska få tillgång till företagshälsovård av hög standard. Därefter bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag om företagshälsovård där det juridiska ramverket tydligt framgår liksom hur riksdagens anslag ska användas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motionerna 2007/08:A381 yrkande 21, 2007/08:A400 yrkande 31 och A403 yrkande 9 bör bifallas.

12. Hälsoaspekter, punkt 15 (s, v, mp)

av Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp), Patrik Björck (s) och Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Sf376 av Veronica Palm m.fl. (s) yrkande 20 och avslår motionerna 2007/08:A266 av Thomas Strand m.fl. (s) och 2008/09:A374 av Eva Johnsson (kd).

Ställningstagande

På senare år har vi sett att en allt större del av gruppen sjukskrivna också är arbetslösa. Studier har visat att det inte är bristande motivation som gör att sjukskrivna arbetslösa har svårt att komma tillbaka i arbete och inte heller att de ekonomiska incitamenten skulle vara för svaga. I stället finner man som den främsta förklaringen att viljan inte är stor nog hos arbetsgivare att våga ta risken att anställa personer med lång tid av frånvaro från arbetsmarknaden.

Den moderatstyrda regeringen har slagit in på en väg där man tror att de främsta drivkrafterna för arbete ligger i att utförsäkra människor och lämna dem utan stöd. Den vägen leder bakåt. För att nå framgång behövs det reella insatser som åtföljs av ett riktigt stöd. Drivkrafter får inte utformas som en ensidig press på den enskilde. Drivkrafterna måste förstärkas för arbetsgivare så att de vågar anställa personer som varit borta från arbetsmarknaden, men också för att skapa möjligheter till rehabilitering och arbetsträning. Dessutom måste den enskildes ställning i rehabiliteringsprocessen förstärkas.

Vi vill att man utreder förutsättningarna för att ge en form av ekonomisk stimulans till de arbetsgivare som anställer en person som varit långtidssjukskriven. På det sättet kan man uppmuntra och stärka arbetsgivare att våga investera i arbetskraft som haft nedsatt arbetsförmåga. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motion Sf376 yrkande 20 bör bifallas.

13. Äldre, punkt 17 (v)

av Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 16.

Ställningstagande

Arbetsgivarnas krav på flexibilitet för att kunna anpassa produktionen till snabbt förändrade förutsättningar kan ge möjligheter att också anpassa arbetsförhållanden till de anställdas önskemål och behov i fråga om anställningsformer, arbetstider, arbetsuppgifter och arbetsplatsens förläggning. Utredningen om handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet gör bedömningen att arbetsgivaren enligt nuvarande lagstiftning har ett omfattande ansvar för att de anställda inte skadas eller drabbas av ohälsa i arbetet. På grund av bristande kunskaper åsidosätts dock lagstiftningen. Det finns därför, enligt utredningen, anledning att göra en samlad redovisning av arbetsgivarens ansvar i hälsoarbetet bland de äldre.

Vänsterpartiet menar att kravet på en samlad redovisning är väsentligt och bör verkställas. En sådan redovisning bör även omfatta Arbetsmiljöverkets tillsyn. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motion 2007/08:A381 yrkande 16 bör bifallas.

14. Ensamarbete, punkt 18 (s, v, mp)

av Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp), Patrik Björck (s) och Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2007/08:A274 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 2,

2007/08:A385 av Ulf Holm (mp),

2008/09:A311 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s) och

2008/09:A317 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 3 och

avslår motion

2007/08:A269 av Anneli Särnblad och Kurt Kvarnström (båda s).

Ställningstagande

Många anställda arbetar i dag på arbetsplatser där ensamarbete förekommer. Ensamarbete kan ofta innebära en stark psykisk påfrestning, särskilt om det är förenat med risk för rån, våld eller hot om våld. Rädsla och risk för att bli utsatt för våld på sitt arbete är ett allvarligt arbetsmiljöproblem för stora yrkesgrupper. Sådana yrkesgrupper är anställda i butik och på bensinstationer, men allt fler arbetar också inom serviceyrken som t.ex. restaurangpersonal, personliga assistenter och chaufförer. Risken att utsättas för rån och rånförsök har ökat dramatiskt för dessa grupper. Men rån eller rånförsök är inte de enda hotfulla och våldsamma situationer som anställda kan utsättas för. Det är inte ovanligt att ensamarbetande personal

hamnar i konflikt med t.ex. kunder eller klienter. Andra utsatta ensamarbetande yrkesgrupper är polis och väktare, i synnerhet de som medverkar vid penningtransporter, och anställda vid bankkontor.

En ständig rädsla för att bli utsatt för rån är i sig en stor stressfaktor i arbetet. Det är oacceptabelt att arbetsmiljön är sådan att tusentals arbetstagar utsätts för denna typ av stress dagligen. Inte minst mot bakgrund av att många kvinnor och yngre personer jobbar t.ex. inom detaljhandeln är det uppenbart att arbetsmiljön måste förbättras påtagligt. En viktig åtgärd är att se till att de anställda i så liten utsträckning som möjligt tvingas arbeta ensamma, i synnerhet i de värst utsatta yrkesgrupperna. Näringslivet har en viktig brottsförebyggande roll och ett stort ansvar när det gäller att minska risken för hot och våld mot de anställda. Många arbetsgivare tar dessvärre inte sitt ansvar för detta. Att begränsa möjligheterna till ensamarbete t.ex. kvällar och nätter är därför en åtgärd som regeringen snarast bör överväga liksom andra åtgärder för att komma till rätta med ensamarbetarnas utsatthet.

Arbetsmiljöverket bör ges i uppdrag att se över föreskrifterna om *ensamarbete* (AFS 1982:3) och andra föreskrifter som har koppling till sådant arbete. I denna översyn bör särskilt övervägas hur föreskrifterna kan skärpas i syfte att tydliggöra arbetsgivarnas ansvar och skyldigheter när det gäller att i största möjliga mån eliminera risker vid ensamarbete. Vidare bör en strategi för att fasa ut riskfyllt ensamarbete utarbetas. Vi menar att regeringen dessutom måste pröva om man lagstiftningsvägen kan förbättra situationen för ensamarbetare.

Vad som i reservationen har sagts om ensamarbete bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motionerna 2007/08:A274 yrkande 2, 2007/08:A385, A311 och A317 yrkande 3 bör bifallas.

15. Våld och hot i arbetslivet, punkt 19 (v)

av Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:A274 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 1 och 2008/09:A317 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 2 och avslår motionerna 2007/08:Ju246 av Carina Hägg (s) yrkande 14, 2008/09:Ju253 av Carina Hägg (s) yrkande 14, 2008/09:Ju278 av Bo Bernhardsson och Ronny Olander (båda s) och

2008/09:A356 av Göran Persson i Simrishamn m.fl. (s) yrkande 1 i denna del.

Ställningstagande

Hot eller våld i arbetslivet framstår som ett samhällsproblem som måste ges allt större prioritet. Andelen utsatta har ökat konstant de senaste 20 åren. Statistiken visar att kvinnor löper större risker än män för att utsättas för våld i samband med tjänsteutövning, att offentlig sektor är farligare än privat och att några yrken och branscher är speciellt utsatta.

Att bli utsatt för hot, våld och kränkningar i arbetet leder till en ökad risk att utveckla olika slag av arbetsrelaterade besvär. Drygt en halv miljon personer utsätts för hot eller våld under ett år, vilket motsvarar nästan var femte kvinna och var tionde man. Detta är oacceptabelt. Människor ska inte behöva vara rädda för att gå till jobbet.

Det är rimligt att anta att det ökade våldet i den offentliga sektorns välfärdsverksamheter hänger samman med de förändringar och försämringar i arbetsmiljön som nedskärningarna inom välfärdstjänsterna har medfört. Personaltätheten är generellt väsentligt lägre i dag än i början av 1990-talet inom i stort sett alla slags verksamheter, bl.a. i skolan, i hälso- och sjukvården, i äldreomsorgen, i socialtjänsten och hos Försäkringskassan. Färre anställda som ska utföra lika mycket, eller rentav mer, än tidigare ökar pressen i själva arbetet men ökar också frustrationen hos de medborgare som nyttjar den offentliga servicen. Detta ökar risken för aggressivitet och hotfulla situationer.

Dessutom har de omfattande förändringar i regler och praxis som rör myndighetsutövningen förändrat villkoren för många offentliganställda. Inom socialtjänsten och Försäkringskassan har de alltmer restriktiva och repressiva reglerna för ekonomiskt bistånd och sjukpenning ökat de anställdas utsatthet för klienters frustration och ilska. Sedan regeringen beslutade om skärpta regler för arbetslösas rätt till ersättning från a-kassan har också anställda på arbetsförmedlingar upplevt en ökning av antalet hotelser och incidenter med frustrerade och aggressiva arbetssökande.

Offentliganställdas arbetssituation är ett i högsta grad politiskt ansvar då deras uppdrag är att erbjuda service till medborgarna i enlighet med politiskt fattade beslut och att verkställa politiskt beslutad myndighetsutövning. Det är därför också rimligt att riksdagen som beslutsfattare har möjlighet att väga in och ta hänsyn till påverkan på denna personals arbetssituation när beslut fattas som kan komma att beröra dem.

Vänsterpartiet anser mot bakgrund av detta att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över konsekvenserna av den sänkta personaltätheten i den offentliga sektorn med avseende på våld och hot och psykosocial arbetsmiljö för de offentliganställda. Översynen bör även avse de regeländringar som genomförts i fråga om rätten till ekonomiskt bistånd, ersättning från sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Utredningens resultat

skulle vara ett värdefullt underlag för framtida diskussioner och beslut som rör den offentligt finansierade välfärden. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motionerna 2007/08:A274 yrkande 1 och A317 yrkande 2 bör bifallas.

16. Mobbning och kränkande särbehandling m.m., punkt 20 (v, mp)

av Ulf Holm (mp) och Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:So335 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 34, 2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 3 och 2008/09:A355 av Josefin Brink m.fl. (v) yrkande 24 och avslår motionerna 2007/08:A302 av Christer Winbäck (fp), 2007/08:A372 av Thomas Strand m.fl. (s) och 2008/09:A215 av Christer Winbäck (fp).

Ställningstagande

Diskriminering, mobbning och andra kränkningar som homo- och bisexuella personer och transpersoner får utstå på sina arbetsplatser är i grunden en arbetsmiljöfråga, och den bör ingå som en naturlig del i det kontinuerliga arbetsmiljöarbetet på landets alla arbetsplatser. Arbetsmiljöverkets föreskrift *kränkande särbehandling i arbetslivet* (AFS 1993:17) handlar om åtgärder mot bl.a. mobbning i arbetslivet. Skrivningarna i föreskriften är generella och HBT-personer nämns inte särskilt. Vi menar att de olika typer av arbetsmiljöproblem som möter HBT-personer i arbetslivet behöver uppmärksammas särskilt eftersom kunskaperna ofta är dåliga och fördomarna många.

Ofta handlar det om att personer blir utfrysta, mobbade eller utsatta för mer subtila kränkningar på grund av sin sexuella läggning än vad som omfattas av lagstiftningen. Enligt en undersökning från Karlstads universitet upplever homosexuella, trots forskning som visar att det skett en attitydförändring till det bättre, problematiska situationer i arbetslivet som är relaterade till den sexuella läggningen. Vi vill hänvisa till Fritt Fram, som var ett samarbetsprojekt som arbetade mot diskriminering på grund av sexuell läggning i arbetslivet. Fritt Fram utbildade och höjde kompetensen kring sexuell läggning i arbetslivet från 2002 till 2007, då projektet avslutades. Det drevs av arbetsgivare (Försvarmakten, Sveriges Kommuner och

Landsting, Södertälje kommun), fackförbund (Akademikerförbundet SSR, HTF) och intresseorganisationer (RFSL, EKHO). Sådana projekt är självfallet mycket lovvärda. Verksamheter som drivs i projektform är ett nödvändigt komplement till den verksamhet som Diskrimineringsombudsmannen bedriver.

Förutom fördomar och kränkningar av olika slag möter transpersoner inte sällan också rent fysiska arbetsmiljöproblem; omklädningsrum, toaletter, uniformer och namnbrickor skapar problem för den vars könsidentitet inte stämmer överens med det biologiska könet och dopnamnet. Kunskaperna om transpersoner är generellt sett mycket bristfälliga i samhället, och i arbetslivet riskerar okunskapen att leda till särbehandling och diskriminering – oavsett om det finns uppsåt från arbetsgivaren eller inte. Det är mot denna bakgrund av stor vikt att Arbetsmiljöverket utvecklar sina föreskrifter om HBT-personers psykosociala arbetsmiljö och att kunskaper om transpersoner och handfasta råd om hur transpersoners arbetssituation kan underlättas görs tillgängliga för alla arbetsgivare. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det anförda innebär att motionerna 2007/08:So335 yrkande 34, 2007/08:A381 yrkande 3 och A355 yrkande 24 bör bifallas.

17. Isocyanatforskningen, punkt 21 (v)

av Torbjörn Björlund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 19.

Ställningstagande

Det krävs en bra arbetsmiljöforskning för att stärka det förebyggande arbetsmiljöarbetet. Det är viktigt att forskningsresultat samlas så att olika samband kan konstateras och långsiktiga trender utläsas. Det är också viktigt att forskningsresultat kan komma till användning för parterna på arbetsmarknaden, Arbetsmiljöverket och andra intressenter. Ett centrum där kunskapen samlas är viktigt eftersom arbetsmiljöproblemen hänger samman. En forskning som splittras upp på en mängd olika program gör forskningsresultaten mindre relevanta ute i arbetslivet.

Ett exempel på arbetsmiljöforskning som kommit till direkt praktisk tillämpning är den om isocyanaters påverkan och om utvecklingen av mätinstrument. Riksdag och regering har särskilt uppmärksammat isocyanatforskningen.

Regeringen bör därför till riksdagen återsrapportera utvecklingen av isocyanatforskningen i Sverige. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.
Det anförda innebär att motion 2007/08:A381 yrkande 19 bör bifallas.

Särskilda yttranden

1. Arbetsmiljölagen, Arbetsmiljöverket, Hälsoaspekter, Våld och hot i arbetslivet och Mobbning och kränkande särbehandling m.m., punkterna 7, 9, 15, 19 och 20 (s)

Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Ann-Christin Ahlberg (s) och Patrik Björck (s) anför:

Socialdemokraterna har under de allmänna motionstiderna 2007 och 2008 och med anledning av regeringens budgetpropositioner för 2008 och 2009 lagt fram parti- och kommittémotioner med yrkanden om olika arbetslivs- och arbetsmiljöfrågor. Dessa yrkanden har i mycket stor utsträckning redan behandlats i bl.a. budgetbetänkandena 2007/08:AU1 och 2008/09:AU2. För detta arbetsmiljöbetänkande innebär det att vi socialdemokrater inte har några obehandlade motionsyrkanden. De skulle annars ha kunnat behandlas t.ex. under detta betänkandes förslagspunkter 7, 9, 15, 19 och 20. Vi vill därför i korthet ange vår inställning under dessa punkter.

Vår utgångspunkt är att alla har rätt till en bra och säker arbetsmiljö. Vi vill förstärka arbetsmiljöarbetet. Vi kan konstatera att arbetsmiljön har försämrats på en rad områden. Tunga lyft, monotona arbetsuppgifter, buller, exponering för hälsovådliga ämnen, psykosociala faktorer, utsatt ensamarbete och hot om våld är vanligt förekommande arbetsmiljöproblem. Regeringen har kraftigt skurit ned på *Arbetsmiljöverkets* anslag. Detta har inneburit så omfattande nedskärningar av verksamheten att det är svårt för verket att genomföra inspektioner t.o.m. på de mest utsatta arbetsplatserna. Regeringens enda satsning inför 2009 var att avsätta medel för informationsinsatser. Det är enligt vår mening rent hyckleri att först dra ned kraftigt på resurserna för att sedan hävda att man är oroad av det ökade antalet olyckor och dödsfall på jobbet och då satsa på information. Vi anser att det behövs rejäla förebyggande satsningar på de utsatta arbetsplatserna. Vi föreslog i vår budgetmotion för 2009 bl.a. en prioritering av inspektioner i småföretag och en särskild investering i kvinnors arbetsmiljö med fokus på att bl.a. upptäcka och åtgärda brister i utsatt ensamarbete. Satsningen på *kvinnors arbetsmiljö* avsåg ett forsknings- och utvecklingsprogram i samverkan med arbetsmarknadens parter som skulle ha inriktats på de mest skadedrabbade branscherna och yrkesgrupperna. Målet skulle vara att finna metoder för att minska antalet arbetsskador med långvarig sjukfrånvaro för kvinnor och föreslå lösningar på arbetsmiljöproblem.

När det gäller frågan *skyddsombudsregister* vill vi betona vikten av att på något sätt ha skyddsombuden registrerade för att få en uppfattning om antal, spridning, regional och branschmässig fördelning och utbildningsbehov men även för att kunna ge skyddsombuden vägledning och information.

Arbetet mot diskriminering och *kränkande särbehandling i arbetslivet* är en viktig och central fråga när det gäller alla, inte minst HBT-personer. Människors lika värde och rätt i arbetslivet är i högsta grad en fråga om mänskliga rättigheter, och förverkligandet av detta ett viktigt steg mot ökad demokrati i arbetslivet. Att se till att diskrimineringslagar, arbetsmiljöbestämmelser, kollektivavtal och andra arbetsrättsliga regler efterlevs på de enskilda arbetsplatserna är en viktig och grundläggande uppgift för arbetsmarknadens parter. I arbetslivet finns sedan en lång tid strukturer och normer som i sig kan motverka diskriminering och kränkande särbehandling, i form av t.ex. kollektivavtal, hög facklig närvaro på arbetsplatserna och en etablerad partssamverkan med kontinuerlig tvistelösning på arbetsplatserna. Det aktiva förebyggande arbetet på arbetsplatserna är grundläggande och den viktigaste beståndsdel i detta arbete. Vi ser därför med oro på den borgerliga regeringens attacker på bl.a. a-kassan, vilka i förlängningen kommer att försvaga den fackliga organisationsgraden och därmed underminera den svenska modellen med kollektivavtal. Om det generella skyddet genom kollektivavtalsmodellen försvagas kommer utrymmet för godtycke och diskriminering att öka – även om diskrimineringslagarna och Arbetsmiljöverkets föreskrifter stärks.

2. Hälsoklyftor, punkt 16 (s, v, mp)

Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Ann-Christin Ahlberg (s), Ulf Holm (mp), Patrik Björck (s) och Torbjörn Björlund (v) anför:

Vi vill peka på de ökade hälsoklyftorna i Sverige och betona kopplingen till den ökande lönespridningen. Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån redovisade i september 2007 att kvinnors lön i procent av mäns lön endast minskade marginellt mellan 2005 och 2006. Sedan hänsyn tagits till ålder, region, yrke och utbildning innebar den oförklarliga löneskillnaden 2006 att kvinnor i genomsnitt tjänar 93,4 % av männens lön. Löneutvecklingen de senaste tio åren visar dessutom på en ökad lönespridning. De sämst avlönade får ofta de sämsta lönepåslagen. På var sin ytterkant i statistiken finns köksbiträdet med en månadslön på 16 900 kr och direktören med 63 100 kr per månad. Löneskillnaden är 46 200 kr. 1998 var lönegapet 30 200 kr. Det innebär att skillnaden har ökat med 16 000 kr! Många kollektivavtal om löneökningar ligger på drygt 10 % under tre år, vilket betyder att den högst avlönade får mer i kronor än den lägst avlönade. Vi vill peka på att lönepåslag i kronor i stället för i procent kan göra löneökningarna tydligare. På sikt kan det leda till att löneskillnaderna minskar. De ökande löneskillnaderna i samhället förstärker den sociala hierarkin. Den sociala positionen för dem med låga inkomster blir ännu lägre, vilket ökar risken för ohälsa.

Den nationella folkhälsoenkäten som görs årligen av Folkhälsoinstitutet visar att personer med låg inkomst, som saknar kontantmarginal eller som varit i ekonomisk kris i betydligt större utsträckning är drabbade av fysisk och psykisk ohälsa än de som inte varit ekonomiskt utsatta.

Rökning och övervikt är också vanligare bland dem med låg inkomst eller låg utbildning. Det finns också ett samband mellan utbildning och fetma. Ju kortare utbildning, desto större andel med fetma.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2008/09:138 Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet, m.m.:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:000).

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:Ju246 av Carina Hägg (s):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen inleder samtal med arbetsgivare och organisationer som Svenskt Näringsliv om frågor som rör våld mot kvinnor i arbetslivet.

2007/08:So335 av Lars Ohly m.fl. (v):

34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det är av stor vikt att Arbetsmiljöverket utvecklar sina föreskrifter kring HBT-personers psykosociala arbetsmiljö.

2007/08:So378 av Gunvor G Ericson m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att uppmärksamma de ökande hälsoklyftorna och kopplingen till den ökande lönespridningen.

2007/08:A201 av Inger Jarl Beck och Lars Mejern Larsson (båda s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvalitetssäkring av företagshälsovården.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att aktivt eftersträva att alla arbetsgivare tillhandahåller företagshälsovård.

2007/08:A206 av Fredrik Olovsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en samlad strategi med insatser för en nollvision på arbetsmiljöområdet.

2007/08:A207 av Hillevi Larsson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöden till de lokala skyddsombuden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de regionala skyddsombudens roll i det förebyggande arbetsmiljöarbetet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de regionala skyddsombudens möjligheter att besöka arbetsplatser som har lokal skyddskommitté.

2007/08:A222 av Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om dåliga arbetsmiljöer, arbetsrelaterad ohälsa och arbetsmiljöarbete.

2007/08:A223 av Göte Wahlström och Christina Oskarsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det lokala arbetsmiljöarbetet.

2007/08:A250 av Lars Ohly m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge i uppdrag till Vinnova och Arbetsmiljöverket att tillsammans inventera arbetsmiljön och utveckla arbetsredskap med avseende på kön.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av arbetsmiljölagen ur könsperspektiv.

2007/08:A252 av Claes-Göran Brandin och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kostnader för arbetsmiljöarbetet.

2007/08:A264 av Thomas Strand m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en diskussion och prövning vad gäller överklagande av vitesföreläggande från Arbetsmiljöverket.

2007/08:A265 av Thomas Strand m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att eftersträva en god kontakt mellan kommuner och nyföretagare i arbetsmiljöfrågor.

2007/08:A266 av Thomas Strand m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att uppmärksamma tvärvetenskaplig forskning kring kvinnors arbetsmiljö och hälsa i syfte att öka kunskapen om detta samt för att stödja arbetet mot kvinnors ohälsa.

2007/08:A268 av Kurt Kvarnström och Anneli Särnblad (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företagshälsovård.

2007/08:A269 av Anneli Särnblad och Kurt Kvarnström (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utsatt ensamarbete.

2007/08:A271 av Anneli Särnblad och Kurt Kvarnström (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lagstiftning angående temperaturer på arbetsplatser.

2007/08:A274 av Josefin Brink m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillsättande av en utredning med avseende på våld och hot och psykosocial arbetsmiljö för offentliganställda.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag på hur lagstiftningen kan ändras i syfte att ge ett effektivt skydd mot riskfyllt ensamarbete.

2007/08:A277 av Christin Hagberg och Anders Karlsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företagshälsovård.

2007/08:A280 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av förändringar i arbetsmiljölagen.

2007/08:A281 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om strategier för en ökad avtalsreglering på arbetsmiljöområdet.

2007/08:A282 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av upphandlingsansvar på arbetsmiljöområdet.

2007/08:A287 av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om yrkesinspektionens kontroller.

2007/08:A302 av Christer Winbäck (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en handlingsplan mot diskriminering i arbetslivet.

2007/08:A315 av Hans Hoff (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ändringar som är nödvändiga för att yrkesinspektionen ska kunna förelägga viten även för statliga arbetsgivare.

2007/08:A325 av Hillevi Larsson och Siw Wittgren-Ahl (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om självdeklaration beträffande arbetsmiljön på varje arbetsplats.

2007/08:A328 av Lars Mejern Larsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge de lokala och regionala skyddsombuden möjlighet att verka.

2007/08:A354 av Åsa Lindestam (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av kontinuerlig utbildning till skyddsombud.

2007/08:A361 av Alf Eriksson m.fl. (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regionala skyddsombuds utökade möjligheter att agera.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsmiljöarbetet på europeisk nivå.

2007/08:A363 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av företagshälsovård.

2007/08:A369 av Gunnar Sandberg m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om uppdatering av skyddsombudsregistret samt om utbildning av skyddsombud.

2007/08:A372 av Thomas Strand m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att verka för ett kunskaps- och resurscentrum för personer som utsatts för vuxenmobbing.

2007/08:A378 av Helene Petersson i Stockaryd m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behoven inom företagshälsovården.

2007/08:A381 av Lars Ohly m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att göra en översyn av arbetsmiljörätten ur ett könsperspektiv.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om föreskrifter kring HBT-personers psykosociala arbetsmiljö.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Arbetsmiljöverket bör få i uppdrag att inhämta och sprida kunskap kring transpersoners arbetsmiljöproblem.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en förnyad utredning kring stopprätt för skyddsombud och hänvändelseordning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regionala skyddsombud enligt 6 kap. 2 § arbetsmiljölagen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regionala skyddsombud enligt 6 kap. 6 a § arbetsmiljölagen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stärkt skydd för personer i arbetsmarknadspolitiska program.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsmiljöutbildning.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skyddsombudsregister.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsmiljötillsyn på nordisk nivå.

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Arbetsmiljöverkets tillgång till beslutsunderlag för gränsvärdessättning.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om redovisning kring anpassning av arbetsmiljön till äldres förutsättningar.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om återrapportering av samarbetet mellan Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införande av arbetslivsfonder.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om isocyanatforskning.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företagshälsovård.

2007/08:A385 av Ulf Holm (mp):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag för att begränsa möjligheterna till ensamarbete i enlighet med vad som anförs i motionen.

2007/08:A391 av Magdalena Streijffert m.fl. (s):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsmiljö.

2007/08:A396 av Mats Gerdau (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det goda arbetet.

2007/08:A400 av Mona Sahlin m.fl. (s):

31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företagshälsovården.
40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en strategi för att halvera antalet arbetsplatsolyckor.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:Ju253 av Carina Hägg (s):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör inleda samtal med arbetsgivare och organisationer som Svenskt Näringsliv om frågor som rör våld mot kvinnor i arbetslivet.

2008/09:Ju278 av Bo Bernhardsson och Ronny Olander (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över säkerhets- och trygghetsfrågorna för personal inom de myndigheter som arbetar med att bekämpa den organiserade ekonomiska brottsligheten för att kunna erbjuda dem ett bättre personskydd och en ökad trygghet i arbetet.

2008/09:Sf376 av Veronica Palm m.fl. (s):

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ekonomisk stimulans riktad mot arbetsgivare.

2008/09:A203 av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om yrkesinspektionens kontroller.

2008/09:A215 av Christer Winbäck (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en nationell handlingsplan mot kränkande särbehandling i arbetslivet.

2008/09:A222 av Mats Gerdau (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det goda arbetet.

2008/09:A239 av Kurt Kvarnström och Anneli Särnblad (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företagshälsovård.

2008/09:A244 av Inger Jarl Beck m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvalitetssäkring av företagshälsovården.

2008/09:A252 av Börje Vestlund m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av åtgärder för att åstadkomma en bättre arbetsmiljö för de anställda inom hotell- och restaurangnäringen.

2008/09:A258 av Fredrik Olovsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en samlad strategi med insatser för en nollvision på arbetsmiljöområdet.

2008/09:A261 av Inger Jarl Beck och Ronny Olander (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förebyggande åtgärder mot olyckor på arbetsplatsen.

2008/09:A271 av Gunnar Sandberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder för att minska antalet arbetsplatsolyckor.

2008/09:A286 av Åke Sandström och Kenneth Johansson (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att underlätta användningen av Sis-standarder i arbetsmiljöarbetet.

2008/09:A295 av Christin Hagberg och Anders Karlsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över införandet av företagshälsovård för alla.

2008/09:A307 av Lars Ohly m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Vinnova och Arbetsmiljöverket i uppdrag att tillsammans inventera arbetsmiljön och utveckla arbetsredskap med avseende på kön.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av arbetsmiljölagen ur ett könsperspektiv.

2008/09:A310 av Karin Åström och Kristina Zakrisson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företagshälsovård.

2008/09:A311 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Arbetsmiljöverket ska ges i uppdrag att se över sina föreskrifter.

2008/09:A316 av Torbjörn Björlund m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbättrad arbetsmiljöutbildning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inrättandet av ett skyddsombudsregister.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning kring vidareutveckling av stopprätt för skyddsombud samt hänvändelseordning.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätten att utse regionala skyddsombud enligt 6 kap. 2 § arbetsmiljölagen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta bort särregleringen i 15 § arbetsmiljöförordningen avseende inspektion av arbetsmiljön i arbetsgivarens hushåll.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om offentlig arbetsmiljötillsyn på nordisk nivå.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nollvision för dödsfallsolyckor i arbetslivet.

2008/09:A317 av Josefin Brink m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om registrering av alla arbetsolyckor i Sverige.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillsättande av en utredning om våld och hot och psykosocial arbetsmiljö för offentliganställda.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en strategi för att fasa ut riskfyllt ensamarbete.

2008/09:A322 av Lennart Axelsson och Eva-Lena Jansson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en fråna arbetsgivarna oberoende företagshälsovård.

2008/09:A355 av Josefin Brink m.fl. (v):

24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det är av stor vikt att Arbetsmiljöverket utvecklar sina föreskrifter om HBT-personers psykosociala arbetsmiljö.

2008/09:A356 av Göran Persson i Simrishamn m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utarbeta en nollvision när det gäller olycksfall, våld och hot på svenska arbetsplatser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upphandlingsansvariga bör ha tillräckliga arbetsmiljökunskaper och ställa tydliga krav på underentreprenörerna.

2008/09:A368 av Magdalena Streiffert m.fl. (s):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsmiljö.

2008/09:A374 av Eva Johnsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om gravida kvinnors arbetsmiljö.

2008/09:A393 av Göte Wahlström och Sinikka Bohlin (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Arbetsmiljöverkets inspektörers möjligheter att utföra kontroll av arbetsmiljön på arbetsplatser.

2008/09:A400 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsmiljölagen.

2008/09:A403 av Ulf Holm m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lokala och regionala skyddsombud.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör inbjuda arbetsmarknadens parter till överläggningar med syftet att få stånd till en trepartsöverenskommelse om statens respektive parternas ansvar vad gäller arbetsmiljöarbetet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som syftar till att fler på arbetsmarknaden har tillgång till företagshälsovård.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen
(1977:1160)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 §, 6 kap. 2, 6 a, 7, 8, 15, 17 och 18 §§, 7 kap. 13 och 14 §§ samt 9 kap. 3 § arbetsmiljölagen (1977:1160)¹ ska ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***1 kap.**3 §²

Vid tillämpning av 2–4 och 7–9 kap. *skall* med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning,

2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,

3. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

Elever och vårdtagare som avses i första stycket 1 och 2 *skall* likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§. I fråga om *elever* finns dessutom särskilda bestämmelser i 6 kap. 17 och 18 §§.

I fall som avses i första och andra styckena *skall vad* i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet utförs.

Vid tillämpning av 2–4 och 7–9 kap. *ska* med arbetstagare likställas

De som avses i första stycket 1 och 2 *ska* likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§. I fråga om *dem som genomgår utbildning* finns dessutom särskilda bestämmelser i 6 kap. 6 a, 8, 15, 17 och 18 §§, 7 kap. 13 och 14 §§ samt 9 kap. 3 §.

I fall som avses i första och andra styckena *ska det som* i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet utförs.

6 kap.2 §³

På arbetsställe, där minst fem arbetstagare regelbundet *sysse-*

På *ett* arbetsställe, där minst fem arbetstagare regelbundet *sysse-*

¹ Lagen omtryckt 1991:677.

² Senaste lydelse 1994:2080.

³ Senaste lydelse 2003:1099.

sättes, *skall* bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud. Skyddsombud *skall* utses även på annat arbetsställe, om arbetsförhållandena *påkallar* det. För skyddsombud bör ersättare utses.

Skyddsombud utses av lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns inte sådan organisation, utses skyddsombud av arbetstagarna.

För arbetsställe där skyddskommitté som avses i 8 § inte har tillsatts får lokal avdelning av förbund eller med sådan avdelning jämförlig sammanslutning av arbetstagare utse skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud). Rätten att utse regionalt skyddsombud gäller endast om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.

Bestämmelser om hur skyddsombud på fartyg *skall* utses finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

sätts, *ska* det bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud (*arbetsmiljöombud*). Skyddsombud *ska* utses även på *ett* annat arbetsställe, om arbetsförhållandena *kräver* det. För skyddsombud bör ersättare utses.

Skyddsombud utses av *en* lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns *det* inte *någon* sådan organisation, utses skyddsombud av arbetstagarna.

För *ett* arbetsställe där *sådan* skyddskommitté som avses i 8 § inte har tillsatts får *en* lokal avdelning *inom ett* förbund eller *en* med sådan avdelning jämförlig sammanslutning av arbetstagare utse *ett* skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud). Rätten att utse *ett* regionalt skyddsombud gäller endast om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.

Bestämmelser om hur skyddsombud på fartyg *ska* utses finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

6 a §⁴

Om ett skyddsombud anser att åtgärder behöver vidtas för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö, *skall* skyddsombudet vända sig till arbetsgivaren och begära sådana åtgärder. Skyddsombudet kan också begära att en viss undersökning *skall* göras för kontroll av förhållandena inom skyddsområdet. På framställning *skall* arbetsgivaren genast lämna skyddsombudet en skriftlig bekräftelse på att *han* mottagit dennes begäran. Arbetsgivaren *skall* utan dröjsmål lämna besked i frågan. Gör *han* inte det eller be-

Om ett skyddsombud anser att åtgärder behöver vidtas för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö, *ska* skyddsombudet vända sig till arbetsgivaren och begära sådana åtgärder. Skyddsombudet kan också begära att en viss undersökning *ska* göras för kontroll av förhållandena inom skyddsområdet. På framställning *ska* arbetsgivaren genast lämna skyddsombudet en skriftlig bekräftelse på att *arbetsgivaren* mottagit dennes begäran. Arbetsgivaren *ska* utan dröjsmål lämna besked i frågan. Gör *arbetsgivaren*

⁴ Senaste lydelse 2008:1362.

aktas inte begäran inom skäligen tid, *skall* Arbetsmiljöverket efter framställan av skyddsombudet pröva om föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § *skall* meddelas. Sådan framställning av ett skyddsombud på fartyg *skall* i stället lämnas till Transportstyrelsen, som *skall* pröva om föreläggande eller förbud enligt fartygssäkerhetslagen (2003:364) *skall* meddelas.

Där skyddskommitté finns, kan skyddsombud direkt påkalla kommitténs behandling av en arbetsmiljöfråga.

Ett skyddsombuds begäran enligt första stycket får även avse skyddsåtgärder som behövs för att arbetsgivaren på det arbetsställe där skyddsombudet är verksamt ska uppfylla sina skyldigheter gentemot utomstående arbetskraft enligt 3 kap. 12 §.

Det som i första och andra styckena sägs om skyddsombud ska också gälla för studerandeskyddsombud som avses i 17 §.

7 §⁵

Innebär visst arbete omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa och kan rättelse *icke* genast uppnås genom *hänvändelse* till arbetsgivaren, kan *skyddsombud* bestämma att arbetet *skall* avbrytas i avvaktan på ställningstagande av Arbetsmiljöverket.

Om det är påkallat från skydds-synpunkt och rättelse *icke* genast kan uppnås genom *hänvändelse* till arbetsgivaren kan *skyddsombud* i avvaktan på Arbetsmiljöverkets ställningstagande avbryta arbete som arbetstagare utför ensam.

Överträdes tillsynsmyndighets förbud, som har vunnit laga kraft eller som på grund av förordnande

Innebär visst arbete omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa och kan rättelse *inte* genast uppnås genom *att skyddsombudet vänder sig* till arbetsgivaren, kan *skyddsombudet* bestämma att arbetet *ska* avbrytas i avvaktan på ställningstagande av Arbetsmiljöverket.

Om det är påkallat från skydds-synpunkt och rättelse *inte* genast kan uppnås genom *att skyddsombudet vänder sig* till arbetsgivaren kan *skyddsombudet* i avvaktan på Arbetsmiljöverkets ställningstagande avbryta arbete som *en* arbetstagare utför ensam.

Överträds en tillsynsmyndighets förbud, som har vunnit laga kraft eller som på grund av förordnande

⁵ Senaste lydelse 2003:365.

enligt 9 kap. 5 § *skall lända till efterrättelse* omedelbart, kan *skyddsombud* avbryta arbete som avses med förbudet.

För skada till följd av åtgärd som avses i denna paragraf är *skyddsombud* *fri* från ersättnings-skyldighet.

Bestämmelser om rätten för ett *skyddsombud* att avbryta arbete på fartyg och om verkan av en sådan åtgärd finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

enligt 9 kap. 5 § *ska gälla* omedelbart, kan *skyddsombudet* avbryta *sådant* arbete som avses med förbudet.

Ett skyddsombuds åtgärder enligt första–tredje styckena får även avse arbete som utförs av inhyrd arbetskraft i arbetsgivarens verksamhet.

För skada till följd av *någon* åtgärd som avses i denna paragraf är *ett skyddsombud* *fritt* från ersättnings-skyldighet.

ett skyddsombud att avbryta arbete på åtgärd finns i fartygssäkerhetslagen

8 §⁶

Vid arbetsställe, där minst femtio arbetstagare regelbundet *sysselsättes*, *skall* finnas skyddskommitté, sammansatt av företrädare för arbetsgivaren och arbetstagarna. *Skyddskommitté* *skall* tillsättas även vid *arbetsställe* med mindre antal arbetstagare, om det *begäres* av arbetstagarna.

Företrädare för de anställda utses bland arbetstagarna av lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns *ej* sådan organisation utses företrädare av arbetstagarna.

Bestämmelser om hur en skyddskommitté på fartyg *skall* tillsättas finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

Vid *ett* arbetsställe, där minst femtio arbetstagare regelbundet *sysselsätts*, *ska* det finnas en skyddskommitté, sammansatt av företrädare för arbetsgivaren och arbetstagarna. *En skyddskommitté* *ska* tillsättas även vid *arbetsställen* med mindre antal arbetstagare, om det *begärs* av arbetstagarna.

Företrädare för de anställda utses bland arbetstagarna av *en* lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns *det ingen* sådan organisation utses företrädare av arbetstagarna.

Vid ett arbetsställe där det finns studerandeskyddsombud ska även två av dessa ingå i skyddskommittén. Studerandeskyddsombuden bestämmer själva vilka av dem som ska ingå i skyddskommittén.

Bestämmelser om hur en skyddskommitté på fartyg *ska* tillsättas finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

⁶ Senaste lydelse 2003:365.

15 §⁷

Vad som sägs i 5 §, 10 § första och tredje styckena samt 11–14 §§ skall tillämpas på motsvarande sätt på ledamot av skyddskommitté.

Det som sägs i 5 §, 10 § första och tredje styckena samt 11–14 §§ ska tillämpas på motsvarande sätt på en ledamot av en skyddskommitté som inte är studerandeskyddsombud.

För studerandeskyddsombud ska 10 § första och andra styckena, 11, 12 och 14 §§ tillämpas på motsvarande sätt. För mål om tillämpning av 10 och 11 §§ som rör studerandeskyddsombud gäller det som är föreskrivet om rättegång i allmänhet.

17 §

De som genomgår utbildning skall av huvudmannen för utbildningen ges tillfälle att genom elevskyddsombud medverka i skyddsverksamheten på arbetsstället, om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och utbildningsperiodens längd.

Elevmedverkan gäller dock inte elever i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan eller motsvarande ungdomsutbildning.

De som genomgår utbildning ska av huvudmannen för utbildningen ges tillfälle att medverka i arbetsmiljöarbetet på arbetsstället, om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och utbildningsperiodens längd.

Omfattningen och utformningen av elevernas deltagande i skolans arbetsmiljöarbete ska anpassas efter deras ålder, mognad och förutsättningar i övrigt när det gäller

1. elever i förskoleklass och i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan, specialskolan och i motsvarande utbildningar samt i sameskolan,

2. elever i den obligatoriska sarskolan, gymnasieskolan och motsvarande utbildningar, och

3. elever i vuxenutbildning för utvecklingsstörda.

Elever i grundskolans årskurs 7–9, specialskolans årskurs 7–10 och gymnasieskolan samt motsvarande utbildningar företräds i arbetsmiljöarbetet av elevskyddsombud.

De som genomgår efter-

⁷ Senaste lydelse 1994:579.

gymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna än vuxenutbildning för utvecklingsstörda företräds i arbetsmiljöarbetet av studerandeskyddsombud. Ett studerandeskyddsombud ska vara minst 18 år.

Lydelse enligt prop. 2008/09:150 Föreslagen lydelse

Elevskyddsombuden utses av eleverna.

Huvudmannen för utbildningen ska se till att elevskyddsombuden får den utbildning och den ledighet som behövs för uppdraget.

Elevskyddsombuden har rätt till den information som behövs för uppdraget *med undantag av information om uppgifter som är föremål för tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § första stycket*. I fråga om uppgifter som är föremål för sekretess i det allmännas verksamhet gäller offentlighets- och sekretesslagen (2009:000).

18 §

Elevskyddsombuden utses av eleverna *och studerandeskyddsombuden av de studerande*.

Huvudmannen för utbildningen ska se till att elevskyddsombuden *och studerandeskyddsombuden* får den utbildning och den ledighet som behövs för uppdraget.

Elevskyddsombuden *och studerandeskyddsombuden* har rätt till den information som behövs för uppdraget. *För elevskyddsombuden gäller dock rätten till information inte sådana uppgifter som är föremål för tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § första stycket*. I fråga om uppgifter som är föremål för sekretess i det allmännas verksamhet gäller offentlighets- och sekretesslagen (2009:000).

7 kap.

13 §⁸

Den som har utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon under uppdraget har fått veta om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, en enskilds personliga förhållanden eller förhållande av betydelse för landets försvar.

Har ombudet, ledamoten eller

Den som har utsetts till skyddsombud, *studerandeskyddsombud* eller ledamot i *en* skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon under uppdraget har fått veta om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, en enskilds personliga förhållanden eller förhållande av betydelse för landets försvar.

Har ombudet, ledamoten eller

⁸ Senaste lydelse 1994:579.

deltagaren utsetts av en sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§, får han eller hon trots tystnadsplikten i första stycket lämna uppgift vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrättar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne.

deltagaren utsetts av en sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§, får han eller hon trots tystnadsplikten *enligt* första stycket lämna uppgift vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrättar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i 10 kap. 11–14 §§ och 12 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:000).

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Tillsynsmyndighet *skall tillställa* skyddsombud *avskrift* av de skriftliga meddelanden i *skyddsfrågor* som lämnas till ett arbetsställe.

14 §

Tillsynsmyndighet *ska till* skyddsombud *och studerandeskyddsombud lämna var sin kopia* av de skriftliga meddelanden i *arbetsmiljöfrågor* som lämnas till ett arbetsställe.

9 kap.

3 §⁹

För att ta till vara arbetstagarnas intressen i ärenden enligt denna lag får överklagande enligt 2 § göras av ett huvudskyddsombud eller, om något sådant ombud inte finns, av ett annat skyddsombud.

Om det inte finns något skyddsombud, får överklagande göras av en arbetstagarorganisation i den mån saken rör medlemmarnas intressen. Om talan avser annat än fartygsarbete krävs att organisationen tidigare har yttrat sig i ärendet.

För att ta till vara de studerandes intressen i ärenden enligt denna lag får överklagande också göras av ett studerandeskyddsombud.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

⁹ Senaste lydelse 2003:365.

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 11 och 12 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:000) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2008/09:150. Föreslagen lydelse

10 kap.

11 §

Sekretessen enligt 19 kap. 1–6, 9 och 10 §§, 28 kap. 4, 11 och 13–15 §§, 31 kap. 1 § första stycket, 2–5, 12 och 16–18 §§ samt 39 kap. 1–5 §§ hindrar inte att en myndighet fullgör vad som i lag är föreskrivet om skyldighet att lämna information till företrädare för arbetstagarorganisation eller till skyddsombud.

Sekretessen enligt 19 kap. 1–6, 9 och 10 §§, 28 kap. 4, 11 och 13–15 §§, 31 kap. 1 § första stycket, 2–5, 12 och 16–18 §§ samt 39 kap. 1–5 §§ hindrar inte att en myndighet fullgör vad som i lag är föreskrivet om skyldighet att lämna information till företrädare för arbetstagarorganisation eller till skyddsombud *eller studerandeskyddsombud.*

Sekretessen enligt första stycket hindrar inte heller att en myndighet lämnar

1. sådan information till en ledamot i skyddskommitté som behövs för hans eller hennes uppdrag, eller
2. sådan information till en deltagare i en särskilt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe som behövs för verksamheten.

12 §

För den som får ta emot en uppgift med stöd av 11 § och som är knuten till myndigheten på det sätt som anges i 2 kap. 1 § andra stycket gäller samma förbud att lämna ut eller utnyttja uppgiften som hos myndigheten.

En företrädare för en arbetstagarorganisation får trots förbudet lämna uppgiften vidare till en ledamot i organisationens styrelse. Även sådana skyddsombud, skyddskommittéledamöter och deltagare i särskilt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet som utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160), får lämna uppgiften vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation som den lokala organisationen hör till. Rätten att lämna en uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrättar mottagaren om förbudet. I sådant fall gäller förbudet också för mottagaren.

Även om det är förbjudet enligt denna lag att lämna ut eller utnyttja en uppgift, får företrädare för arbetstagarorganisation, skyddsombud, ledamot av skydds-

Även om det är förbjudet enligt denna lag att lämna ut eller utnyttja en uppgift, får företrädare för arbetstagarorganisation, skyddsombud, *studerandeskyddsombud,*

kommitté eller den som deltar i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe utnyttja uppgiften för sitt uppdrag. Han eller hon får dock inte röja uppgiften för någon annan.

ledamot av skyddskommitté eller den som deltar i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe utnyttja uppgiften för sitt uppdrag. Han eller hon får dock inte röja uppgiften för någon annan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.